

LISAD

PUITMÕISAD MAAKONDADE KAUPA

Maakond	Mõis, käsitletud mõisate inventeerimises 1976 - 80“	Säilinud, esineb käesolevas bakalaureusetöös	Märkused
Harjumaa	Aruküla	Aruküla	
	Habaja	Habaja	
	Jälgimäe	Jälgimäe	
	Kehra	Kehra	
	Kumna	Kumna	Mälestis
	Kurna	Kurna	
	Kõltsu	Kõltsu	Mälestis
	Ojasoo e. Vana-Harmi	Ojasoo e. Vana-Harmi	
	Oru	Oru	
	Ruila	Ruila	Mälestis
	Rahula	Rahula	
	Vana-Karjaküla	-	
	-	Lilli karjamõis	
	Hiiumaa	Partsi	Partsi
Ida-Virumaa	Avinurme pastoraat	Avinurme pastoraat	
	Erra	-	Lammutatud
	Ereda	-	
	Hirmuse	-	
	Jõhvi pastoraat	-	
	Oandu	-	
	Pagari	Pagari	Mälestis
	Pühajõe	-	
	Rannapungerja	-	
Jõgevamaa	Halliku	-	
	Kodavere pastoraat	-	
	Kursi pastoraat	Kursi pastoraat	Mälestis
	Kõnnu	-	
	Mõra	-	
	Selli	-	Hävinud
	Pala	Pala	Mälestis
	Saduküla	Saduküla	
	Vaimastvere	-	
Järvamaa	Albu	Albu	Mälestis
	Ambla kirikumõis	Ambla kirikumõis	Mälestis
	Esna	Esna	Mälestis
	Hermani	Hermani	
	Kurge	-	Tundatuseni ümber ehitatud

	Metsataguse	Metstaguse	
	Müнди	Müнди	
	Piiumetsa	Piiumetsa	
	Särevere	Särevere	Mälestis
	Vao	Vao	Mälestis
Läänemaa	Jõgisoo	Jõgisoo	
	Keskvere	Keskvere	Mälestis
	Kiideva	Kiideva	
	Kullamaa pastoraat	Kullamaa pastoraat	Mälestis
	Nakama	Nakama	Mälestis
	Niibi	Niibi	
	Noarootsi pastoraat	Noarootsi pastoraat	Mälestis
	Penijõe	Penijõe	
	Pivarootsi	-	Säilinud, tellisvoodriga
	Riguldi	Riguldi	Mälestis
	Rumba	Rumba	
	Räägu	Räägu	Mälestis
	Ubasalu	-	Hävinud
	Suure-Rõude	Suure-Rõude	Mälestis
	Väike Lähtru	Väike Lähtru	
Lääne-Virumaa	Arbavere	Arbavere	Mälestis
	Einmanni	Einmanni	Mälestis
	Jootme	Jootme	
	Karepa	-	
	Kohala	Kohala	
	Koonu	Koonu	Varemeis
	Kulina	Kulina	
	Kuie	Kuie	
	Linnape	Linnape	
	Loobu	Loobu	
	Meriküla	-	
	Metsamõis	-	
	Moora	-	
	Müüriku	Müüriku	
	Nõmmküla	Nõmmküla	
	Piira	-	
	Pudivere	Pudivere	Põlenud, taastamisel
	Põdrangu	Põdrangu	
	Põlula	Põlula	
	Roela	Roela	
	Roela-Uuemõisa	Roela-Uuemõisa	
	Roodevälja	Roodevälja	
	Vaeküla	Vaeküla	
	Varangu valitsejamaja	Varangu valitsejamaja	Mälestis
	Viru-Jaagupi pastoraat	Viru-Jaagupi pastoraat	Mälestis
	Viru-Nigula pastoraat	Viru-Nigula pastoraat	Mälestis
Põlvamaa	Rahumäe	Rahumäe	Mälestis
	Tilsi	Tilsi	Mälestis

	Toolamaa	Toolamaa	Mälestis
Pärnumaa	Audru kirikuõis	-	Ümberehitatud
	Eidapere	-	Ümberehitatud
	Jäärja	Jäärja	Mälestis
	Kaisma	-	
	Kärsu	Kärsu	Mälestis
	Surju	-	Tundatuseni überehitatud
	Tori	Tori	Mälestis
	Tori pastoraat	Tori pastoraat	Mälestis
	Uue-Varbla	Uue-Varbla	Mälestis
	Võidula	Võidula	Mälestis
	Vändra kirikumõis	Vändra kirikumõis	Mälestis
Raplamaa	Kelba	-	Hävinud
	Kivi-Vigala	Kivi-Vigala	
	Kuusiku	Kuusiku	Mälestis
	Kuuda	-	
	Käru	Käru	Mälestis
	Kädva	-	Hävinud
	Käända	-	
	Lellevere (lellapere)	-	
	Luiste	Luiste	
	Männiku	-	
	Ohulepa	-	
	Pallase (te)	-	
	Tolli	Tolli	
	Uue-Märjamaa	-	
	Vahakõnnu	-	
	Vigala	-	
Saaremaa	Arju	Arju	
	Eikla	Eikla	
	Hellamaa	-	
	Ilpla	Ilpla	Mälestis
	Jööri	-	
	Jürsi	-	
	Kandla	Kandla	
	Kangruselja	-	
	Karja	Karja	
	Kingli	Kingli	
	Koikla	Koikla	Ümber ehitatud
	Kotlandi	Kotlandi	Mälestis
	Kudjapäe	-	
	Kulli	-	
	Kuusnõmme	-	
	Kõiguste	-	
	Käesla	-	
	Kärla	-	
	Lümända	-	

	Mustjala	Mustjala	
	Mustjala pastoraat	Mustjala pastoraat	Mälestis
	Nõmba	-	
	Ohtja	-	
	Parasmetsa	Parasmetsa	
	Pihtla	Pihtla	
	Pärsama	Pärsama	
	Püha pastoraat	-	
	Rootsiküla	-	
	Saare	-	
	Sakla	-	
	Sassi	-	
	Sikassaare	Sikassaare	Mälestis
	Taaliku	Taaliku	Mälestis
	Uue-Kaarmaa	-	Tundmatuseni ümberehitatud
	Valjala pastoraat	-	
Tartumaa	Alajõe	-	
	Haage	-	
	Kabina	-	
	Kokora	Kokora	
	Kriimani	Kriimani	
	Kukulinna	Kukulinna	Mälestis
	Kuusiku	-	
	Maarjamõis	Maarjamõis	
	Maidla abimõis	Maidla abimõis	Mälestis
	Maramaa	-	Hävinud
	Pangodi	-	
	Põvvatu	-	
	Rannu	-	
	Suure-Kambja	-	Mälestis, põlenud
	Suure-Konguta	Suure-Konguta	
	Taabri	-	
	Tamme	-	
	Tähtvere	Tähtvere	Mälestis
	Ulila	-	
	Uue-Nõo	-	
	Valguta	-	Tundmatuseni ümberehitatud
	Vana-Kirepi	Peahoone	Mälestis
	Vana-Nõo	-	
	Vanatorni	-	
	Veibri	-	
	Väike-Ulila	-	
	Ülenurme	Ülenurme	
Valgamaa	Kuigatsi	Kuigatsi	Mälestis
	Laatre	-	
	Palupera	Palupera	Mälestis
	Riidaja	Riidaja	Mälestis
Viljandimaa	Aidu	-	

	Kuressaare	-	
	Kõppu	-	
	Loodi	Loodi	Mälestis
	Puiatu	Puiatu	
	Pärsti	Pärsti	Mälestis
	Rimmu	-	
	Suure-jaani pastoraat	Suure-Jaani pastoraat	Mälestis
	Tusti	Tusti	Mälestis
	Tänassilma	-	
	Vanamõisa	-	
	Vardi	-	
	Vasila	-	
	Vooru	-	
	Uusna	Uusna	
	Vastemõisa	-	Säilinud
	Välgita	Välgita	Mälestis
Võrumaa	Kõrgepalu	Kõrgepalu	
	Lasva	-	
	Lilli-Anne	-	
	Peetrimõisa	-	
	Põhu	-	
	Rõuge	-	
	Sänna	Sänna	Mälestis
	Vana-saaluse	-	

<p>Nimi: ARUKÜLA (<i>Arroküll</i>)</p> <p>Asukoht: Harjumaa, Raasiku vald</p> <p>Funktsioon: Aruküla Vaba Waldorfkooli kasutuses</p>	<p>Foto:</p>
<p>Mälestis: Ei ole mälestis</p>	<p>Ehitusaeg: 1820. aastatel</p>
<p>Ajalugu: Aruküla mõis tekkis 17. sajandil Raasiku mõisa kõrvalmõisana. Alates 1726. aastast oli ta eraldiseisev riigimõis. 1766. aastal omandas mõisa Karl Gustav von Baranoff, kelle aadliperekonna kätte jäi ta kuni 1919. aasta võõrandamiseni. Viimane võõrandamiseelsene omanik oli Peter von Baranoff. 1921 kolis hoonesse kohalik kool. Kool kasutas mõisahoonet kuni 1978. aastani, mil valmis uus koolimaja. Alates 1992. aastast tegutseb Raasiku vallale kuuluvas hoones Aruküla Vaba Waldorfkool. Mõisa saalis korraldatakse mitmesuguseid kultuuriüritusi. Säilinud on mitmeid mõisa kõrvalhooneid, sh aida- ja tallihooned.</p>	
<p>Arhitektuurne kirjeldus: Mõisa peahoone ehitati 1820tel aastatel ühekorruselise pika klassitsistliku kivihoonena. Kelpkatusega hoonet ilmestasid eenduvatel külgrisaliitidel asuvad madalad kolmnurkfrontoonid. 19. ja 20. sajandi vahetuse paiku lisati hoone keskosale puidust teine korrus, mis muutis oluliselt hoone väliskuju.</p>	
<p>Ümberehitused: 19. ja 20. sajandi vahetuse paiku lisati hoone keskosale puidust teine korrus.</p>	
<p>Stiil: Klassitsism</p>	<p>Korruselisus: 2k</p>
<p>Fassaad: Krohv, rõhtlaudis</p>	<p>Katus: Kelp- ja viilkatus, plekk.</p>
<p>76. aasta inventariseerimise andmed: Säilivus hea, tehniline seisund hea, kasutus hea.¹ Kahekordne hoone, II korrus puidust, esifassadil 2 otsarisaliiti. Risaliidi kolmnurviilul ümaraken. Hoone puitosa vormistamisel kasutatud eklektilisi puitdekoori elemente. Kasutusel 8.kl koolina.</p>	
<p>Ajaloolised fotod:</p> 	
<p>Seisund: Hoone on restaureeritud ja seisukord on hea.</p>	

¹ MKA, s. A-145 Harjumaa mõisaarhitektuuri 1976.aasta inventariseerimise aruanne

<p>Nimi: HABAJA (<i>Habbat</i>)</p> <p>Asukoht: Harjumaa, Kõue vald</p> <p>Funktsioon: Hoone seisab tühjana</p>	<p>Foto:</p>
<p>Mälestis: Ei ole mälestis</p>	<p>Ehitusaeg: 18. sajandi teine pool</p>
<p>Ajalugu: Habaja mõis loodi 1646. aastal, mil ta eraldati Vana-Harmi mõisast. 18. sajandi teisel poolel kuulus mõis Ungern-Sternbergidele, kelle käest ta üsna pea siirdus Moritz Wilhelm von Pistohlkorsi kätte. 1790. aastal omandas mõisa Bernhard Heinrich von zur Mühlen. Suure osa 19. sajandist oli mõis Hunniuste perekonna valduses, kelle kätte ta jäi kuni 1939. aasta võõrandamiseni.</p>	
<p>Arhitektuurne kirjeldus: Mõisa peahoone on ühekorruseline arhailise vanabalti planeeringuga puitehitis. Hoone on algsel kujul ehitatud arvatavasti 18. sajandi teisel poolel; seda iseloomustab kõrge kelpkatus, fassaadil paiknevad paarisaknad ning kaks mantelkorstent.</p>	
<p>Ümberehitused: 19. sajandil lisati ta otstesse põhiosast veidi kitsamad tiibhooned. Hoone on 20. sajandi teisel poolel, mil ta oli kasutusel majandikontorina, kaotanud ka oma sisemise planeeringu ja interjöörid.</p>	
<p>Stiil: Barokk</p>	<p>Korruselisus: 1k</p>
<p>Fassaad: Rõhtlaudis</p>	<p>Katus: Kõrge kelpkatus, eterniit</p>
<p>1970-ndate aastate inventariseerimis andmed: Säilivus keskmine, tehniline seisund hea, Kasutus halb.² Peahoone on pikk ja võrdlemisi suur baroksetes proportsioonides puithoone. Hoone on kaetud kõrge täiskelpkatusega, fassaadi liigendavad rütmiti paiknevad aknad. Katusel on algsetest mantelkorstnatest säilinudkaks korstnapiipu. Arhitektuuriajalooliselt väärib hoone barokkarhitektuuri hästi säilinud esindajana tähelepanu. Tehniliselt on mõisamaja heas seisukorras, teda kasutatakse kontoriruumidena.³</p>	
<p>Ajaloolised fotod:</p> 	<p>Info: Juba 76. aastal on tehtud ettepanek mõisahoone kaitse alla võtmiseks. Tänapäevase seisuga ei ole mõisahoone kaitse all.</p>
<p>Seisund: Väga halb vajaks kiiret sekkumist. Peahoone seisab juba aastaid tühjalts ning on 2000. aastate algul veidi rüüstatud. Omanik OÜ ZEROSYSTEMSi aadress on tänapäevaseks äriregistrist kustutatud.</p>	

² MKA, s. A-145 Harjumaa mõisaarhitektuuri 1976.aasta inventariseerimise aruanne

³ MKA, s. A-363 Mõisate inventariseerimine Eesti NSV mõisaarhitektuuri kaitse alla võtmise ettepanekud põhjendused

<p>Nimi: JÄLGIMÄE (<i>Jelgimeggi</i>)</p> <p>Asukoht: Harjumaa, Saku vald</p> <p>Funktsioon: Kasutusel elamuna</p>	<p>Foto:</p>
<p>Mälestis: Ei ole mälestis</p>	<p>Ehitusaeg: 18. sajandi lõpp</p>
<p>Ajalugu: Jälgimäe mõis eraldati 1656. aastal naabruses olevast Saue mõisast, mis tollal kandis küll Väike-Sausti nime. 17. sajandil kuulus mõis nii von Scharenbergidele kui ka Schulmannidele. 1765. aastal omandas mõisa Detloff Johann von Derfelden. 1796. aastal siirdus mõis Saku mõisa omaniku Karl Friedrich von Rehbinderi kätte. Alates 1821. aastast kuni 1919. aasta võõrandamiseni kuulus mõis von Glehnide aadliperekonnale. Kui Nikolai von Glehn ehitas 1886. aastal Mustamäe kõrgele kaldale uue elupaiga, nn Glehni lossi, muutus Jälgimäe mõis faktiliselt kõrvalmõisaks, mida esindusliku kompleksina välja enam ei ehitatud. Juriidiliselt säilistas Jälgimäe ometi peamõisa (rüütlimõisa) staatuse.</p>	
<p>Arhitektuurne kirjeldus: Jälgimäe mõisa vanabalti planeeringuga väike ja lihtne puidust peahoone on ehitatud arvatavasti 18. sajandi lõpul. Väikeses pargis peahoone läheduses on säilinud ka mõned ümber ehitatud kõrvalhoone.</p>	
<p>Ümberehitused: Hoone on osaliselt ümber ehitatud (nt aknad on tehtud algsest laiemaks).</p>	
<p>Stiil: Barokk</p>	<p>Korruselisus: 1k</p>
<p>Fassaad: Rõhtlaudis</p>	<p>Katus: Kõrge kelpkatus, eterniit</p>
<p>1970-ndate aastate inventariseerimis andmed: Säilivus keskmine, tehniline seisund keskmine, kasutus keskmine.⁴</p>	
<p>Ajaloolised fotod:</p> 	
<p>Seisund: Rahuldav, vajab restaureerimist</p>	

⁴ MKA, s. A-145 Harjumaa mõisaarhitektuuri 1976.aasta inventariseerimise aruanne

<p>Nimi: KEHRA (<i>Kedder</i>)</p> <p>Asukoht: Harjumaa, Anija Vald</p> <p>Funktsioon: Eraomanduses</p>	<p>Foto:</p>
<p>Mälestis: Ei ole mälestis</p>	<p>Ehitusaeg: 1820. aastatel</p>
<p>Ajalugu: Kehra mõis rajati 1630tel aastatel. Mõisa esimene omanik oli Heinrich Bade. 17. sajandi keskel vahetas mõis mitmeid omanikke, kuni 1660tel aastatal omandas selle Gabriel Elvering, kelle kätte jäi mõis kuni 18. sajandi alguseni. Siis vahetas mõis kuni 19. sajandi alguseni taas palju omanikke. 1820 siirdus mõis Friedrich August von Maydelli valdusse, kes ehitas sinna 1820tel aastatel varaklassitsistliku puidust peahoone. Hiljem vahetas mõis taas mitmeid omanikke, kuni ta 1850tel aastatel läks hilisema Eestimaa kubeneri Wilhelm von Ullrichi omandusse. Tema tütar Marie von Ullrich andis mõisa 19. sajandi lõpul Eestimaa Põllumajanduse Seltsile rendile. 1914. aastal läks mõis päriselt seltsi omandusse. Kaasajal on mõisasüda jäänud Kehra linna sisse, moodustades viimase tuumiku. Teise maailmasõja järgselt paiknes hoones pikka aega polikliinik ja haigla, kaasajal on hoone eravalduses.</p>	
<p>Arhitektuurne kirjeldus: 1820. aastatel ehitatud varaklassitsistlik puidust peahoone. Kõrge poolkelpkatusega hoonet ilmestab kolme akna laiune kolmnurkfrontooniga keskrisaliit, frontooni kaunistab segmentkaarne aken. Hoone tagaküljel on paarisaknad, nurki kaunistavad puidust kvaaderimitatsioonid. 19.saj lõpul lisati otstele ja tagaküljele verandad. 20. saj. algusest ilmetu külgehitis, hiljem lisatud erikujuga uuke.</p>	
<p>Ümberehitused: Peahoone on meieni säilinud 20. sajandil ümber ehitatud kujul. Hoone vasakusse otsa on tehtud täiskahekorruseline juurdeehitus ning parempoolsesse otsa veranda ning tagaküljel vastu jõge paiknenud lahtine veranda on kinni ehitatud. Hoone katusesse on 20. sajandil rajatud rida välimust rikkuvaid uuke.</p>	
<p>Stiil:Varaklassitsism</p>	<p>Korruselisus: 2k</p>
<p>Fassaad: Rõhtlaudis</p>	<p>Katus: Kõrge poolkelpkatus, eterniit</p>
<p>1970-ndate aastate inventariseerimis andmed: Säilivus keskmine, tehniline seisukord hea, kasutus hea. Kasutusel Kehra haiglana.⁵</p>	
<p>Ajaloolised fotod:</p> 	
<p>Seisund: Rahuldav</p>	

⁵ MKA, s. A-145 Harjumaa mõisaarhitektuuri 1976.aasta inventariseerimise aruanne

<p>Nimi: KUMNA (<i>Kumna</i>)</p> <p>Asukoht: Harjumaa, Harku vald</p> <p>Funktsioon: Eraomanduses</p>	<p>Foto:</p>
<p>Mälestis: Registri nr.2702 Kultuuriministri 30.08.1996 a. määrusega</p>	<p>Ehitusaeg: 1740. aastate paiku</p>
<p>Ajalugu: Kumna mõis on rajatud 1620tel aastatel. Mõisa esimeseks omanikuks oli Johan Knopius, kelle järgi on paikkonda eesti keeles vahel ka Knoobuseks kutsutud. 1656. aastal omandas mõisa Heinrich Göbel. Põhjasõja järgselt kuulus mõis algselt Johann Friedrich Lübekenile. 1778. aastal omandas mõisa Karl von Kosküll, kelle käest ta 19. sajandi algul siirdus Johann Lütkeni omandusse. Alates 1838. aastast kuni mõisa-ajastu lõpuni oli mõis von Meyendorffide aadliperekonna valduses. Mõisasüda jäi von Meyendorffide kätte kuni 1939. aasta ümberasumiseni.</p>	
<p>Arhitektuurne kirjeldus: Mõisa vana peahoone on kõrgel soklil paiknev ühekorruseline viilkatusega puitehitus. Hoone on ehitatud 1740.aastate paiku, kuid meieni on ta jõudnud 19. sajandi lõpul ümber ehitatult. Härrastemaja on kaunistatud venepäraste puitpitsidega, mis on eriti ilusad just akende pealmikes. Fassaadi keskosas paikneb väike eenduv eeskoda, ning parempoolses otsas kivist juurdeehitus.</p>	
<p>Ümberehitused: Hoone on 19. sajandi lõpul ümber ehitatud, lisatud on kivist juurdeehitus ja rikkalik venepärane puitpits.</p>	
<p>Stiil: Barokk</p>	<p>Korruelisus: 1k</p>
<p>Fassaad: Rõhtlaudis</p>	<p>Katus: Viilkatus, eterniit</p>
<p>1970-ndate aastate inventariseerimis andmed: Säilivus hea, tehniline seisund keskmine, kasutus keskmine.⁶ Hilisemad lisandid - pitsdekoor, lahtine veranda, akende pealsed karniisid jmt. on 19. sajandi lõpukümnetel populaarsust võitnud nn. “venepärase arhitekturstiili” ilmekaks näiteks. Nimetatud arhitekturstiili algeid peaksime otsima eeskätt vene talurahvaarhitektuurist. 19/20. sajandi vahetusel levisid venepärased arhitektuurivõtted ka Balti mõisaarhitektuuris. Kumna on siin üheks detailrikkamaks ning paremini säilinud näiteks. 76. on tehtud kaitse alla võtmise ettepanek, kaitse alla võetud 96. aastal.⁷</p>	
<p>Ajaloolised fotod:</p>	
	
<p>Seisund: Rahuldav, hoone vajab eelkõige uut katust. Selle jaoks on koostatud ka eritingimused MKA poolt, kahjuks puuduvad rahalised vahendid. Hoone on eraomanduses, varem olid seal korterid ja kuna mõni neist on kummalisel kombel erastatud, siis edasised tööd on raskendatud.</p>	

⁶ MKA, s. A-145 Harjumaa mõisaarhitektuuri 1976.aasta inventariseerimise aruanne

⁷ MKA, s. A-363 Mõisate inventariseerimine Eesti NSV mõisaarhitektuuri kaitse alla võtmise ettepanekud põhjendused

<p>Nimi: KURNA (<i>Cournal</i>)</p> <p>Asukoht: Harjumaa, Rae vald</p> <p>Funktsioon: Pea täielikult hävinud</p>	<p>Foto:</p>
<p>Mälestis: Ei ole mälestis</p>	<p>Ehitusaeg: 19.sajandi II pool</p>
<p>Ajalugu: Kurna mõisat on esmamainitud 1384. aastal. Tollal kuulus mõis Treydenitele. 1670. aastal omandas mõisa Otto Wilhelm von Fersen. Põhjasõja järgselt oli mõis järgemööda von Wrangellide, von Schlippenbachide, von Derfeldenite ja von Lantinghausenite omanduses. 1828. aastal omandas mõisa Helene von Knorring, kelle perekonna kätte jäi mõis sama sajandi lõpuni.</p>	
<p>Arhitektuurne kirjeldus: 19. sajandi teisel poolel ehitati mõisakompleks esinduslikuna välja. Tollal püstitati sinna historitsistlik puidust peahoone. Lameda katusega hoone oli otstest kahekorruseline, keskelt aga ühekorruseline. Hoone parempoolse otsaga liitus esiväljaku ääres paiknev pikk ühekorruseline tiibhoone. Mõisahoone hävis 2002. aasta sügisel tulekahjus peaaegu täielikult. Alles jäi vaid parempoolne tiibhoone ning parempoolse otsa vähesed söestunud varemed.</p>	
<p>Stiil: Historitsism</p>	<p>Korruselisus: keskelt 1k, otstest 2k</p>
<p>Fassaad: Rõhtlaudis</p>	<p>Katus: Madalakaldeline kelp,plekk</p>
<p>1970-ndate aastate inventariseerimis andmed: Säilivus keskmine, tehniline seisund keskmine, kasutus keskmine.⁸ Detailikujunduses vene-, ka esineb idapärane eksootiline puitnikerdus.</p>	
<p>Ajaloolised fotod:</p> 	
<p>Seisund: 2002. aasta tulekahjus pea täielikult hävinud</p>	

⁸ MKA, s. A-145 Harjumaa mõisaarhitektuuri 1976.aasta inventariseerimise aruanne

<p>Nimi: KÕLTSU (<i>Wellenhof</i>)</p> <p>Asukoht: Harjumaa, Keila vald, Laulasmaa küla</p> <p>Funktsioon: Eravaldukes</p>	<p>Foto:</p>
<p>Mälestis: Registri nr. 2761 Kultuuriministri 30.08.1996 määrusega, arvel 14.04.1997</p>	<p>Ehitusaeg: 1891.aasta</p>
<p>Ajalugu: Merekaldal paiknev Kõltu poolmõis eraldati Põllküla mõisast 1806. aastal. 20. sajandi algul kuulus mõis von Mohrenschildtide suguvõsale. Nõukogude ajal tegutses mõisas pioneerilaager, mille tarbeks püstitati ümbrusse hulganisti uusehitisi. Kaasajal on mõis eravaldukes. Kõrvalhooneid ei ole säilinud või on need tundmatuseni ümber ehitatud. Arvatavasti ei ole neid eriti seal olnudki, kuna 19. sajandi lõpu topograafiline kaart liigitab mõisa suvilate alla.</p>	
<p>Arhitektuurne kirjeldus: 1891.aastal valminud historitsistlik puidust peahoone on ühekorruseline liigendatud ehitis. 19.s. lõpu šveitsipärase talurahva puitarhitektuuri iseloomulike ehitustraditsioonidega härrastemaja näide. Venepärase puitpitsdekooriga hoone katusel on sihvaka kiivriga haritorn.</p>	
<p>Stiil: Historitsism</p>	<p>Korrukelisus: 1k, katusealune välja ehitatud</p>
<p>Fassaad:Horisontaallaudis,puitpitsdekoor</p>	<p>Katus: eri kõrguse ja kujuga telkkatused haritorniga</p>
<p>1970-ndate aastate inventariseerimis andmed: Säilivus hea, tehniline seisund hea, kasutus hea.⁹ Hoone arhitektuuris hoomame vene ehituskunsti mõjutusi. Ehitis on äärmiselt liigendatud, omab rikkalikku puitpitsdekoori. Üldilmelt meenutab hoone tuntud kunstimetseeni ja Kreenholmi vabriku omaniku Stieglitzi Narvas asuvaid elamuid. Hoone kasutusel pioneerilaagri keskushoonena.¹⁰</p>	
<p>Ajaloolised fotod:</p> 	<p>Info: 76. on tehtud kaitse alla võtmise ettepanek, kaitse alla võetud 96. aastal.</p>
<p>Seisund: Hoone on eraomanduses, hetkel käivad restaureerimistööd, valmib kõige eelduste kohaselt 2010 sügisel. Projektid (ka lähiümbruse kohta) ja tööd väga heal tasemel.</p>	

⁹ MKA, s. A-145 Harjumaa mõisaarhitektuuri 1976.aasta inventariseerimise aruanne

¹⁰ MKA, s. A-363 Mõisate inventariseerimine Eesti NSV mõisaarhitektuuri kaitse alla võtmise ettepanekud põhjendused

<p>Nimi: LILLI KARJAMÕIS</p> <p>Asukoht: Harjumaa, Anija vald, Lilli küla</p> <p>Funktsioon: Eravaldukes</p>	<p>Foto:</p>
<p>Mälestis: Ei ole mälestis</p>	<p>Ehitusaeg: 19.saj.</p>
<p>Ajalugu: Lilli karjamõis moodustati 19. saj. Anija mõisa karjamõisana. 1843. a. asutas Anija mõisnik Constantin Ungern - Sternberg Lilli karjamõisa. Umbes kümme aastat tagasi ei leidnud Anija vald hoone remondiks raha ja otsustas selle müüa.</p>	
<p>Arhitektuurne kirjeldus: Kõrge viilkatusega väike puidust peahoone. Esifassaadil on kaks eenduvat katuse väljaehitist. Tagafassaadi ukse varikatus on kaunistatud puitpitsidega.</p>	
<p>Stiil: Historitsism</p>	<p>Korruselisus: 1k,</p>
<p>Fassaad: Horisontaallaudis, puitpitsdekoor</p>	<p>Katus: Viilkatus</p>
<p>1970-ndate aastate inventariseerimis andmed: Puuduvad</p>	
<p>Fotod:</p> 	
<p>Seisund: Rahuldav</p>	

<p>Nimi: OJASOO ehk Vana-Harmi (<i>Alt-Harm</i>)</p> <p>Asukoht: Harjumaa, Kõue vald</p> <p>Funktsioon: Eraomanduses</p>	<p>Foto:</p>
<p>Mälestis: Ei ole mälestis</p>	<p>Ehitusaeg: 18. sajandi I pool</p>
<p>Ajalugu: Vana-Harmi mõisat on esmamainitud 1417. aastal, kuid ta oli arvatavasti olemas juba 14. sajandil. Pikkadel sajanditel on mõis kuulunud väga paljudele aadliperekondadele, kellest võib nimetada näiteks von Tiesenhauseneid, von Manteuffeleid ja von Breverneid. Mõisa viimane omanik enne 1919. aasta võõrandamist oli Natalie von Hoyningen-Huene. Võõrandamisjärgselt oli hoone pikki aastakümneid kasutusel kohaliku rahvamajana. 1980tel aastatel jäi hoone kasutuseta ja rüüstati. Muuhulgas lammutati ka vasakpoolne tiibehitis. Kaasajal on pikka aega tühjalt seisnud ja lagunenu hoone eravalduses ning seda on osalt korrastatud.</p>	
<p>Arhitektuurne kirjeldus: Mõisa peahoone on arhailine vanabalti planeeringuga ühekorruseline puithoone, mis on ehitatud ristnurkadega palkehtisena. Hoone keskel asub suur mantelkorsten. Korstna ümber on algselt paiknenud neli köetavat tuba ja hoone otstes kütmata külmkambrid. Poolkelpkatusega hoonel on algselt olnud arvatavasti ruudukujulised väikeste ruutudega aknad. Arvatavasti on hoone ehitatud kas 18. sajandi keskpaigas või veelgi varem.</p>	
<p>Ümberehitused: 19. sajandi lõpul on peahoonet mitmeti ümber ehitatud. Tollal muudeti arvatavasti akende kuju, lisati hoone otstesse väikesed tiibehitised ning välisküljele rõhtvooder.</p>	
<p>Stiil: Barokk</p>	<p>Korruselisus: 1k</p>
<p>Fassaad: Rõhtlaudis</p>	<p>Katus: Polkelpkatus, eterniit</p>
<p>1970-ndate aastate inventariseerimis andmed: Säilivus hea, tehniline seisund keskmine, kasutus keskmine.¹¹</p>	
<p>Ajaloolised fotod:</p> 	
<p>Seisund: Halb, käesoleval ajal remonditakse, ei restaureerita.</p>	

¹¹ MKA, s. A-145 Harjumaa mõisarahitektuuri 1976.aasta inventariseerimise aruanne

<p>Nimi: ORU (<i>Orrenhof</i>)</p> <p>Asukoht: Harjumaa, Kose vald</p> <p>Funktsioon:</p>	<p>Foto:</p>
<p>Mälestis: Ei ole mälestis</p>	<p>Ehitusaeg: peale 1905. aastat</p>
<p>Ajalugu: Oru mõis eraldati iseseisva üksusena 1663. aastal Tuhala mõisast. 17. sajandil kuulus mõis von Ullrichidele. 18. sajandil oli Oru nii von Ullrichide, Pilar von Pilchaude kui ka von Reuternite omanduses. Ka 19. sajandil vahetas mõis vägagi tihti omanikke - nendeks olid nii von Tiesenhausenid, von Stenbockid, von Brevernid, von Helffreichid, von Igelströmid, von Ungern-Sternbergid, Falckid kui ka von Kotzebued. 1898. aastal omandasid mõisa Tuhala mõisa omanikud von Lilienfeld-Toalid, millega Oru muutus Tuhala kõrvalmõisaks. Nende kätte jäi mõis kuni 1919. aasta võõrandamiseni.</p>	
<p>Arhitektuurne kirjeldus: Lihtsa väliskujuga kahekorruline mõisa peahoone — esimene korrus kivist, teine puust — on ehitatud peale 1905. aasta põletamist. Hoone esimese korruse kivimüürid pärinevad põletamiseelsest hoonest, mis on ehitatud arvatavasti mitmes osas 18.-19. sajandil.</p>	
<p>Ümberehitused:</p>	
<p>Stiil: Klassitsism</p>	<p>Korruselisus: 2k</p>
<p>Fassaad: Krohv ja rõhtlaudis</p>	<p>Katus: Viilkatus, eterniit</p>
<p>1970-ndate aastate inventariseerimise andmed: Säilivus keskmine, tehniline seisund hea, kasutus hea.¹²</p>	
<p>Ajaloolised fotod:</p>	
	
<p>Seisund: Kasutuses, seisund rahuldav</p>	

¹² MKA, s. A-145 Harjumaa mõisarahitektuuri 1976.aasta inventariseerimise aruanne

<p>Nimi: RAHULA (<i>Rahhola</i>)</p> <p>Asukoht: Harjumaa, Saku vald</p> <p>Funktsioon: Kasutusel elamuna</p>	<p>Foto:</p>
<p>Mälestis: Ei ole mälestis</p>	<p>Ehitusaeg: 19. sajandi esimesel poolel või keskel</p>
<p>Ajalugu: Mõis eraldati Voore mõisast 1775. aastal. 18. sajandil kuulus mõis nii von Weymarnitele, von Hastferitele kui ka von Maydellidele. Viimaste kätte jäi mõis kuni 1846. aastani, mil selle omandas Heinrich Joachim von Dehn. Alates 1867. aastast kuni 20. sajandi alguseni kuulus mõis von Schulmannidele. Viimaseks 1919. aasta võõrandamise eelseks omanikuks oli Otto von Stackelberg.</p>	
<p>Arhitektuurne kirjeldus: Mõisa peahoone on keskmise suurusega puitehitis, mis püstitati arvatavasti 19. sajandi esimesel poolel või keskel. Meie päevini on hoone säilinud algsest palju lühemana (saaliosa on lammutatud) ning ka muus osas ümber ehitatult. Hoone on kasutusel elamuna, selle pooled on erinevas omanduses, millest tuleneb ka erinev välisviimistlus.</p>	
<p>Ümberehitused: Tänapäevaks on mõisa peahoone tundmatuseni ümberehitatud.</p>	
<p>Stiil:</p>	<p>Korruselisus: 1k</p>
<p>Fassaad: Rõhtlaudis</p>	<p>Katus: Viilkatus</p>
<p>79.aasta inventariseerimise andmed: Algselt põhikavatiselt pikaks venitatud mõisamajast on järel vaid vasak tiib, aiafassadi veranda likvideeriti samuti 1962-1963 aastatel tehtud ümberehitusega.</p>	
<p>Ajaloolised fotod:</p> <div style="display: flex; flex-wrap: wrap;"> <div style="text-align: center; margin: 5px;"> <p>1961</p> </div> <div style="text-align: center; margin: 5px;"> <p>1976</p> </div> <div style="text-align: center; margin: 5px;"> <p>2004</p> </div> <div style="text-align: center; margin: 5px;"> <p>1961</p> </div> <div style="text-align: center; margin: 5px;"> <p>1976</p> </div> <div style="text-align: center; margin: 5px;"> <p>2004</p> </div> </div>	
<p>Seisund: Osaliselt remonditud (mitte restaureeritud)</p>	

<p>Nimi: RUILA (<i>Ruil</i>)</p> <p>Asukoht: Harjumaa, Kernu vald</p> <p>Funktsioon: Kuulub Kernu vallale, hoones tegutseb Ruila Põhikool.</p>	<p>Foto:</p>
<p>Mälestis: Registri nr. 27846 Kultuuriministri 11.03.2008 a. määrusega. Arvel: 23.10.2006</p>	<p>Ehitusaeg: 1859.aasta</p>
<p>Ajalugu: 417. aastal esmamainitud mõisas (saksa k <i>Ruil</i>) oli keskajal Tallinna linnusekomtuuri residents. Alates 1622. aastast oli mõis von Ullrichide valduses. 17. sajandil eraldati tollal ülisuurest mõisast mitmeid teisi mõisaid. 1814. aastast kuni 1939. aasta ümberasumiseni kuulus mõis von Bremenitele. Von Bremenid püstitasid 1859 (arvatavasti vanemate ehitiste põhjal) praeguse peahoone.</p>	
<p>Arhitektuurne kirjeldus: 1859.aastal on püstitatud praegune peahoone, mille esimene korrus on kivist, teine puidust. Mõisahoone vasemal tiival asub kolmnurkfrontooniga risaliit. Paremalt tiival risaliit puudub. Hoone keskel asuval risaliidil on astmikfrontoon. Risaliidi kahe korruse vahel asunud rõdu on hävinud.</p>	
<p>Ümberehitused:</p>	
<p>Stiil: Klassitsism</p>	<p>Korruselisus: 2k</p>
<p>Fassaad: Krohv ja rõhtlaudis</p>	<p>Katus: Madalakaldeline kelpkatus, plekk</p>
<p>1970-ndate aastate inventariseerimise andmed: Säilivus keskmine, tehniline seisund hea, kasutus hea.¹³</p>	
<p>Ajaloolised fotod:</p> 	
<p>Seisund: Seisukord väga hea, enamus restaureerimistöid teostatud enne kaitse alla võtmist, kuid MKA-ga kooskõlastatult. Hetkel vajalikud vaid väiksemahulised tööd - akende restaureerimine jms, samuti lähiümbruse planeering.</p>	

¹³ MKA, s. A-145 Harjumaa mõisarahitektuuri 1976.aasta inventariseerimise aruanne

<p>Nimi: PARTSI (<i>Pardas</i>)</p> <p>Asukoht: Hiiumaa, Pühalepa vald</p> <p>Funktsioon: Eravaldukes</p>	<p>Foto:</p>
<p>Mälestis: Ei ole mälestis</p>	<p>Ehitusaeg: 19. saj II pool</p>
<p>Ajalugu: Partsi mõis on asutatud 1620-ndatel aastatel. Hilisematel sajanditel sai temast Hiiu-Suuremõisa kõrvalmõis. Muutunud on mõisa juures olev teedevõrk. Ajalooline Suuremõisa (Heltermaa) - Kärdla maantee kulges väikese lookena kirde poolt mõisat, kaasaegne tee on õgvendatud ja asub mõisasüdamest 200 meetri jagu edela pool.</p>	
<p>Arhitektuurne kirjeldus: Mõisa peahoone on 19. sajandi teisel poolel ehitatud väike ja lihtne viilkatusega puithoone. Kaasajal on hoone eravaldukes ja kasutusel elamuna. Säilinud on ka mõned kõrvalhooned ning mõisasüdamest pool kilomeetrit kirdes künka otsas paiknev hollandi stiilis tuulik.</p>	
<p>Ümberehitused:</p>	
<p>Stiil: Klassitsism</p>	<p>Korruselisus: 1k</p>
<p>Fassaad: Rõhtlaudis</p>	<p>Katus: Viilkatus</p>
<p>1970-ndate aastate inventariseerimis andmed: Kasutusel elamuna, heas seisukorras.¹⁴</p>	
<p>Ajaloolised fotod:</p> 	
<p>Seisund: Rahuldav</p>	

¹⁴ MKA s. P-3268 Eesti NSV mõisate esialgne ülevaade.

<p>Nimi: PAGARI (<i>Paggar</i>)</p> <p>Asukoht: Ida-Virumaa, Mäetaguse vald, Pagari küla</p> <p>Funktsioon: Elumaja</p>	<p>Foto:</p>
<p>Mälestis: Registri nr. 13968 Kultuuriministri 13.11.1997 a. määrusega. Arvel: 14/01/1998</p>	<p>Ehitusaeg: 1877. aasta</p>
<p>Ajalugu: Pagari mõis rajati 1640.aastal. Esimeseks omanikuks oli Johann von Delwig, kelle pärijate valduses oli mõis umbes sada aastat. Pagari on üks vähestest Eesti mõisatest, mis on kogu oma ajaloo vältel kuulunud vaid kahele perekonnale. Alates 1748. aastast kuulus ta von Stackelbergide suguvõsale, kelle valduses oli mõisasüda kuni baltisakslaste ümberasumiseni ehk <i>Umsiedlungini</i> 1939. aastal.</p>	
<p>Arhitektuurne kirjeldus: Mõisa peahoone on 1877. aastal ehitatud stiilne ühekorruseline hilisklassitsistlik puithoone. Hoone keskosas paikneb kahe korruse kõrgune risaliit. Keskrisaliiti kroonib kolmnurkfrontoon, mille keskel asetseb veneetsia aken. Hoone katuseääri ja kolmnukfrontooni kaunistab keerukas hammaslõikeline friis. Pagari mõisahoone on Eesti üks hilisemaid stiilipuhtaid klassitsistlikke ehitisi.</p>	
<p>Ümberehitused: Keskrisaliidi ette on ehitatud kinnine veranda.</p>	
<p>Stiil: Klassitsism</p>	<p>Korruselisus: 1 k</p>
<p>Fassaad: Rõhtlaudis</p>	<p>Katus: Viilkatus, plekk</p>
<p>79.aasta inventariseerimis andmed: Kvaliteetselt teostatud järelklassitsistlik hoone. Hoone tehniline seisukord on hea, kuid vajab hooldusremonti. Kasutuses haridusosakonna laona.¹⁵</p>	
<p>Info: 79.aastal on tehtud kaitse alla võtmise ettepanek, kaitse alla võetud 97. aastal.</p>	
<p>Ajaloolised fotod:</p> 	
<p>Seisund: Rahuldav, hiljuti pandud uus valtsplekk-katus</p>	

¹⁵ MKA, s. A-322 Mõisate inventariseerimine Eesti NSV mõisaarhitektuuri kaitse alla võtmise ettepanekud põhjendused

<p>Nimi: KURSI (<i>Pastorat Talkhof</i>) PASTORAAT</p> <p>Asukoht: Jõgevamaa, Puurmani vald, Kursi küla</p> <p>Funktsioon: EELK pastori elamu ja muuseum</p>	<p>Foto:</p>
<p>Mälestis: Registri nr. 23981 Kultuuriministri 12.08.1999 määrusega. Arvel: 23.11.1999</p>	<p>Ehitusaeg: 19. sajandi algus</p>
<p>Ajalugu:</p>	
<p>Arhitektuurne kirjeldus: Puitlaudise ja ehisdetailidega pastoraadihoone. Fassaadile ehitatud verandaga. Poolkelpkatus kaetud eterniidiga.</p>	
<p>Stiil: Klassitsism</p>	<p>Korruselisus: 1k</p>
<p>Fassaad: Rõhtlaudis</p>	<p>Katus: Poolkelpkatus</p>
<p>1970-ndate aastate inventariseerimis andmed:</p>	
<p>Ajaloolised fotod:</p>	
<p>Seisund: Hoone rahuldavas korras, kuid põhja poolt väga sammaldunud ja amortiseerunud katusega. Esineb läbijooksusid. Tehtud muinsuskaitse eritingimused.</p>	

<p>Nimi: PALA(<i>Pallal</i>)</p> <p>Asukoht: Jõgevamaa, Pala vald, Pala küla</p> <p>Funktsioon: Kasutusel elamuna, kuulub Pala vallale.</p>	<p>Foto:</p>
<p>Mälestis: Registri nr.23951 Kultuuriministri 12.08.1999 määrusega. Arvel: 23/11/1999</p>	<p>Ehitusaeg: 19. sajandi viimane veerand</p>
<p>Ajalugu: Pala mõisat on olemasolevana mainitud 1628. aastal. 18. sajandi algul kuulus mõis von Bockidele. Alates 1716. aastast kuni 1919. aasta võõrandamiseni oli ta aga von Strykide aadliperekonna omanduses.</p>	
<p>Arhitektuurne kirjeldus: Kahekordne, alakorrus telliskivist, teine korrus (peakorrus) puidust. Allkorrus on majanduskorruks, omab väikseid, lihtsa horisontaalse ehisfrontooniga kaunistatud aknaid, välisseinad krohvitud. Peakorrus vooderdatud horisontaallaudisega, omab suuri aknaid, mis dekoreeritud eklektilise ilmega horisontaalsete frontoonidega. Otsafassaadis keskmine aken ehitatud üleni klaasitud. Otsaviilu kolmnurgas väike lakka valgustav kaaravadega paarisaken. Hoone esifassaadil paremal äärel kõrgetel neljatahulistel postidel suur kinnine, klaasitud rõdu, mida katab viilkatus. Rõdu kõrvalt tõuseb teisele korrusele trepp, millel siseportaal puidust ehispitsiga. Viimases väljalõigatud ažuurne tekst: sisenemisel „Herzlich Villkommen”, väljumisel „Aufwiedersehn</p>	
<p>Ümberehitused: Säilinud enam-vähem algsel kujul.</p>	
<p>Stiil: Historitsism</p>	<p>Korruiselisus: 2k</p>
<p>Fassaad: Krohv, rõhtlaudis</p>	<p>Katus: Viilkatus, Eterniit</p>
<p>1970-ndate aastate inventariseerimise andmed: Säilivus keskmine, tehniline seisund keskmine, kasutus halb.¹⁶</p>	
<p>Info: 70.aastate inventariseerimise käigus ei ole kaitsettepanekuid tehtud.</p>	
<p>Ajaloolised fotod:</p> 	
<p>Seisund: Üldseisukord ja hooldusaste avariiline, katuses mitmeid lekkekohti. Kunagi olnud ukseava, mis tellistega kinni laotud, varises 2009 kevadel. 2009 tehtud mk eritingimused, 2010 katuse projekt. Plaanitakse katuse restaureerimist, rahataotluse faas. Plaan ehitada Kodavere kihelkonna muuseumiks.</p>	

¹⁶ MKA, s. A-150 Jõgevamaa mõisaarhitektuuri 1976.aasta inventariseerimise aruanne

<p>Nimi: SADUKÜLA(<i>Saddoküll</i>)</p> <p>Asukoht: Jõgevamaa, Puurmani vald</p> <p>Funktsioon: Põllumajandusettevõtte kasutuses</p>	<p>Foto:</p>
<p>Mälestis: Ei ole mälestis</p>	<p>Ehitusaeg: 19. sajandi lõpp</p>
<p>Ajalugu: Saduküla mõis kuulus alates 1634. aastast Tartu linnale. Mõisasüda on hoonestatud peamiselt 19. sajandi lõpuosast pärinevate ehitistega Säilinud on suur hulk maakivist suurejoonelisi kõrvalhooneid. Arvatavasti pärinevad kõik need ehitised 19. sajandi teisest poolest ja lõpuosast. Mõisasüdamas asub kaasajalgi tegutsev põllumajandusettevõtte, mis kasutab selle hooneid.</p>	
<p>Arhitektuurne kirjeldus: . Peahoone on tagasihoidlik ja lihtne ühekorruseline viilkatusega puitehitis - algselt oli sellel laudvooder, kaasajal on hoone krohvitud.</p>	
<p>Stiil: Klassitsism</p>	<p>Korruselisus: 1k</p>
<p>Fassaad: Krohv</p>	<p>Katus: Viilkatus</p>
<p>1970-ndate aastate inventariseerimis andmed: Kasutusel sovhoosi keskusena ja heas seisukorras.¹⁷</p>	
<p>Info: 70.aastate inventariseerimise käigus ei ole kaitsettepanekuid tehtud.</p>	
<p>Ajaloolised fotod:</p> 	
<p>Seisund: Rahuldav</p>	

¹⁷ MKA s. A-231 Eesti NSV mõisate esialgne ülevaade. Jõgeva rajoon.

<p>Nimi: ALBU(<i>Alp</i>)</p> <p>Asukoht: Järvamaa, Albu vald</p> <p>Funktsioon: Kuulub Albu vallale, kasutusel koolina</p>	<p>Foto:</p>
<p>Mälestis: Registri nr. 14948 Kultuuriministri 11.02.1998 määrusega. Arvel: 22/05/1998</p>	<p>Ehitusaeg: 18. sajandi algusest.</p>
<p>Ajalugu: Teated Albu mõisast pärinevad 1282.aastast, olles vanim ordumõis Järvamaal ja üks vanemaid Eestis. Samas kohas on hoone olnud juba 14. sajandil. Selle hoone fragmendid on säilitatud. Järgmine hoone samale kohale on olnud ehitatud 16. sajandil. 1710-30ndatel aastatel kuulus mõis Magnus Wilhelm von Nierothile, kes avas seal vaesunud aadlilaste kooli, nn "rüütliakadeemia". 1740. aasta paiku sai mõisa omanikuks eruläinud Eestimaa kuberner Robert Archibald Douglas. Praegune hoone pärineb 18. sajandi algusest.</p>	
<p>Arhitektuurne kirjeldus: Albu on vanim puidust mõisahoone piirkonnas. Hoone on kõrge soklikorrusega ühekorruseline ja kahe tahapoole ulatuva tiibehitusega ning liigendatud kelpkatusega baroklik ehitis. Esifassaadi rõhutab kolmnurkse viiluga risaliiditaoline pealeehitus. 1888.a. on hoonele ehitatud puidust veranda, mis on taastatud 1990.ndate aastate paiku. Dekoor on lakooniline: nurkades krohvrustika, lihtsa prohviiliga räasta ja viilukarniisid. Interjööris on säilinud valge-sinistest kahhlistest barokne ahi. Keldrikorruksel on võlvitud ruume.</p>	
<p>Ümberehitused: Albus on tähelepanuväärseid mitmeid ehitusjärgud, millest vanimad võivad pärineda keskajast. 18. saj esimesel poolel sai hoone oma barokse üldkehendi ja 19. sajandi esimesel poolel klassitsistlikud lisandid nagu veneetsiaaken keskviilul ja valged kahhelahjud.¹⁸</p>	
<p>Stiil: Barokk</p>	<p>Korrukselisus: 2k</p>
<p>Fassaad: Krohvi</p>	<p>Katus: Kelpkatus, plekk</p>
<p>79.aasta inventariseerimise andmed: Suur massiivne <i>paekivi</i> ehitis, pehoone tehnilist seisundit võib lugeda heaks. Osalt kasutusel algkoolihoonena, mõned ruumid on kolhoosi kasutuses.¹⁹</p>	
<p>Ajaloolised fotod:</p> 	<p>Info: 79.aastal on tehtud kaitse alla võtmise ettepanek, kaitse all 98. aastast.</p>
<p>Seisund: Rahuldav, seoses vundamendi mängimisele tekivad hoones praod, ka küttekolletes, restaureerimise töid viimastel aastatel pole hoones tehtud. Ümber tehti hoone vertikaalplaneering kuna algsed kalded olid valed.</p>	

¹⁸ MKA, s. A-3370 Albu mõisa peahoone arhitektuuriajaloolised eritingimused.

¹⁹ MKA, s. A-322 Mõisate inventariseerimine Eesti NSV mõisarahitsetuuri kaitse alla võtmise ettepanekud põhjendused

<p>Nimi: AMBLA kirikumõis(<i>Ampel</i>)</p> <p>Asukoht: Järvamaa, Ambla vald</p> <p>Funktsioon: Kuulub Ambla kogudusele</p>	<p>Foto:</p>
<p>Mälestis: Registri nr. 14955 Kultuuriministri 11.02.1998 määrusega. Arvel: 22/05/1998</p>	<p>Ehitusaeg: 1877. a</p>
<p>Ajalugu: Ambla kirikumõis asutati 1516. a., praegune pastoraat 1877. a., mis 1950. a. natsionaliseeriti. 1982. a. anti ajalooline pastoraat kogudusele tagasi. Tagasi on saadud ka 1849. a. pärinev köstrimaja. Ambla kogudusel on kaks õnnistusmaja ehk luukambrit - Amblas ja Sipelgal ning kaks surnuaeda - Amblas, Sipelgal.</p>	
<p>Arhitektuurne kirjeldus: Suur, ühekorruseline puithoone. Kaetud kõrge viilkatusega. Katusekorrus väljaehitatud. Fassaadi keskel oleva välisukse ees klaasitud veranda. Aknad 6 ruudulise jaotusega.</p>	
<p>Ümberehitused: Saali aknad on ehitatud ümber paarisakendeks. Verandast on saanud pigem tuulekoda.</p>	
<p>Stiil:</p>	<p>Korruselisus: 1k</p>
<p>Fassaad: Rõhtlaudis</p>	<p>Katus: Viilkatus, eterniit</p>
<p>Fotod:</p> 	
<p>Seisund: Hea. Viimastel aastatel on igal aastal teostatud restaureerimistöid, sellest aastast vertikaalplaneering.</p>	

<p>Nimi: ESNA (<i>Orrisaar</i>)</p> <p>Asukoht: Järvamaa, Roosna-Alliku vald</p> <p>Funktsioon: Eraomanduses</p>	<p>Foto:</p>
<p>Mälestis: Registri nr. 15115 Kultuuriministri 11.02.1998 määrusega. Arvel: 25/05/1998</p>	<p>Ehitusaeg: 1821. aasta</p>
<p>Ajalugu: 1620tel aastatel rajatud Esna mõis on oma eestikeelse nime saanud esimeste omanike von Essenite järgi. Enne 1919. aasta võõrandamist oli mõisa omanikuks Walter von Gruenewaldt.</p>	
<p>Arhitektuurne kirjeldus: Hoone on puidust, ühekorruline poolkelpksatusega. Seinad on vooderdatud laiade rõhtlaudadega. Stiilset peaust laiade pilastrite vahel, samuti otsaust kaunistavad rosettmotiivid. Ruumijaotus on anfilaadne. Mõisas sees on säilinud unikaalsed talamaalingud ja trafaretsed laemaalingud.</p>	
<p>Ümberehitused: 1880. aastatel varasemat puithoonet pikendati parempoolsest otsast kiviehitisega ning rajati historitsistlikud verandad.</p>	
<p>Stiil: Klassitsism</p>	<p>Korruselisus: 1k</p>
<p>Fassaad: Rõhtlaudis, krohv</p>	<p>Katus: poolkelpkatus</p>
<p>1970-ndate aastate inventariseerimise andmed: Säilivus keskmine, tehniline seisukord keskmine, kasutus halb²⁰</p>	
<p>Info: 70. aastate inventariseerimise käigus ei ole kaitsettepanekuid tehtud</p>	
<p>Ajaloolised fotod:</p> 	
<p>Seisund: Rahuldav. Viimastel aastatel tõsisemaid restaureerimistöid pole teostatud.</p>	

²⁰ MKA, s. A-142 Järvamaa mõisaarhitektuuri 1976.aasta inventariseerimise aruanne

<p>Nimi: HERMANI (<i>Hermannshof</i>)</p> <p>Asukoht: Järvamaa, Imavere vald</p> <p>Funktsioon: Elamu</p>	<p>Foto:</p>
<p>Mälestis: Ei ole mälestis</p>	<p>Ehitusaeg: 19. saj. algus</p>
<p>Ajalugu: Hermani mõis eraldati 1798. aastal naabruses olevast Adavere mõisast.</p>	
<p>Arhitektuurne kirjeldus: Pikk ühekorruline lihtne peahoone püstitati mõisa arvatavasti selle rajamise järgselt 1800. aasta paiku. Esifassaadi liigendab väike ilmetu hilisem tuulekoda. Üks korstendest on massiivne mantelkorsten. Kaasajal on peahoone kasutusel elamuna.</p>	
<p>Stiil: Hilisbarokk</p>	<p>Korruselisus: 1k</p>
<p>Fassaad: Rõhtlaudis</p>	<p>Katus: poolkelpkatus</p>
<p>1970-ndate aastate inventariseerimis andmed: Säilivus keskmine, tehniline seisund keskmine, kasutus keskmine²¹</p>	
<p>Seisund: Rahuldav</p>	

²¹ MKA, s. A-142 Järvamaa mõisaarhitektuuri 1976.aasta inventariseerimise aruanne

<p>Nimi: METSTAGUSE (<i>Metztacken</i>)</p> <p>Asukoht: Järvamaa, Järva-Jaani vald</p> <p>Funktsioon: Eraomanduses</p>	<p>Foto:</p>
<p>Mälestis: Ei ole mälestis</p>	<p>Ehitusaeg: 19. saj. II pool</p>
<p>Ajalugu: Metstaguse mõisat on esmamainitud 1586. aastal. Mõisa viimane omanik enne 1919. aasta võõrandamist oli Axel von Gernet. Praegune ühekorruseline lihtne puithoone pärineb 19. sajandi teisest poolest. Mõis on eravalduses.</p>	
<p>Arhitektuurne kirjeldus: Hoone on keskmise suurusega puidust, ühekorruseline kõrge poolkelpksatusega. Seinad on vooderdatud rõhtlaudadega.</p>	
<p>Ümberehitused: Nõukogude ajal lisati hoonele silikaadist kinoaparaadiruum.</p>	
<p>Stiil: Klassitsism</p>	<p>Korruselisus: 1k</p>
<p>Fassaad: Rõhtlaudis</p>	<p>Katus: poolkelpkatus</p>
<p>1970-ndate aastate inventariseerimis andmed: Säilivus keskmine, tehniline seisund hea, kasutus keskmine²²</p>	
<p>Ajaloolised fotod:</p> 	
<p>Seisund: Rahuldav</p>	

²² MKA, s. A-142 Järvamaa mõisaarhitektuuri 1976.aasta inventariseerimise aruanne

<p>Nimi: MÜNDE (<i>Müntenhof</i>)</p> <p>Asukoht: Järvamaa, Paide vald</p> <p>Funktsioon: Eraomanduses</p>	<p>Foto:</p>
<p>Mälestis: Ei ole mälestis</p>	<p>Ehitusaeg: 18. saj. lõpp</p>
<p>Ajalugu: Mündi mõisat on esmamainitud 1560. aastal. 18.-19. sajandil on mõis vahetanud hulga omanikke - nendeks on olnud nii von Scharenbergid, von der Pahlenid, von Stackelbergid, von Fersenid kui ka von Staalid. 1896. aastal ostis mõisa Walter von Schilling, kelle kätte ta jäi kuni 1919. aasta võõrandamiseni. Võõrandamisjärgselt asus mõisa peahoones aastakümneid kool.</p>	
<p>Arhitektuurne kirjeldus: Peahoone on poolkelpkatusega ühekorruline puitehitis arvatavasti 18. sajandi lõpust. Algne rõhtne vooderdis oli väga laiadest laudadest, nurkades olid kvaaderlõikega kattelaudad. Tõenäoliselt 19. sajandi algul lisati hoone otsale nelja puitsambaga portikus. Veel 1999. aastal oli portikus osaliselt säilinud (osa sambaid oli kadunud), praeguseks on see aga lammutatud.</p>	
<p>Stiil: Hilisbarokk</p>	<p>Korruelisus: 1k</p>
<p>Fassaad: Rõhtlaudis</p>	<p>Katus: poolkelpkatus</p>
<p>1970-ndate aastate inventariseerimise andmed: Säilivus keskmine, tehniline seisund hea, kasutus keskmine²³</p>	
<p>Info:</p>	
<p>Ajaloolised fotod:</p> 	
<p>Seisund: Rahuldav</p>	

²³ MKA, s. A-142 Järvamaa mõisaarhitektuuri 1976.aasta inventariseerimise aruanne

<p>Nimi: PIIUMETSA (<i>Piomez</i>)</p> <p>Asukoht: Järvamaa, Väätša vald</p> <p>Funktsioon: Seisab tühjana</p>	<p>Foto:</p>
<p>Mälestis: Ei ole mälestis</p>	<p>Ehitusaeg: 1903. aasta</p>
<p>Ajalugu: Piiumetsa mõis on asutatud 17. sajandil, oma praegusse asupaika Lintsi jõe ääres toodi mõisasüda peale Põhjasõda 18. sajandi algul. 20. sajandi algul kuulus mõis Georg Rausch von Traubenbergile; suguvõsa omandusse jäi mõisasüda kuni 1939. aasta ümberasumiseni.</p>	
<p>Arhitektuurne kirjeldus: Mõisa uus peahoone on ehitatud heimatstiilis 1903. aasta paiku; selle esimene korrus on kivist, teine aga puidust. Hoonet iseloomustavad väikeste ruutudega aknad ning raudkividega ääristatud ümarportaal. 1970-80tel aastatel on hoonet osaliselt ümber ehitatud. Ehitustööd jäid pooleli ning viimased enam kui 20 aastat on hoone seisnud kasutuseta. Säilinud on ka hiljem valitsejamaja funktsioone täitnud vana tagasihoidlik puidust peahoone, ehitatud arvatavasti 18. sajandi keskpaigas. Hoonet on 1920-30tel aastatel asundustaluna kasutades palju ümber ehitatud ja ei meenuta mingilgi määral oma kunagist funktsiooni.</p>	
<p>Ümberehitused: 1970-80tel aastatel on hoonet osaliselt ümber ehitatud.</p>	
<p>Stiil: Heimat</p>	<p>Korruselisus: 2k</p>
<p>Fassaad: Krohv, puit</p>	<p>Katus: Viilkatus, plekk</p>
<p>1970-ndate aastate inventariseerimise andmed: Säilivus halb, tehniline seisukord halb, kasutus halb²⁴</p>	
<p>Ajaloolised fotod:</p> 	
<p>Seisund: Avariiline</p>	

²⁴ MKA, s. A-142 Järvamaa mõisaarhitektuuri 1976.aasta inventariseerimise aruanne

<p>Nimi: SÄREVERE (<i>Serrefer</i>)</p> <p>Asukoht: Järvamaa, Türi vald</p> <p>Funktsioon: Kuulub Järvamaa Kutsehariduskeskusele. Otsest õppetööd hoones ei toimu.</p>	<p>Foto:</p>
<p>Mälestis: Registri nr. 15138 Kultuuriministri 11.02.1998 määrusega. Arvel: 25/05/1998</p>	<p>Ehitusaeg: 19. sajandi II pool</p>
<p>Ajalugu: Esimesed andmed on pärit 1611. aastast, kui Säreveere omanik oli Peter Känfer. Aastal 1614 panditi Säreveere küla Wolter Tiesenhausenile. Tüüpiline mõis kujunes välja 1627. aastaks. Omanik oli sellal Hermann Nierodt. Alates 1641. aastast kuulus mõis tema järglastele. Viimane omanik sellest suguvõsast oli Otto von Uexküll Goldenbandt aastani 1744. 1811. aastast kuulus mõis Fabian Wilhelm von Schillingi pojale. Alates 1885. aastast oli mõisaomanik Walter von Schilling. Peale mõisa riigistamist rajati siia aianduskool.</p>	
<p>Arhitektuurne kirjeldus: Püstitatud 19. sajandi II poolel. 1860. aastal sai hoone puidust veranda. Säreveere mõisahooned on eklektiline ehitus historitsistlikust stiiliperioodist. Peahoone on suurem kahekordne puithoone, mille teine korrus on ehitatud mansardkorrusena. Hoone on rikkalikult kaunistatud puitornamentikaga. Erinevatest aegadest pärineva ehituskehandi poolest härrastemaja erandlik näide.</p>	
<p>Stiil: Historitsism</p>	<p>Korruselisus: 2k</p>
<p>Fassaad: Rõhtlaudis</p>	<p>Katus: Mansardkatus</p>
<p>1970-ndate aastate inventariseerimise andmed: Säilivus keskmine, tehniline seisukord hea, kasutus hea²⁵ 1977. aastal oli hoone säilitanud oma algse välimuse. Korralikult hooldatud. Katus kaetud eterniidiga, ukсед, aknad algse kujuga. Põhjapoolisel küljel rikkalikult kaunistatud välisuks.²⁶</p>	
<p>Info: 70. aastate inventariseerimise käigus ei ole kaitsettepanekuid tehtud</p>	
<p>Ajaloolised fotod:</p> 	
<p>Seisund: Hoone on väljast restaureeritud, sees algasid rest tööd käesoleval (2010.) aastal, seisukord rahuldav.</p>	

²⁵ MKA, s. A-142 Järvamaa mõisaarhitektuuri 1976.aasta inventariseerimise aruanne

²⁶ MKA, s. A-309 Säreveere mõis, inventariseerimise ankeet

<p>Nimi: VAO (<i>Waoküll</i>)</p> <p>Asukoht: Järvamaa, Koeru vald</p> <p>Funktsioon: Eravaldukes</p>	<p>Foto:</p>
<p>Mälestis: Registri nr. 15014 Kultuuriministri 11.02.1998 määrusega. Arvel: 22.05.1998</p>	<p>Ehitusaeg: 1800. a paiku</p>
<p>Ajalugu: Vao mõis rajati 17. sajandi lõpul. Enne 1919. aasta võõrandamist kuulus mõis von Brevernitele.</p>	
<p>Arhitektuurne kirjeldus: Peahoone on ühekorruseline puithoone, millega liitub tagaküljel kivist risaliitehitis. Mõisa puidust poolkelpkatusega kahe palkoniga peahoone püstitati arvatavasti 1800. aasta paiku. Säilnud on vaid parempoolne 19. saj. II poolest pärinev palkon. Kivist tiibhoone pärineb arvatavasti 19. sajandi lõpupoolelt.</p>	
<p>Stiil: Historitsism</p>	<p>Korruselisus: 1k</p>
<p>Fassaad: Rõhtlaudis</p>	<p>Katus: Poolkelpkatus</p>
<p>1970-ndate aastate inventariseerimise andmed: Säilivus keskmine, tehniline seisund keskmine, kasutus keskmine²⁷</p>	
<p>Ajaloolised fotod:</p> 	
<p>Seisund: Rahuldav. Katuse restaureerimise projekt on valmis, töid pole alustatud. Avatäited rahuldavas korras, palkoni aknad restaureeritud.</p>	

²⁷ MKA, s. A-142 Järvamaa mõisarahitektuuri 1976.aasta inventariseerimise aruanne

<p>Nimi: JÕGISOO (<i>Joeggis</i>)</p> <p>Asukoht: Läänemaa, Kullamaa vald</p> <p>Funktsioon:</p>	<p>Foto:</p>
<p>Mälestis: Ei ole mälestis</p>	<p>Ehitusaeg: 18.-19. sajand</p>
<p>Ajalugu: Jõgisoo mõis asutati 1680. aastal naabermõisast Pärist maade eraldamise teel. Mõisasüda asus Liivi jõe vasakkaldal ning sinna kuulus ka jõel paiknenud vesiveski. 20. sajandi algul minetas mõis rüütlimõisa staatuse ja tükeldati taludeks.</p>	
<p>Arhitektuurne kirjeldus: Mõisa kahekorruseline pikk peahoone - esimene korrus kivist, teine puidust - on ehitatud arvatavasti mitmes osas 18.-19. sajandil. Kaasajal on mõisahoonest säilinud umbes pool. Teine pool on jäänud maanteeõgvenduse alla - ajalooline tee tegi looke ümber mõisapargi, praegune tee läheb otse üle pargi (ja üle peahoone vasakpoolse otsa).</p>	
<p>Stiil: Klassitsism</p>	<p>Korruselisus: 2k</p>
<p>Fassaad: Krohv ja rõhtlaudis</p>	<p>Katus: Viilkatus, eterniit</p>
<p>1970-ndate aastate inventariseerimis andmed: Säilivus halb, tehniline seisund hea, kasutamine hea.²⁸</p>	
<p>Ajaloolised fotod:</p> <p>Mõisapark</p>	
<p>Seisund: Hea</p>	

²⁸MKA s. A-141Läänemaa mõisaarhitektuuri 1976. a. Inventariseerimise aruanne

<p>Nimi: KESKVERE (<i>Keskfer</i>)</p> <p>Asukoht: Läänemaa, Martna vald</p> <p>Funktsioon: Eravaldukes</p>	<p>Foto:</p>
<p>Mälestis: Registri nr. 15532 Kultuuriministri 30.03.1998 määrusega. Arvel: 19/06/1998</p>	<p>Ehitusaeg: Dateeritakse ligikaudu 1750. aastasse</p>
<p>Ajalugu: Ehitusajaks on pakutud 1750. aastaid aga ta võib olla ka palju vanem ning ulatuda 17. sajandisse. Enne 1919. aasta võõrandamist kuulus mõis von Ungern-Sternbergidele.</p>	
<p>Arhitektuurne kirjeldus: Barokne, ühekordne, osaliselt kelderdatud palkidest hoone, kaetud rõhtlaudvoodriga. Kõrge poolviilkatus oli kaetud rooga, tänaseks on see asendatud plekiga. Hästi säilinud mantelkorsten. Fassaadidel nurkades imiteeritud teemantkvaadrid, aknad, millel osaliselt säilinud sepishinged ja –nurgikud, on 12-ruuduga, ääristatud profileeritud piirlaudadega. Kujundusele andis rütmi ka hästi proportsioneeritud katusekõrgus. Säilinud ka barokse dekooriga puitlõikega siseüksed ja 2 barokset kahhelahju. Enamuses ruumides algupärastest laiadest laudadest põrandad, talalaed ning baroksed siseüksed. Ajastu ja stiili tüüpiline näide.</p>	
<p>Ümberehitused: Säilinud pea algsel kujul</p>	
<p>Stiil: Barokk</p>	<p>Korruselisus: 1k</p>
<p>Fassaad: Rõhtlaudis</p>	<p>Katus: Kõrge poolviilkatus, plekk</p>
<p>78.aasta inventariseerimis andmed: Ühekorruseline peahoone on küll väliselt silmapaistvate arhitektuuriliste detailideta, kuid omab interjööris originaalseid puidust uksi. Hoonet kasutatakse elamuna²⁹</p>	
<p>Info: 70. aastate inventariseerimise käigus ei ole kaitsettepanekuid tehtud</p>	
<p>Ajaloolised fotod:</p> 	
<p>Seisund: Seisukord hea, hooldatud, kasutusel suvekoduna, 90-ndatel remonditud-restaureeritud, ajutine plekkprofiilkatus (algselt roog)</p>	

²⁹ MKA, s. M-1852 Läänemaa mõisaarhitektuuri 1978.aasta inventariseerimise ankeet

<p>Nimi: KIIDEVA (<i>Kiwidepäh</i>)</p> <p>Asukoht: Läänemaa, Ridala vald</p> <p>Funktsioon: Eraoanduses</p>	<p>Foto:</p>
<p>Mälestis: Ei ole mälestis</p>	<p>Ehitusaeg: 19. sajand</p>
<p>Ajalugu: Kiideva mõis eraldati idapoolsest naabrist Haeska mõisast 7. sajandi algul. Väga tihti ning palju erinevaid omanikke vahetanud mõis siirdus 1910. aastal Hugo von Tolli omandusse. Kiidevaga on seostatud umbes 600. aasta kandis toimunud Ingvari sõjakäiku. Rootsi üks vanimaid kirjutisi, Snorr Sturlusoni saaga räägib svealaste — rootslaste esiisade — kuninga Ingvari sõjaretkest Eestisse, mille käigus ta sai eesti hõimudelt lüüa ning langes paigas, mida on tähistatud sõnadega "at steini" ehk siis kivi juures. Kiideva — ajaloolise ja saksakeelse nimekuju Kiwidepäh — on ainus otseselt kivile viitav kohanimi Lääne-Eesti rannikul. See on lubanud neid sündmusi seetõttu selle kohaga siduda, pidades seda svealaste kuninga hauaks. Tegemist on muuseas vanima Eestis toimunud sündmuse kirjaliku ülestähendusega.</p>	
<p>Arhitektuurne kirjeldus: Mõisa kahekorruseline puidust peahoone pärineb 19. sajandist. Hoone seinad on vooderdatud ümarate otstega laastudega, mis meenutavad kalasoomuseid. Selline ehitusviis on Eestis täiesti erandlik.</p>	
<p>Stiil: Historitsism</p>	<p>Korruselisus: 2k</p>
<p>Fassaad: Laast</p>	<p>Katus: Poolkelpkatus, plekk</p>
<p>1970-ndate aastate inventariseerimis andmed: Säilivus halb, tehniline seisund halb, kasutamine halb.³⁰</p>	
<p>Ajaloolised fotod:</p> 	
<p>Seisund: Seisukord on väga halb- läbijooksud, vajumised jne. On eravalduses ja plaane omanikul uhkeid, aga teostuseni ei ole jõutud. Omanik on teadlik hoone väärtusest. Kaitse alla võtmiseks on tehtud ettepanek ja koostatud ka eksperthinnang, mis hindab väärtuslikuks, ometi otsustas muinsuskaitseõukogu hoonet kaitse alla mitte võtta.</p>	

³⁰MKA s. A-141Läänemaa mõisaarhitektuuri 1976. a. Inventariseerimise aruanne

<p>Nimi: KULLAMAA (<i>Pastorat Goldenbeck</i>) PASTORAAT</p> <p>Asukoht: Läänemaa, Kullamaa vald, Kullamaa küla</p> <p>Funktsioon: Pikaajalisele rendile antud muuseumi rajamiseks</p>	<p>Foto:</p>
<p>Mälestis: Registri nr. 15468 Kultuuriministri 30.03.1998 määrusega. Arvel: 19/06/1998</p>	<p>Ehitusaeg: 1845-47</p>
<p>Ajalugu: Ehitatud 1845-47</p>	
<p>Arhitektuurne kirjeldus: Keskmise suurusega, ühekordne, osalt kellerdatud puithoone. Poolkelpkatus kaetud eterniidiga (varem roog). Ruumid põhiosas anfilaadsed.</p>	
<p>Stiil: Klassitsism</p>	<p>Korruselisus: 1k</p>
<p>Fassaad: Rõhtlaudis</p>	<p>Katus: Poolkelpkatus</p>
<p>1970-ndate aastate inventariseerimis andmed:</p>	
<p>Ajaloolised fotod:</p>	
<p>Seisund: Praegu koostatakse eritingimusi projekteerimiseks, seisukord rahuldav, aga kindlasti restaureerimist vajav (alates katusekattest)</p>	

<p>Nimi: NAKAMA (<i>Nakkama</i>)</p> <p>Asukoht: Läänemaa, Ridala vald</p> <p>Funktsioon: Ühe seltsi omanduses</p>	<p>Foto:</p>
<p>Mälestis: Registri nr. 27078 Kultuuriministri 12.12.2003 määrusega. Arvel: 31/03/2003</p>	<p>Ehitusaeg: Arvatav ehitusaeg jääb 19.s. IV veerandisse</p>
<p>Ajalugu: Nakama karjamõis kuulus Mäemõisa mõisale. Elumaja on ehitusaeg on täpselt teadmata, arvatav ehitusaeg jääb 19.s. IV veerandisse.</p>	
<p>Arhitektuurne kirjeldus: Mõisa peahoone on lihtsakoeline ühekorruline poolviilkatusega ristpalkehitis. Ehitatud arvatavalt 1870. aastatel. Hoonel on 16-ruuduline barokne lakaaken, mis võib viidata varasemale ehitusaastale. Algupäraselt säilinud hoonetüübi väärtuslik näide.</p>	
<p>Ümberehitused:</p>	
<p>Stiil: Barokk</p>	<p>Korruselisus: 1k</p>
<p>Fassaad:</p>	<p>Katus: Poolviilkatus</p>
<p>1970-ndate aastate inventariseerimis andmed: Säilivus hea, tehniline seisukord keskmine, kasutus hea³¹</p>	
<p>Info: 70. aastate inventariseerimise käigus ei ole kaitsettepanekuid tehtud</p>	
<p>Ajaloolised fotod:</p>	
	
<p>Seisund: Pidevas kasutuses ja üldiselt küllaltheas seisukorras, koostatakse projektdokumentatsiooni (pooleli) restaureerimiseks ja katusekorruse kasutuselevõtuks ning katusekatte vahetamiseks</p>	

³¹ MKA, s. A-141 Läänemaa mõisaarhitektuuri 1976.aasta inventariseerimise aruanne

<p>Nimi: NIIBI (<i>Niby</i>)</p> <p>Asukoht: Läänemaa, Oru vald</p> <p>Funktsioon:</p>	<p>Foto:</p>
<p>Mälestis: Ei ole mälestis</p>	<p>Ehitusaeg:</p>
<p>Ajalugu: Niibi mõis on rajatud 17. sajandil. On kuulunud Stacelbergidele, Ungern-Sternbergidele jt. Viimane võõrandamiseelne omanik oli Michel Kaspar Luhaäär.</p>	
<p>Arhitektuurne kirjeldus: Peahoone on kõrgel soklil lihtne puithoone, mis on osaliselt ümberehitatud.</p>	
<p>Stiil:</p>	<p>Korruselisus: 1k</p>
<p>Fassaad: Rõhtlaudis</p>	<p>Katus: Viilkatus, eterniit</p>
<p>1970-ndate aastate inventariseerimis andmed: Säilivus halb, tehniline seisund keskmine, kasutamine hea.³²</p>	
<p>Ajaloolised fotod:</p> 	
<p>Seisund: Täiesti ümber ehitatud, algset välimust pole võimalik välja lugeda.</p>	

³²MKA s. A-141Läänemaa mõisaarhitektuuri 1976. a. Inventariseerimise aruanne

<p>Nimi: NOARROOTSI (<i>Pastorat Nukkö</i>) PASTORAAT</p> <p>Asukoht: Läänemaa, Noarootsi vald, Hosby küla</p> <p>Funktsioon: Koguduse omanduses</p>	<p>Foto:</p>
<p>Mälestis: Registri nr. 15550 Kultuuriministri 30.03.1998 määrusega. Arvel:03/08/1998</p>	<p>Ehitusaeg: 17. sajand</p>
<p>Ajalugu: Pastoraat oli Noarootsis juba 17.s. algupoolel. 1920.a. kirikuaruande järgi selgub, et pastoraat on ehitatud 1635, sellele tuginedes võib suure tõenäosusega püsivaks pidada hoone asukohta ning seega võib ilmselt ehituskehandis leida 17.s. algupoole osiseid. Korstnjalalt leitud daatum 1683 on arvatav korstna ehitamise aasta. 1696.a on teada veel 60 vaskmündi eraldamisest Noarootsi pastorile ehituskuludeks. 1725.a. võidi võtta ette suurem remont ja ümberehitus. Järgnev uuendus toimus 1784 mil pottsepp tegi 30 rubla eest kaks rohelist ahju ja kambrisse nurgaahju. 18.s. keskelt pärinevad arvatavalt majas säilinud baroksed uksetahvlid. 19.s. I poolest klassitsistliku kujundusega välisuks. 19.s. lõpukümnetelt pärineb veranda. Väikesed ümberehitused ja remont on toimunud järjepidevalt. (allikas: „Noarootsi pastoraadi ajalooline õiend”, KRPI, 1989)</p>	
<p>Arhitektuurne kirjeldus: Ühekorruseline, laudvoodriga palkhoone. Kõrge kelpkatusega. Kuni 20.s.viiekümnendate aastateni oli katendiks õled. Sümmeetriliselt asetsevad mõlemas tiivas korstnad. Peauks asetseb hoone keskteljel mille ees kinnine puitveranda.. Väljaulatuv esik on ehitatud ka läänepoolsesse otsas. Paekivist vundament on madal. Maapinna languse tõttu läänepoolse tiiva osas veidi kõrgem.</p>	
<p>Ümberehitused: Väikesed ümberehitused ja remont on toimunud järjepidevalt.</p>	
<p>Stiil: Barokk</p>	<p>Korruselisus: 1k</p>
<p>Fassaad: Püstlaudis</p>	<p>Katus: Kelpkatus</p>
<p>1970-ndate aastate inventariseerimis andmed:</p>	
<p>Ajaloolised fotod:</p>	
<p>Seisund: Restaureeriti 90-ndatel, osaline kasutus koguduse ruumidena (eksponeeritakse ka detaile), pool hoonet restaureerimise ootel (õpetaja korteriks), seisukord rahuldav</p>	

<p>Nimi: PENIJÕE (<i>Pennijõggi, varem Parrifer</i>)</p> <p>Asukoht: Läänemaa, Lihula vald</p> <p>Funktsioon: Matsalu looduskaitseala keskus</p>	<p>Foto:</p>
<p>Mälestis: Ei ole mälestis</p>	<p>Ehitusaeg: 18. sajandist 1835 lisati teine korus</p>
<p>Ajalugu: Penijõe mõis on rajatud 17. sajandi alguspoolel. 20. sajandi algul kuulus mõis von Wetter-Rosenthalide aadliperekonnale. Mõisa viimane omanik enne 1919. aasta võõrandamist oli Johannes von Wetter-Rosenthal. Võõrandamisjärgselt asus hoones kool, hiljem on mõisahooned olnud ka Nõukogude sõjaväe kasutuses. 2000. aastal renoveeriti tühjalt seisev mõisahooned Matsalu looduskaitseala keskuseks.</p>	
<p>Arhitektuurne kirjeldus: Kahekorruseline peahoone on Penijõe mõisa püstitatud mitmes järgus. Hoone esimene, kivist korrus pärineb 18. sajandist, mil ta nägi välja arvatavasti Lääne- ja Saaremaale tüüpilise ühekorruselise tagasihoidliku kivihoonena. 1835. aasta paiku hoone rekonstrueeriti klassitsistlikus stiilis - lisati teine puidust korrus ning fassaadi keskossa püstitati nelja sambaga kahe korruse kõrgune portikus.</p>	
<p>Ümberehitused: 1835. aasta paiku muudetud</p>	
<p>Stiil: Klassitsism</p>	<p>Korruselisuus: 2k</p>
<p>Fassaad: Krohv, rõhtlaudis</p>	<p>Katus: Kelpkatus, plekk</p>
<p>1970-ndate aastate inventariseerimis andmed: Säilivus hea, tehniline seisukord hea, kasutus keskmine³³</p>	
<p>Ajaloolised fotod:</p> 	
<p>Seisund: Restaureeritud Interjööris "euroremont"</p>	

³³ MKA, s. A-141 Läänemaa mõisaarhitektuuri 1976.aasta inventariseerimise aruanne

<p>Nimi: RIGULDI (<i>Rickholtz</i>)</p> <p>Asukoht: Läänemaa, Noarootsi vald</p> <p>Funktsioon: Tallinn I internaatkooli laste suvekodu</p>	<p>Foto:</p>
<p>Mälestis: Registri nr. 15563 Kultuuriministri 30.03.1998 määrusega. Arvel: 03/08/1998</p>	<p>Ehitusaeg: 19.sajandi I veerand</p>
<p>Ajalugu: Riguldi mõisast on esmateateid 1620. aastast. Alates 18. sajandist kuulus mõis von Taubedele, kelle omandusse jäi mõisasüda kuni 1939. aasta ümberasumiseni.</p>	
<p>Arhitektuurne kirjeldus: Suur, klassitsistlik, ühekordne puithoone, madala paekivist krohvitud sokliga. Kõrge poolkelpkatus kaetud esifassaadil musta kiltkiviga. Hoone keskosas 3 saali akna kohal kolmnurkviil, piiratud puidust karniisiga. Seinad vooderdatud rõhtlaudadega, nurkadel laiad liseene meenutavad kattelaud. Peauks fassaadi paremal tiival, ees madalal soklil puitveranda. Tagafassaadi keskosas lai lahtine terrass, millelt laskub madal kivitrepp aeda. Peahoone tagakülje vaskpoolsele tiivale on ehitatud väike, kitsas tiibhoone. Katus kaetud eterniitplaatidega. Seinad vooderdatud laiade rõhtlaudadega. Ehit. 19.s. I veerandil. Tiibhoone võib olla vaid vähe hilisem. 19. sajandist pärineva puidust klassitsistliku mõisamaja näide.</p>	
<p>Stiil: Klassitsism</p>	<p>Korruselisus: 1k</p>
<p>Fassaad: Rõhtlaudis</p>	<p>Katus: Kõrge poolkelpkatus, kiltkivi,eterniit</p>
<p>1970-ndate aastate inventariseerimis andmed: Säilivus hea, tehniline seisukord keskmine, kasutus keskmine³⁴</p>	
<p>Info: 1979. aastal on tehtud ettepanek kaitse alla võtmiseks.³⁵</p>	

³⁴ MKA, s. A-141 Läänemaa mõisaarhitektuuri 1976.aasta inventariseerimise aruanne

³⁵ MKA, s. A- 325 Mõisate inventariseerimine Eesti NSV mõisaarhitektuuri kaitse alla võtmise ettepanekud põhjendused

Ajaloolised fotod:

Seisund: Rahuldav. Nähtav restaureerimisvajadus, projektdokumentatsioon valminud (osaliselt) aga töid alustatud pole. 90-ndatel vahetatud katuse tagaküljes kiltkivi pleki vastu.

<p>Nimi: RUMBA (<i>Rumba</i>)</p> <p>Asukoht: Läänemaa, Lihula vald</p> <p>Funktsioon: Eraomanduses</p>	<p>Foto:</p>
<p>Mälestis: Ei ole mälestis</p>	<p>Ehitusaeg: 19. sajandi lõpp</p>
<p>Ajalugu: Vigala ja Kirbla vahelistel aladel asuv Rumba poolmõis on 19. sajandi lõpu üks paremini säilinud miniatuurseid mõisaid. Kõik hooned ja elemendid — nt peahoone esine auring — on seal olemas, kuigi palju väiksemad kui suurtes mõisates. Ajalooliselt asus Rumbal Vanamõisa mõisa veskikoht. 1880. aastal müüs Vanamõisa omanik Roman von Budberg valduse Hans Tombergile, millega Rumba sai iseseisvaks poolmõisaks. Selle järgselt kerkisid nii ühekorruseline väike ja tagasihoidlik puidust historitsistlik peahoone kui ka hulk kivist kõrvalhooneid. Kompleks on eraomanduses.</p>	
<p>Arhitektuurne kirjeldus: Peahoone on ühekorruseline väike ja tagasihoidlik puidust historitsistlik ehitus. Esifassaadi kaunistab kahekorruseline kolmnurkfrontooniga keskrisaliit.</p>	
<p>Stiil: Historitsism</p>	<p>Korruselisus: 1k</p>
<p>Fassaad: Rõhtlaudis</p>	<p>Katus: Viilkatus, eterniit</p>
<p>1970-ndate aastate inventariseerimis andmed: Säilivus keskmine, tehniline seisund keskmine, kasutamine keskmine.³⁶</p>	
<p>Ajaloolised fotod:</p>	

³⁶MKA s. A-141Läänemaa mõisaarhitektuuri 1977. a. Inventariseerimise aruanne

Seisund: Hoone on seisnud tühjana ja on tugevasti lagunenud

<p>Nimi: RÄÄGU (<i>Hohenheim</i>)</p> <p>Asukoht: Läänemaa, Oru vald</p> <p>Funktsioon: Oru hooldekodu</p>	<p>Foto:</p>
<p>Mälestis: Registri nr. 15576 Kultuuriministri 30.03.1998 määrusega Arvel: 03/08/1998</p>	<p>Ehitusaeg: 1835. aasta</p>
<p>Ajalugu: Räägu mõis eraldati naabermõisast Kärblast 1816. aastal. Mõis kuulus alates loomisest kuni 1919. aasta võõrandamiseni von Wedelite suguvõsale; viimane omanik oli Benno von Wedel.</p>	
<p>Arhitektuurne kirjeldus: Mõisa ühekorruseline, keskelt pealeehitusega puidust peahoone on ehitatud 1835. Põhiosas klassitsistlik, suur, ühekordne püstlaudvooderdisega puithoone. Pealisehitusega keskosas ja lakatubadega hoone otstel. Omab keldrit, mis reljeefi tõttu omandab tagafassaadis soklikorruse ilme. Hoonet katab kõrge eterniit poolkelpkatus. Pealisehitis rõhtvoodriga, lameda viilkatusega. Hoone tagafassaadi keskosas palkon, millelt laskub kõrge trepp parki. Esifassaadil viidud uks vasakule tiivale.</p>	
<p>Ümberehitused: Algselt stiilset klassitsistlikku ehitist on palju muudetud, algsest fassaadist on säilinud praktiliselt vaid räästaalune hammasfriis ning akende paigutus, muu (sh laudvooder) on muudetud.</p>	
<p>Stiil: Klassitsism</p>	<p>Korruselisus: 1k</p>
<p>Fassaad: Rõhtlaudis</p>	<p>Katus: Poolkelpkatus, eterniit</p>
<p>1970-ndate aastate inventariseerimis andmed: Säilivus halb, tehniline seisund keskmine, kasutamine keskmine.³⁷</p>	
<p>Ajaloolised fotod:</p>	

³⁷MKA s. A-141Läänemaa mõisaarhitektuuri 1976. a. Inventariseerimise aruanne

Seisund: Pidevas kasutuses, seisukord hea, seest juba enne kaitse alla võtmist hooldusasutuseks ümber kohandatud. Põhimõtteliselt kaitstakse ehitusmahtu ja välisilmet. Edepoolsesse otsa ehitatud trepikoda tagavaraväljapääsuks. Suhteliselt uue laudise all säilinud vähemalt osaliselt vana. Algupäraseid avatäiteid alles ei ole.

Nimi: SUURE-RÕUDE (<i>Ruhte</i>)	Foto:
Asukoht: Läänemaa, Martna vald	
Funktsioon: Eravaldukes	
Mälestis: Registri nr. 15538 Kultuuriministri 30.03.1998 määrusega Arvel: 19/06/1998	Ehitusaeg: 18. sajandi II pool
Ajalugu: Keskajal Lihula piiskopilinnusele kuulunud Suure-Rõude mõis oli peale Põhjasõda riigimõis. Alates 18. sajandi keskpaigast kuni võõrandamiseni 1919 kuulus mõis Edler von Rennenkampffide aadlisuguvõsale.	
Arhitektuurne kirjeldus: Barokne, keskmise suurusega ühekordne puithoone, mille lakatube hoone otstel. Hoone on lai. Algselt roo-, nüüd eterniitkattega poolkelpkatus. Hoone seinad on sokli veelaualt kuni aknalaudade jooneni kaetud püstlaudvooderdisega, kõrgemal on vahekarniis ja rõhtlaudvooderdis. Peaukse ees asub pandusega ettesõit, tugistatud kiviplokkidega. Esimese korruse aknad kuueruudulise jaotusega, ülakorruse aknad erineva jaotusega. Säilinud 1 mantelkorsten.	
Ümberehitused:	
Stiil: Barokk	Korruselisus: 1k
Fassaad: Püst- ja rõhtlaudis	Katus: Poolkelpkatus, eterniit
1970-ndate aastate inventariseerimise andmed: Säilivus halb, tehniline seisund keskmine, kasutamine keskmine. ³⁸	
Ajaloolised fotod:	

³⁸MKA s. A-141Läänemaa mõisaarhitektuuri 1976. a. Inventariseerimise aruanne

Seisund: Seisukord rahuldav kuni halb (mõningane vajumine), praegu valmivad just eritingimused ja äsja tehti ka hädapärased keldrilae toestamistööd. Hoone osaliselt kasutusel elamuna, osliselt seisab tühjal. Elementaarne hooldus olemas.

Nimi:

VÄIKE-LÄHTRU (*Klein-Lechtigall*)

Asukoht:

Läänemaa, Martna vald

Funktsioon:

Kasutuses elamuna

Foto:

Mälestis: Ei ole mälestis

Ehitusaeg: 17. sajand

Ajalugu: 17. sajandil rajatud Väike-Lähtru mõis kuulus 1910tel aastatel Woldemar von Hunniusele.

Arhitektuurne kirjeldus: Mõisa peahoone on arhailine keskse mantelkorstnaga puitehitis, mida on 19.-20. sajandil palju ümber ehitatud. Algne hoone arvatakse pärinevat 17. sajandist (st ta on üks vanemaid või koguni vanim Eesti puidust mõisahoone). Eravalduses asuv mõisahoone on kaasajal kasutusel elamuna.

Ümberehitused: 19.-20. sajandil palju ümber ehitatud

Stiil: Barokk

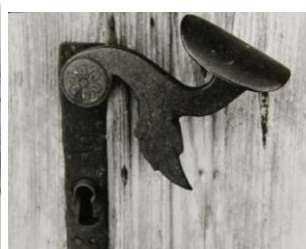
Korruselisus: 1k

Fassaad: Rõhtlaudis

Katus: Viilkatus, eterniit

1970-ndate aastate inventariseerimis andmed: Säilivus halb, tehniline seisund keskmine, kasutamine keskmine.³⁹

Ajaloolised fotod:

Seisund: Palju algupäraseid detaile, heas seisukorras, heaperemehelik suhtumine omanikupoolt. On kaalutud kunagi ka kaitse alla võtmist, aga soiku jäänud.

³⁹MKA s. A-141Läänemaa mõisaarhitektuuri 1976. a. Inventariseerimise aruanne

<p>Nimi: ARBAVERE (<i>Arbafer</i>)</p> <p>Asukoht: Lääne-Virumaa, Kadrina vald</p> <p>Funktsioon: Eravaldues</p>	<p>Foto:</p>
<p>Mälestis: Registri nr. 15656 Kultuuriministri 30.03.1998 määrusega Arvel: 03/08/1998</p>	<p>Ehitusaeg: 1847. aasta</p>
<p>Ajalugu: Arbavere mõis asutati 1696. aastal eraldamise teel Hulja mõisast. 18. sajandil ja 19. sajandi algul Palmse mõisa omanikele von Pahlenitele kuulunud mõisa viimaseks võõrandamiseelseks omanikuks oli Loobu mõisa omanik Nikolai von Dellingshausen.</p>	
<p>Arhitektuurne kirjeldus: Arhailisi mõisamaju meenutav ühekorruseline poolkelpkatusega puithoone. Hiljem lisati hoonele väiksem köögikorpus. Hoonet katab eterniit. Katusel esifassaadis 2, tagafassaadis 1 katuseaken. Seinad kaetud laiade rõhtlaudadega, nurkadel kvaaderlõikega kattelaud. Parema tiiva all kelder. Esifassaadi keskel on väike puitpalkon, kaetud lameda viilkatusega. Palkoni aknad olnud tiheda, keeruka ruudustikuga, viilus ümaraken, akende all ja peal karkassi prusside vahel rombidega kujundatud ehispaneel. Ka tagafassaadis väike palkon, mis aga algse ilme kaotanud. Hoone on väikese vaheehituse abil ühendatud väikese tiibehitusega, mis asetatud risti põhikorpuse pikiteljele. Kujundus kordab põhihoonet, v.a. teda kattev laast-viilkatus. Tiibhoone madala soklikorrusega.</p>	
<p>Ümberehitused: Väike köögikorpus on hilisem lisandus. Katusekattteks olnud S- kivi asendati 60-ndate lõpul eterniidiga.</p>	
<p>Stiil: Klassitsism</p>	<p>Korruselisus: 1k</p>
<p>Fassaad: Rõhtlaudis, nurkadel kvaaderlõikega kattelaud.</p>	<p>Katus: Poolkelpkatus, eterniit</p>
<p>1970-ndate aastate inventariseerimis andmed: Säilivus keskmine, tehniline seisund keskmine, kasutamine keskmine.⁴⁰</p>	
<p>Ajaloolised fotod:</p>	

⁴⁰MKA s. A-143 Lääne-Virumaa mõisaarhitektuuri 1976. a. Inventariseerimise aruanne

Seisund: Halb, vajaks kiiret sekkumist.

<p>Nimi: EINMANNI (<i>Korps</i>)</p> <p>Asukoht: Lääne-Virumaa, Tamsalu vald</p> <p>Funktsioon: Eraomanduses</p>	<p>Foto:</p>
<p>Mälestis: Registri nr. 15838 Kultuuriministri 30.03.1998 määrusega Arvel: 03/08/1998</p>	<p>Ehitusaeg: 1820.aasta</p>
<p>Ajalugu: Esimesed teated Einmanni mõisast pärinevad 1449. aastast. Tollase omaniku Hans Korpsi järgi on ta saanud oma saksakeelse nime. Üks vanemaid mõisaid kunagisel Järvemaal, kuulus 18.s lõpul -19.s algul Mellinidele. Mõisa peahoone on ehitatud 1820.a. Katus algselt kaetud S-kividega, tänapäeval eterniidiga. 19. s lõpul hoone ehitati NO-otsale suur veranda.</p>	
<p>Arhitektuurne kirjeldus: Puidust varaklassitsistlik ühekorruseline mõisahoone on valminud 1820. aasta paiku, olles Eesti üks stiilsemaid puitklassitsismi esindajaid. Peahoone on säilinud, kuigi üsna viletsas seisus; on kaotanud portikuse kaks äärmist sammast. Silmapaistvalt nägusa üldvormi ja meisterlikult kavandatud detailidega hoone esiküljel on 4-sambaline portikus ja nikerdustega kaunistatud peauks. Säilinud on hammaslõigetega profileeritud karniisid. Hoone vasakule otsale lisatud puitveranda on hilisem. Ruumiplaneering on anfilaadne, saal hoone keskel akendega pargiküljele.</p>	
<p>Ümberehitused:</p>	
<p>Stiil: klassitsism</p>	<p>Korruselisus: 1k</p>
<p>Fassaad: Rõhtlaudis</p>	<p>Katus: kõrge kelpkatus, eterniit</p>
<p>1970-ndate aastate inventariseerimise andmed: Säilivus keskmine, tehniline seisund keskmine, kasutamine keskmine.⁴¹</p>	
<p>Ajaloolised fotod:</p> 	<p>Info: 1979. aastal on tehtud ettepanek peahoone kaitse alla võtmiseks</p>

⁴¹MKA s. A-143 Lääne-Virumaa mõisaarhitektuuri 1976. a. Inventariseerimise aruanne

Seisund: Hoone ehitustehniline olukord on halb, kohati avariiline, eriti katusekatte osas ja puidust juurdeehituse osas, kus voodrilaud on ära võetud ja avatäited puuduvad. Portikust on toetanud neli sammast, millest alles ainult kaks. Mälestis ja selle ümbrus on hooldamata. Hooldusaste halb. Vajaks kiiret sekkumist.

<p>Nimi: JOOTME (<i>Jotma</i>)</p> <p>Asukoht: Lääne-Virumaa, Tapa vald</p> <p>Funktsioon: Eravaldukes</p>	<p>Foto:</p>
<p>Mälestis: Ei ole mälestis</p>	<p>Ehitusaeg: 1859. aasta</p>
<p>Ajalugu: 17. sajandil rajatud Jootme mõis kuulus 19. sajandil von Wrangellidele, alates 1880test aastatest aga von Maydellidele. Mõisa viimane omanik enne 1919. aasta võõrandamist oli Eduard von Maydell.</p>	
<p>Arhitektuurne kirjeldus: Mõisa peahoone oli suur kahekorruseline kelpkatusega puitehitus, mille keskosa kaunistas nelja puitsambaga portikus. 1859. aastal valminud hoone võib olla ümber ehitatud vanematest ehitistest. Kaasajal on sellest alles vaid lühike keskosa, mis on algse rõhtsa vooderlauri asemel krohvitud. Mõis on eravaldukes.</p>	
<p>Ümberehitused: Eesti Vabariigi ajal lammutati mõlemad tiibhooned, keskosa aga krohviti üle. Paljude ümberehitamiste tulemusel on hoone muutunud täiesti ilmetuks.</p>	
<p>Stiil: Klassitsism</p>	<p>Korruselisus: 2k</p>
<p>Fassaad: Krohv</p>	<p>Katus: Viilkatus, eterniit</p>
<p>Ajaloolised fotod:</p> 	
<p>Seisund: Rahuldav, aknad vahetatud, hooldatud.</p>	

<p>Nimi: KOHALA (<i>Tolks</i>)</p> <p>Asukoht: Lääne-Virumaa, Sõmeru vald</p> <p>Funktsioon: Eravaldukes, majutus- ja toitlustuspaik</p>	<p>Foto:</p>
<p>Mälestis: Ei ole mälestis</p>	<p>Ehitusaeg: 1884. aasta</p>
<p>Ajalugu: Esimesed teated Kohala mõisast pärinevad 1489. aastast, mil ta kuulus von Wrangellidele. Vahepealsetel sajanditel von Lodedele, von Tiesenhausenitele, von Ungern-Sternbergidele ja von Hastferitele kuulunud mõis oli alates 1801. aastast taas von Wrangellide omanduses. Mõisa viimane omanik enne 1919. aasta võõrandamist oli Sergei von Wrangell. 1927. aastal kolis mõisahoonesse kool, mis tegutses seal 1986. aastani. 1996.aastal ostis mõisa Kreenika OÜ, kes renoveeris mõisahoone turismi- ja puhkekohaks.</p>	
<p>Arhitektuurne kirjeldus: Mõisa puidust historitsistlik peahoone valmis arhitekt Friedrich Modi projekti järgi 1884. aastal. Algselt oli hoone keskelt ühekorruseline, ostest kahekorruseline - 1920-30tel, kooli ajal ehitati ta täiskahekorruseliseks. Hoone parempoolses otsas asub Krohvitud veranda, mida ilmestavad keeruka jaotusega aknad ja puitpitsid, vasemal tiival paikneb väike hulknurkne veranda.</p>	
<p>Ümberehitused: Kooli tarbeks ehitati mõisahoone täies mahus kahekorruseliseks. Risaliitide vahel asunud malmrinnatisega terrass on hävinud.</p>	
<p>Stiil: Historitsism</p>	<p>Korruselisus: 2k</p>
<p>Fassaad: Rõhtlaudis</p>	<p>Katus: Viilkstus, plekk</p>
<p>1970-ndate aastate inventariseerimis andmed:</p>	
<p>Ajaloolised fotod:</p> 	
<p>Seisund: Hoone on renoveeritud</p>	

<p>Nimi: KOONU (<i>Kono</i>)</p> <p>Asukoht: Lääne-Virumaa, Väike-Maarja vald</p> <p>Funktsioon:</p>	<p>Foto:</p>
<p>Mälestis: Ei ole mälestis</p>	<p>Ehitusaeg: 1820-1830. aastad</p>
<p>Ajalugu: Koonu mõisat on esmamainitud 1547. aastal, selle viimane omanik enne 1919. aasta võõrandamist oli Nikolai von Dehn.</p>	
<p>Arhitektuurne kirjeldus: Ühekorruseline pikk klassitsistlik puidust peahoone ehitati arvatavasti 1820-30tel aastatel. Hoone keskosa kaunistas nelja sambaga kolmnurkfrontooniga portikus. Suures pargis asuvast hoonest on säilinud vaid lühike jupp vasakust tiivast. Veel 1999. aastal oli säilinud teine jupike paremast tiivast, mis järgnevatel aastatel aga hävis tulekahjus. Hoone portikusega keskosa ning mõlemad otsad on juba ammu lammutatud.</p>	
<p>Stiil: Klassitsism</p>	<p>Korruselisus: 1k</p>
<p>Fassaad: Rõhtlaudis</p>	<p>Katus: Viilkatus, eterniit</p>
<p>1970-ndate aastate inventariseerimise andmed: Säilivus keskmine, tehniline seisund halb, kasutamine halb.⁴²</p>	
<p>Ajaloolised fotod:</p> 	
<p>Seisund: Hoone on varemeis</p>	

⁴²MKA s. A-143 Lääne-Virumaa mõisaarhitektuuri 1976. a. Inventariseerimise aruanne

<p>Nimi: KUIE (<i>Kui</i>)</p> <p>Asukoht: Lääne-Virumaa, Tamsalu vald</p> <p>Funktsioon: Eraomanduses</p>	<p>Foto:</p>
<p>Mälestis: Ei ole mälestis</p>	<p>Ehitusaeg: 18.saj</p>
<p>Ajalugu: Kuie mõis rajati 18. sajandi algul Roosna mõisast eraldamise teel. Mõisa viimane omanik enne 1919. aasta võõrandamist oli Ernst von Stackelberg. Kaasajal on mõis eravalduses.</p>	
<p>Arhitektuurne kirjeldus: Mõisa peahoone on pikk ühekorruseline murdkelpkatusega krohvitud puitehitis. Hoone on algkujul, vanabalti planeeringus hoonena, ehitatud arvatavasti 18. sajandil, kuid on tugevalt ümber ehitatud historitsismiajal, 19. sajandi keskpaigas või teisel poolel. 1930-60ndatel aastatel on hoonet kooli vajadusi arvestades palju muudetud. Säilinud on ka mitmeid kõrvalhooneid, sh ait ja valitsejamaja.</p>	
<p>Stiil: Barokk</p>	<p>Korruselisus: 1k</p>
<p>Fassaad:Krohv</p>	<p>Katus: Murdkelp, plekk</p>
<p>1970-ndate aastate inventariseerimis andmed:</p>	
<p>Ajaloolised fotod:</p>	
<p>Seisund:</p>	

<p>Nimi: KULINA (<i>Kullina</i>)</p> <p>Asukoht: Lääne-Virumaa, Vinni vald</p> <p>Funktsioon:</p>	<p>Foto:</p>
<p>Mälestis: Ei ole mälestis</p>	<p>Ehitusaeg: 1900. aasta</p>
<p>Ajalugu: Kulina mõisat on esmamainitud 1546. aastal. Enne võõrandamist 1919. aastal kuulus ta Arthur von Kirchtenile. 20. sajandil töötas hoones kool.</p>	
<p>Arhitektuurne kirjeldus: Ühekorruseline historitsistlik puidust peahoone on ehitatud 1900. aastal ümber varasemast, tõenäoliselt 19. sajandist pärinevast hoonest. Esifassaadi keskosas paikneb viilkatusega pealeehitis. Hoone otstel on kolmnurkfrontoonidega tugevasti eenduvad risaliidid, vasakul otsal asub klaasveranda.</p>	
<p>Ümberehitused:</p>	
<p>Stiil: Historitsism</p>	<p>Korruselisus: 1k</p>
<p>Fassaad:Rõhtlaudis</p>	<p>Katus: Viilkatus, plekk</p>
<p>1970-ndate aastate inventariseerimise andmed: Säilivus keskmine, tehniline seisund keskmine, kasutamine keskmine.⁴³</p>	
<p>Ajaloolised fotod:</p> 	
<p>Seisund: Rahuldav, katus on vahetatud, park hooldatud. Kerged tulekahju kahjustused tagaküljel.</p>	

⁴³MKA s. A-143 Lääne-Virumaa mõisaarhitektuuri 1976. a. Inventariseerimise aruanne

<p>Nimi: LINNAPE (<i>Linnapäh</i>)</p> <p>Asukoht: Lääne-Virumaa, Tapa vald</p> <p>Funktsioon: Linnape külarahvamaja</p>	<p>Foto:</p>
<p>Mälestis: Ei ole mälestis</p>	<p>Ehitusaeg: 1864. aasta</p>
<p>Ajalugu: Linnape mõis on asutatud 17. sajandil. Enne 1919. aasta võõrandmist oli mõis Ferdinand von Baumgarteni omanduses.</p>	
<p>Arhitektuurne kirjeldus: 1864. aastal ehitatud historitsistlikust puithoonest on alles parempoolne osa, mis on veidi muudetud välimuses kasutuses Linnape külarahvamajana. Vasakpoolsest osast on säilinud vundamendid. Säilinud on ka hulk kõrvalhooneid (mitmeti ümber ehitatud).</p>	
<p>Ümberehitused:</p>	
<p>Stiil: Historitsism</p>	<p>Korruselisus: 2k</p>
<p>Fassaad: Rõhtlaudis</p>	<p>Katus: Viilkatus, eterniit</p>
<p>1970-ndate aastate inventariseerimis andmed:</p>	
<p>Ajaloolised fotod:</p> 	
<p>Seisund: Rahuldav, vajab restaureerimist.</p>	

<p>Nimi: LOOBU (<i>Loop</i>)</p> <p>Asukoht: Lääne-Virumaa, Tapa vald</p> <p>Funktsioon: Eraomanduses</p>	<p>Foto:</p>
<p>Mälestis: Ei ole mälestis</p>	<p>Ehitusaeg: 18. saj.</p>
<p>Ajalugu: Loobu mõis rajati Tallinn-Narva maantee äärde, Loobu jõe ületuskohta jõe läänekaldale 1730tel aastatel. Mõis eraldati Rakvere mõisa maadest. Mõisa viimasteks võõrandamiselseteks omanikeks olid Aaspere mõisast pärinevad von Dellingshausenid.</p>	
<p>Arhitektuurne kirjeldus: Mõisa peahoone vanem osa on ühekorruseline arhailine pikk 18. sajandi puitehitis. 19. sajandi lõpul lisati selle parempoolsesse otsa kahekorruseline puhta vuugiga historitsistlik tellishoone. Hoones paikneb Loobu metskond. Säilinud on ka mõningaid kõrvalhooneid, sh kaunis ait-kuivati. Kaasagne õgvendatud Tallinn-Narva maantee ei läbi mõisahoovi, vaid kulgeb paarsada meetrit mõisast põhja pool.</p>	
<p>Ümberehitused: 19. sajandi lõpul lisati hoone parempoolsesse otsa kahekorruseline puhta vuugiga historitsistlik tellishoone.</p>	
<p>Stiil: Barokk, tellisosa historitsis</p>	<p>Korruselisus: 1k, tellisosa 2k</p>
<p>Fassaad: Rõhtlaudis, tellis</p>	<p>Katus: Poolkelpkatus, viilkatus</p>
<p>1970-ndate aastate inventariseerimis andmed: Hoone puitosa on rahuldavas-kiviosa heas seisukorras.⁴⁴</p>	
<p>Ajaloolised fotod:</p> 	
<p>Seisund: Rahuldav. Hoonel on viis omsnikku, mis muudab hooldatuse üldilme väga kirjuks. Vasem ots on ära „euroremonditud“.</p>	

⁴⁴ MKA s. A-229 Eesti NSV mõisate esialgne ülevaade. Rakvere rajoon III köide.

<p>Nimi: MÜÜRRIKU (<i>Marienhof</i>)</p> <p>Asukoht: Lääne-Virumaa, Väike-Maarja vald</p> <p>Funktsioon: Elamu</p>	<p>Foto:</p>
<p>Mälestis:</p>	<p>Ehitusaeg: 18. sajandi lõpp</p>
<p>Ajalugu: Väike-Maarjast kilomeetri jagu idas asuv Müüriku oli poolmõis, mis asutati 18. sajandi keskpaiku. Mõisahooned pärineb 18. sajandi lõpust. Kuulus Hoffmannidele. Viimane võõrandamiseelne omanik oli Jaan Allik.</p>	
<p>Arhitektuurne kirjeldus: Lihtne pikk poolkelpkatusega ühekorruseline palkmaja.</p>	
<p>Ümberehitused:</p>	
<p>Stiil: Barokk</p>	<p>Korruselisus: 1k</p>
<p>Fassaad: Rõhtlaudis</p>	<p>Katus: Poolkelpkatus, eterniit</p>
<p>1970-ndate aastate inventariseerimis andmed: Hoone on heas seisundis⁴⁵</p>	
<p>Ajaloolised fotod:</p> 	
<p>Seisund: Rahuldav</p>	

⁴⁵ MKA s. A-229 Eesti NSV mõisate esialgne ülevaade.

<p>Nimi: NÕMMKÜLA (<i>Nõmmküll</i>)</p> <p>Asukoht: Lääne-Virumaa, Tapa vald</p> <p>Funktsioon:</p>	<p>Foto:</p>
<p>Mälestis: Ei ole älestis</p>	<p>Ehitusaeg: 19. sajandi lõpp</p>
<p>Ajalugu: Nõmmküla mõis eraldati iseseisvaks üksuseks Selja mõisast 17. sajandil. Kuni 1873. aastani oli ta rüütlimõis, hiljem aga poolmõis. Kuulus Wrangellidele. 1754 ostis mõisa Fabian Otto von Derfelden. 1756 läks mõis Otto Reinhold von Yhrmanni valdusesse. 1782 ostis mõisa Adam Johann von Saltza. 19. sajandil kuulus mõis Rosenbachidele. Viimane võõrandamiseelne omanik oli Karl Knauf.</p>	
<p>Arhitektuurne kirjeldus: Mõisa historitsistlik puidust peahoone on ehitatud arvatavasti 1850-60tel aastatel. Lameda plekk-katusega hoone on parempoolsest otsast kahekorruseline, mujalt aga ühekorruseline. Kahekorruselisel osal on kaarakanad. Esifassaadil asus lai verand. Pikka aega tühjalt seisnud hoone on kriitilises seisus, samuti on seda paljus rüüstatud.</p>	
<p>Ümberehitused:</p>	
<p>Stiil: Historitsism</p>	<p>Korruselisus: Parempoolsest otsast kahe- mujalt ühekordne.</p>
<p>Fassaad: Rõhtlaudis</p>	<p>Katus: Viilkatus, plekk</p>
<p>1970-ndate aastate inventariseerimis andmed: Hoone on kasutuses elauna ja rahuldavas seisundis.⁴⁶</p>	
<p>Ajaloolised fotod:</p> 	
<p>Seisund: Kriitiline, hoone on praktiliselt varemeis, kuid säilinud on veel palju algupäraseid detaile.</p>	

⁴⁶ MKA s. A-229 Eesti NSV mõisate esialgne ülevaade.

<p>Nimi: PUDIVERE (<i>Poidifer</i>)</p> <p>Asukoht: Lääne-Virumaa, Väike-Maarja vald</p> <p>Funktsioon: Eravaldukes</p>	<p>Foto:</p>
<p>Mälestis: Ei ole mälestis</p>	<p>Ehitusaeg: 1896-97 aasta</p>
<p>Ajalugu: Pudivere mõis rajati 1586. aastal, eraldades selle naabermõisast Võiverest. Enne 1919. aasta võõrandamist kuulus ta Avanduse kõrvalmõisana von Bremenitele.</p>	
<p>Arhitektuurne kirjeldus: 1896-97 ehitatud mõisa peahoone oli stiilne historitsistlik puitehitus, mille projekteeris arvatavasti paljude Virumaa mõisate projektide autor arhitekt Friedrich Modi. Otstes kahekorruselise hoone keskosa oli ühekorruseline ja kujundatud kõrge ja laia puittrepi taga paikneva lahtise kaaristuga. Sarnane lahtine rõdu asus hoone tagaküljel. Arvukate puitpitsidega kaunistatud hoones olid historitsistlikud laemaalingud (hävinud). 1999. aasta tulekahju järgselt on hoone varemetes. Katused kaotanud puithoone varemed on eravaldukes ja käivad ehitus tööd.</p>	
<p>Stiil: Historitsism</p>	<p>Korruselisus: Keskelt ühe-, otstelt kahekorruseline.</p>
<p>Fassaad: Rõhtlaudis</p>	<p>Katus: Puudub</p>
<p>1970-ndate aastate inventariseerimis andmed: Säilivus keskmine, tehniline seisund keskmine, kasutamine keskmine.⁴⁷ Hoone on heas seisundis.⁴⁸</p>	
<p>Ajaloolised fotod:</p> 	
<p>Seisund: Peale tulekahju varemesse jäänud hoone on ümberehitamisel.</p>	

⁴⁷MKA s. A-143 Lääne-Virumaa mõisaarhitektuuri 1976. a. Inventariseerimise aruanne

⁴⁸MKA s. A-229 Eesti NSV mõisate esialgne ülevaade.

<p>Nimi: PÕDRANGU (<i>Pöddrang</i>)</p> <p>Asukoht: Lääne-Virumaa, Tamsalu vald</p> <p>Funktsioon: Sotsiaalmaja</p>	<p>Foto:</p>
<p>Mälestis: Ei ole mälestis</p>	<p>Ehitusaeg: 19. sajandi algus</p>
<p>Ajalugu: Esimesed teated Põdrangu mõisast pärinevad 1583. aastast. 20. sajandi algul kuulus mõis von Harpede aadliperekonnale, mõisa viimane omanik enne 1919. aasta võõrandamist oli Reinhold von Harpe. Mõisasüda koos ümbruskonna maaga oli tema rendil kuni Saksamaale ümberasumiseni 1939. aastani.</p>	
<p>Arhitektuurne kirjeldus: Mõisa puidust peahoone ehitati arvatavasti kahes järgus. Pikk ühekorruseline osa pärineb tõenäoliselt 19. sajandi algusest; 1862 pikendati hoonet selle vasakusse otsa kahekorruselise osa lisamisega. Kaasajal on hoone ümber ehitatud ja kasutusel korteritena. Hoone välisilme on muutunud katusekorrusele rajatud arvukate väljaehituste näol.</p>	
<p>Ümberehitused: 1862 lisati peahoone vasakule tiivale kahekorruseline puidust tiibhoone. 20. sajandil on hoone ümberehitatud. Lisatud on katusekorrus.</p>	
<p>Stiil: Klassitsism</p>	<p>Korruselisus: 2k</p>
<p>Fassaad: Rõhtlaudis</p>	<p>Katus: Viilkatus, eterniit</p>
<p>1970-ndate aastate inventariseerimis andmed: Säilivus keskmine, tehniline seisund halb, kasutamine halb.⁴⁹ Hoone on heas seisundis.⁵⁰</p>	
<p>Ajaloolised fotod:</p> 	
<p>Seisund: Rahuldav, säilinud ilmekaid detaile, vajaks restaureerimist.</p>	

⁴⁹MKA s. A-143 Lääne-Virumaa mõisaarhitektuuri 1976. a. Inventariseerimise aruanne

⁵⁰ MKA s. A-229 Eesti NSV mõisate esialgne ülevaade.

<p>Nimi: PÕLULA (<i>Poll</i>)</p> <p>Asukoht: Lääne-Virumaa, Rägavere vald</p> <p>Funktsioon: Põlula põhikool</p>	<p>Foto:</p>
<p>Mälestis: Ei ole mälestis</p>	<p>Ehitusaeg: 18. sajandi keskpaik</p>
<p>Ajalugu: Põlula mõisat on esmamainitud 1489. aastal. Mõis on kuulunud nii von Bassewitzidele, Zoega von Manteuffelitele kui ka von Stackelbergidele. Alates 1863. aastast kuni võõrandamiseni oli mõis von Krausede aadliperekonna valduses.</p>	
<p>Arhitektuurne kirjeldus: Mõisa peahoone on ehitatud kahes järgus. Tõenäoliselt 18. sajandi keskpaigas või teisel poolel ehitati mõisa kahekorruseline barokne puithoone, mille eenduvaid tiibu kroonivad madalad kolmnurkfrontoonid. Oma plaanilahendusest sarnaneb see hoone 17. sajandi baroksete Maardu, Palmse ja Aa mõisahoonetega. 1880tel aastatel lisati hoonele suur historitsistlik kivist tiibehitus, mis on osalt ühe, osalt kahekorruseline. Mõisahoones paikneb Põlula Põhikool.</p>	
<p>Ümberehitused: 1880tel aastatel lisati hoonele suur historitsistlik tiibehitus, mis on osalt ühe, osalt kahekorruseline.</p>	
<p>Stiil: Barokk</p>	<p>Korruselisus: 2k</p>
<p>Fassaad: Rõhtlaudis</p>	<p>Katus: Viilkatus</p>
<p>1970-ndate aastate inventariseerimis andmed: Kasutusel koolina, rahuldavas seisukorras.⁵¹</p>	
<p>Ajaloolised fotod:</p> 	
<p>Seisund: Hea, kohati „euroremonditud“, siseruumid kooli tarbeks ümber kohandatud.</p>	

⁵¹ MKA s. A-229 Eesti NSV mõisate esialgne ülevaade. Rakvere rajoon III köide.

<p>Nimi: ROELA (<i>Ruil</i>)</p> <p>Asukoht: Lääne-Virumaa, Vinni vald</p> <p>Funktsioon: Seisab kasutuseta</p>	<p>Foto:</p>
<p>Mälestis: Ei ole mälestis</p>	<p>Ehitusaeg: 18. sajandi II pool</p>
<p>Ajalugu: Varaseimad teated Roela mõisast pärinevad 1453. aastast. 17. sajandil von Taubedele kuulunud mõis on hiljem olnud mitmete suguvõsade valduses. Alates 1840. aastast kuulus mõis von Wrangellide suguvõsale. Mõisa viimane omanik oli Hans von Wrangell.</p>	
<p>Arhitektuurne kirjeldus: Mõisa peahoone oli algelt 18. sajandi teise poole murdkelpkatusega ühekorruseline barokne ehitis. 19. sajandi lõpuosas on hoonet mitu korda laiendatud, mille tulemuseks on sopiline, osalt ühe-, osalt kahekorruseline historitsistlik puithoone. Mõisa peahoone ees paikneb Ferdinand von Wrangellile püstitatud mälestusmärk ning tema nime kannab ka Roela Põhikool.</p>	
<p>Ümberehitused: 19. sajandi lõpul on hoonet korduvalt (1871, 1880, 1884) ümberehitatud</p>	
<p>Stiil: Historitsism</p>	<p>Korruselisus: Osalt ühe-, osalt kahekorruseline</p>
<p>Fassaad: Rõhtlaudis</p>	<p>Katus: Murdkelpkatus, eterniit</p>
<p>1970-ndate aastate inventariseerimis andmed: Hoonet kasutatakse elauna, osalt ka ametiruumidena. Ta on heas seisukorras.⁵²</p>	
<p>Ajaloolised fotod:</p> 	
<p>Seisund: Rahuldav, seisab tühjana, aknad kinni löödud, vajaks restoureerimist.</p>	

⁵² MKA s. A-229 Eesti NSV mõisate esialgne ülevaade.

<p>Nimi: ROELA-UUEMÕISA</p> <p>Asukoht: Lääne-Virumaa, Vinni vald</p> <p>Funktsioon: Wrangellide suguvõsa valduses</p>	<p>Foto:</p>
<p>Mälestis: Ei ole mälestis</p>	<p>Ehitusaeg: 1910. aasta paiku</p>
<p>Ajalugu: Varaseimad teated Roela mõisast pärinevad 1453. aastast. 17. sajandil von Taubedele kuulunud mõis on hiljem olnud mitmete suguvõsade valduses. Alates 1840. aastal Roela mõisa omandanud admiral Ferdinand von Wrangell (1796-1870) oli kuulus meresõitja ja maadeavastaja. Ta uuris põhjalikult Põhja-Jäämerd, kus mitu saart kannab tänini tema nime. 1829-35 oli ta hiljem USAle müüdnud Alaska kuberner, kus tema nime kannab üks linn. 1855-57 oli ta ka Venemaa mereminister. Mõisa viimane omanik oli Hans von Wrangell. Uus mõisahoone on kaasajal tagastatud von Wrangellide suguvõsale.</p>	
<p>Arhitektuurne kirjeldus: 1910. aasta paiku ehitati Roela vanast mõisasüdamest poolteist kilomeetrit loodesse uus heimatstiilis vahvärk-tehnikas mõisahoone, nn kõrvalmõis. Hoone on ehedal kujul säilinud. Siseruumides säilinud ja restaureeritud teisele korrusele viiva trepi palustraad.</p>	
<p>Stiil: Historitsism</p>	<p>Korruselisus: 2k</p>
<p>Fassaad: Puit ja krohv</p>	<p>Katus:</p>
<p>1970-ndate aastate inventariseerimis andmed:</p>	
<p>Ajaloolised fotod:</p>	
<p>Seisund: Väga hea, oskuslikult ja pieteeditundega restaureeritud.</p>	

<p>Nimi: ROODEVÄLJA (<i>Rodewal</i>)</p> <p>Asukoht: Lääne-Virumaa, Sõmeru vald</p> <p>Funktsioon: OÜ Roodevälja Uustalu</p>	<p>Foto:</p>
<p>Mälestis: Ei ole mälestis</p>	<p>Ehitusaeg: 1864. aastal</p>
<p>Ajalugu: Roodevälja poolmõis loodi 1863. aastal, mil ta eraldati naabruses asuvast Sõmeru mõisast. Enne 1919. aasta võõrandamist kuulus mõis Sõmeru mõisa omanikele von Tiesenhausenitele, olles Sõmeru mõisa kõrvalmõisaks.</p>	
<p>Arhitektuurne kirjeldus: 1864. aastal valminud tagasihoidliku historitsistliku puidust peahoone ehteks on fassaadi viiluväljal asuvad loheskulptuurid. Kaunid on ka hulktahksed väravapostid, mis ääristavad peahoone ette viivat teed. Balti mõisa jaoks kohustuslik ringtee ei paiknenud mõisa väiksuse tõttu siis peahoone ees, vaid tegi erandlikuna tiiru ümber peahoone..</p>	
<p>Stiil: Historitsism</p>	<p>Korruselisus: 1/2k</p>
<p>Fassaad: Rõhtlaudis</p>	<p>Katus: Viilkatus</p>
<p>1970-ndate aastate inventariseerimis andmed: Kasutusel elamuna ja adin. Hoonena. Heas seisukorras.⁵³</p>	
<p>Ajaloolised fotod:</p> 	
<p>Seisund: Rahuldav, ehedal kujul säilinud, veranda akendel on säilinud palju originaalklaase.</p>	

⁵³ MKA s. A-229 Eesti NSV mõisate esialgne ülevaade.

<p>Nimi: VAEKÜLA (<i>Wayküll</i>)</p> <p>Asukoht: Lääne-Virumaa, Sõmeru vald</p> <p>Funktsioon: Kasutuses korterelamuna ja Vaeküla Kooli sööklana</p>	<p>Foto:</p>
<p>Mälestis: Registri nr. 15820 Kultuuriministri 30.03.1998 määrusega Arvel: 03/08/1998</p>	<p>Ehitusaeg: 19. sajandi algus</p>
<p>Ajalugu: Vaeküla mõis on rajatud 1532. aastal. Alates 1830test aastatest kuni 1919. aasta võõrandamiseni 1919 oli mõis von Schubertite valduses; viimane omanik oli Friedrich von Schubert.</p>	
<p>Arhitektuurne kirjeldus: Ühekorruseline varaklassitsistlik puidust peahoone ehitati arvatavasti 19. sajandi alguses. 1884-85 lisati hoonele arhitekt Friedrich Modi projekti järgi kahekorruseline historitsistlik kivist tiibhoone. Samast ajast pärinevad tõenäoliselt ka meisterlikud historitsistlikud veranda ja palkon. Võõrandamisjärgselt hakkas mõisas tegutsema kool, kelle hallata on hoone tänini, kuigi kooli põhitegevus on viidud mõisasüdame naabruses asuvasse 1950tel aastatel ehitatud neljakorruselisse hoonesse.</p>	
<p>Ümberehitused: 1884-85 lisati hoonele arhitekt Friedrich Modi projekti järgi kahekorruseline historitsistlik kivist tiibhoone. Samast ajast pärinevad tõenäoliselt ka meisterlikud historitsistlikud veranda ja palkon.</p>	
<p>Stiil: Klassitsism. Historitsistlikud verandad</p>	<p>Korruelisus: 1k</p>
<p>Fassaad: Rõhtlaudis</p>	<p>Katus: Poolkelpkatus, eterniit</p>
<p>1970-ndate aastate inventariseerimis andmed: Heas seisundis.⁵⁴</p>	
<p>Ajaloolised fotod:</p> 	
<p>Seisund: Mälestise üldseisukord ja hooldusaste on rahuldav. Hoone ehitustehniline olukord on rahuldav.</p>	

⁵⁴ MKA s.A-230 Eesti NSV mõisate esialgne ülevaade. Rakvere rajoon.

<p>Nimi: VARANGU(<i>Warrang</i>) VALITSEJAMAJA</p> <p>Asukoht: Lääne-Virumaa, Väike-Maarja vald</p> <p>Funktsioon:</p>	<p>Foto:</p>
<p>Mälestis: Registri nr. 16091 Kultuuriministri 30.03.1998 määrusega Arvel: 04/08/1998</p>	<p>Ehitusaeg: 18. sajand</p>
<p>Ajalugu: Varangu mõis rajati 17. sajandi lõpul, eraldades ta naabruses asuvast Liigvalla mõisast. Ühekorruselise arhailise puidust hoone täpne ehitusaeg ei ole teada, arvatavasti pärineb algne hoone 18.saj. Pärimuste kohaselt on valitsejamaja Varangule toodud naabruses asunud Ao mõisast, kus ta oli peahooneks. Hoones elas graafik Eduard Wiiralti (1898-1954) isa Anton Wiiralt, kes oli alates 1909 aastast Varangu mõisavalitsejaks.</p>	
<p>Arhitektuurne kirjeldus: Tegemist on ühe korruselise, poolkelpkatusega, puidust hoonega. Praeguse seisuga on hoone ilma voodrilauadeta, paistavad käsitsi tahatud palgid. Aknad on vahetatud. Hoonel on algselt olnud pilbaskatus, millele on peale pandud eterniit. Mõlemal pool kelpadel eterniitkate puudub. Tagaküljel on paekividest laotud väljaehitis, kust pääseb keldrisse.</p>	
<p>Stiil: Barokk</p>	<p>Korruelisus: 1k</p>
<p>Fassaad: Palk</p>	<p>Katus: Poolkelpkatus, eterniit</p>
<p>1970-ndate aastate inventariseerimis andmed:</p>	
<p>Ajaloolised fotod:</p>	
<p>Seisund: Hoone üldseisukord on rahuldav - voodrilauad on eemaldatud, katuse mõlemad kelbad ilma kindla katteta, keldriuks avatud. Mälestise parempoolsed aknad on vahetatud täiesti sobimatute vastu.</p>	

<p>Nimi: VIRU-JAAGUPI (<i>Pastorat St. Jakobi</i>) PASTORAAT</p> <p>Asukoht: Lääne-Virumaa, Vinni vald, Viru-Jaagupi alevik</p> <p>Funktsioon:</p>	<p>Foto:</p>
<p>Mälestis: Registri nr. 16006 Kultuuriministri 30.03.1998 määrusega Arvel: 04/08/1998</p>	<p>Ehitusaeg: 1756. aasta</p>
<p>Ajalugu: Ehitatud 1756, pärast eelmise hoone põlemist. Restaureeritud 1960a-tel. (Eesti arhitektuur, 3)</p>	
<p>Arhitektuurne kirjeldus: Suur, ühekorruseline puitehitis. Kaetud kõrge poolkelpkatusega. Baroklik puitehitis oli algselt anfilaadse planeeringu ja mantelkorsten köögiga.</p>	
<p>Stiil: Barokk</p>	<p>Korruselisus: 1k</p>
<p>Fassaad: Rõhtlaudis</p>	<p>Katus: Poolkelpkatus, eterniit</p>
<p>1970-ndate aastate inventariseerimis andmed:</p>	
<p>Ajaloolised fotod:</p>	
<p>Seisund: Hea, hooldatud</p>	

<p>Nimi: VIRU-NIGULA (<i>Pastorat Maholm</i>) PASTORAAT</p> <p>Asukoht: Lääne-Virumaa, Viru-Nigula vald, Viru-Nigula küla</p> <p>Funktsioon: Muuseum</p>	<p>Foto:</p>
<p>Mälestis: Registri nr. 16059 Kultuuriministri 30.03.1998 määrusega Arvel: 04/08/1998</p>	<p>Ehitusaeg: 18. sajandi lõpp</p>
<p>Ajalugu: Ehitatud vähemalt neljas järgus. Võlvidud labürindina mõjuvad keldrid ja suur mantelkorsten põhjatiivas pärinevad arvatavasti 17. sajandist. Hoone üldkuju, barokne fassaadiliigendus ja telgsümmeetriline põhiplaan viitavad 18. sajandi lõpule või 19. sajandi algusele. Hilisklassitsistlik välisukse ja siseuksed on lihtne tiseritöö 19. sajandi teisest veerandist. Praegune plekk-katus ja palkon esifassaadil pärinevad 19. sajandi lõpust; algne katus oli kõrgem. Praegu on hoones muuseum.</p>	
<p>Arhitektuurne kirjeldus: Peahoone on poolkelpkatuse ja rõhtlaudvoodriga varaklassitsistlik puitehitis kõrgel kivisoklil. Barokse fassaadiliigendusega ja telgsümmeetrilise põhiplaaniga. Keskteljel välisukse ees suur lahtine veranda, mis dekoreeritud puitpitisga.</p>	
<p>Stiil: Klassitsism</p>	<p>Korruselisus: 1k</p>
<p>Fassaad: Rõhtlaudis</p>	<p>Katus: Poolkelpkatus</p>
<p>1970-ndate aastate inventariseerimis andmed:</p>	
<p>Ajaloolised fotod:</p>	
<p>Seisund: Hea</p>	

<p>Nimi: RAHUMÄE (<i>Friedholm</i>)</p> <p>Asukoht: Põlvamaa, Räpina vald</p> <p>Funktsioon: Eraomanduses</p>	<p>Foto:</p>
<p>Mälestis: Registri nr. 23824 Kultuuriministri 12.08.1999 määrusega Arvel: 16/11/1999</p>	<p>Ehitusaeg: 1880. aasta paiku</p>
<p>Ajalugu: Rahumäe ehk Priitolmi mõis loodi 1873. aastal Räpina mõisast eraldamise teel. Mõis kuulus alates loomisest kuni 1919. võõrandamiseni von Siversitele. Viimane võõrandamiseelne omanik oli Friedrich von Sivers.</p>	
<p>Arhitektuurne kirjeldus: Kõrgel soklil asuv puidust peahoone on ehitatud 1880. aasta paiku. Hoonele on iseloomulikud viiluväljal asuvad keerukad puitpitskaunistused. Säilinud on suur ja kaunis park peahoone ümbruses. Kõrvalhooneid ei ole säilinud või on need tugevalt ümber ehitatud.</p>	
<p>Stiil: Historitsism</p>	<p>Korruselisus: 1k</p>
<p>Fassaad: Rõhtlaudis</p>	<p>Katus: Viilkatus, eterniit</p>
<p>1970-ndate aastate inventariseerimise andmed: Säilivus hea, tehniline seisund hea, kasutus hea.⁵⁵</p>	
<p>Ajaloolised fotod:</p> 	
<p>Seisund: Viimased tööd on olnud hooldustööd. katusekate: eterniitkatus on parandatud ja korrastatud, paigaldatud harjalauad. Omanik on tellinud mõisa remondiks eritingimused. Katuse remondi projekt on tellitud ja isegi valmis, kuid Muinsuskaitseameti poolt seni veel kooskõlastamata. Projektis vaja teha täiendusi. Omanik on ostnud katusekatte vahetamiseks katusekivid, mis seisavad pakendis mõisa õuel. Hoone seisukorra võib lugeda rahuldavaks, katus on vihmakindel. Katusekonstruktsioon võib vajada vähest remonti, vahelagi on ühes kohas läbi mädanenud. Põhjuseks kunagine katuse läbijooks. Hoone seisab praegu tühjana, oli plaan teha meditsiinilise järelravi keskus.</p>	

⁵⁵ MKA s. A-151 Põlvamaa mõisaarhitektuuri 1977. a. Inventariseerimise aruanne

<p>Nimi: TILSI (<i>Tilsi</i>)</p> <p>Asukoht: Põlvamaa, Laheda vald</p> <p>Funktsioon: Laheda valla omanduses</p>	<p>Foto:</p>
<p>Mälestis: Registri nr. 23737 Kultuuriministri 12.08.1999 määrusega Arvel: 16/11/1999</p>	<p>Ehitusaeg: 18-19. sajand</p>
<p>Ajalugu: Tilsi mõis eraldati naabruses olevast Väimela mõisast 1749. aastal. Algul vahetas mõis tihti omanikke. Alates 1833. aastast oli mõis von Rothide omanduses, kelle kätte ta jäi kuni 1919. aasta võõrandamiseni. Võõrandamisjärgselt asus alates 1921. aastast mõisahoones aastakümneid lastekodu. Alates 1978. aastast, mil vahetus läheduses valmis lastekodu uus hoone, on mõisahoone seisnud kindla kasutusega, kuid säilinud. Alles on ka kaunis väravaehitis; samuti ka mitmeid kõrvalhooneid, mida on küll paljus ümber ehitatud.</p>	
<p>Arhitektuurne kirjeldus: Pikk ühekorruseline puidust peahoone on mõisa kerkinud mitmes järgus. Oma lõpliku kuju ja pikkuse sai hoone 19. sajandil teisel poolel, samal ajal kui hoone vanimad osad võivad pärineda 18. sajandist. Hoone fassaadi ilmestavad kaks kolmnurkviiludega eenduvat külgrisaliiti. Keskel paikneva sissepääsu ees on väike veranda. Tee ja pikliku Tilsi järve vahelisel kitsal alal asus ka hulk kõrvalhooneid ning väike park. Varem avanes järvelt peahoonele kauneid vaateid, nüüdseks on suured puud need vaated varjanud. Ajalooliselt Tartu-Võru maanteelt läks Tilstile 3 kilomeetri pikkune tee, mille viimased paarsada meetrit olid kujundatud sirge sihiteena, mis suundus otse peahoone keskteljele. Peahoone esist auringi eraldas maanteest kaunikujuline historitsistlik värav, mida kaunistasid tuulelipud.</p>	
<p>Stiil: Historitsism</p>	<p>Korruseliskus: 1k</p>
<p>Fassaad: Lubikrohv</p>	<p>Katus: Viilkatus, eterniit</p>
<p>1970-ndate aastate inventariseerimis andmed:</p>	
<p>Ajaloolised fotod:</p>	
<p>Seisund: Tilsi mõisa peahoone kuulub praegu Laheda vallale, kuid pikka aega oli kohaliku lastekodu omanduses. Vald loodab eurotoetuste abil hoone restaureerida. Hoonet ei kasutata, seisab tühjalt. Hoone on konserveeritud, aknad on puitkilpidega kinni pandud. Katusekate on amortiseerunud ja vajab välja vahetamist. Hoone keldriruumis avastati 2009 seenkahjustus. Viimasel ajal on piirdutud vaid hoone hooldamiseks tehtud töödega. Hoone kohta koostatud eritingimused nimetavad seda Liivimaa puitmõisate suurepäraseks näiteks.</p>	

<p>Nimi: TOOLAMAA (<i>Tolama</i>)</p> <p>Asukoht: Põlvamaa, Räpina vald</p> <p>Funktsioon: Hoonet kasutatakse kahe pere eluruumidena</p>	<p>Foto:</p>
<p>Mälestis: Registri nr. 23829 Kultuuriministri 12.08.1999 määrusega Arvel: 16/11/1999</p>	<p>Ehitusaeg: 18. sajand</p>
<p>Ajalugu: Toolamaa mõis sai iseseisvaks majandusüksuseks 1810. aastal. Varem oli ta Räpina mõisa karjamõis. Mõis on erinevatel aegadel kuulunud paljudele omanikele; alates 1875. aastast kuni 1919. aasta võõrandamiseni oli ta Ludwig Hammeri omanduses.</p>	
<p>Arhitektuurne kirjeldus: Mõisa peahoone on kõrgel kivisoklil asuv mansardkatusega arhailine puitehitis. Hoonet on hinnatud pärinevaks 18. sajandi alguspoolest. On ka arvatud, et vähemalt mõned hooneosad pärinevad 17. sajandist. Peale mõisa iseseisvumist 1810 on hoonet veidi ümber ehitatud. Hoone soklikorrus on kivist, põhikorrus ja mansardkorrus puidust. Viimistluseks on kasutatud püstlaudist, dekoratiivse osa moodustavad puidust karniisid. Hoonest võib leida arvukalt algupäraseid uksi, kaks algset treppi, algupärast sisekujundust ja maalingsid. Maalingsid on halvas seisus.</p>	
<p>Ümberehitused: Peale mõisa iseseisvumist 1810 on hoonet veidi ümber ehitatud.</p>	
<p>Stiil: Barokk</p>	<p>Korruselisus: 2k</p>
<p>Fassaad: Rõhtlaudis</p>	<p>Katus: Mansardkatus, eterniit</p>
<p>1970-ndate aastate inventariseerimis andmed: Säilivus halb, tehniline seisund halb, kasutus halb.⁵⁶ 1979. aastal on tehtud kaitse alla võtmise ettepanek.⁵⁷</p>	
<p>Ajaloolised fotod:</p> 	
<p>Seisund: Toolamaa mõisa peahoone on eraomandis. Kuulub kahele omanikule, kes omavahel sugulased. Hoonet kasutatakse eluruumidena, inimesed ealavad siin aastaringsest. Viimane hoone remont toimus 21. sajandi I kümnendi alguses, kui remonditi katust ja tugevdati läbijooksuga kahjustatud seinaosasid. Katus on vihmakindel, hoone konstruktsioonide seisukord on stabiilne. Eesruumis asuvate seinamaalingsute seisund on halb.</p>	

⁵⁶ MKA s. A-151 Põlvamaa mõisaarhitektuuri 1977. a. Inventariseerimise aruanne

⁵⁷ MKA s. A- 365 Eesti NSV mõisaarhitektuuri riikliku kaitse alla võtmise ettepanekud-põhjendused.

<p>Nimi: JÄÄRIJA (<i>Saarahof</i>)</p> <p>Asukoht: Pärnumaa, Saarde vald</p> <p>Funktsioon: Jäärja metskonna valduses. RMK kontor</p>	<p>Foto:</p>
<p>Mälestis: Registri nr. 16719 Kultuuriministri 21.04.1998 määrusega Arvel: 10/08/1998</p>	<p>Ehitusaeg: 19. sajandi algus</p>
<p>Ajalugu: Esimesed teated Jäärja mõisast pärinevad 1442. aastast. Pikkadel sajanditel on mõis olnud paljude omanike valduses. See on kuulunud nii von Mengdenitele, von Bussenitele, von Engelhardtidele ja von Gruenewaldtidele. Mõisa viimane omanik enne 1919. aasta võõrandamist oli Johannes von Ungern-Sternberg.</p>	
<p>Arhitektuurne kirjeldus: Ühekorruseline lihtsa vormiga puidust peahoone püstitati mõisa 19. sajandi alguses. Meieni on hoone säilinud algselt lühemal kujul ning ka muus osas ümber ehitatult. Mõisas paikneb Jäärja metskond. 1990. aastate alguses üsna armetus seisukorras hoone remonditi, püüdes saavutada algupärast, barokset ilmet. Aluseks oli mõisateuuri ja arhitekti Maia Lutsari isiklikus arhiivis olnud materjalid. Kahjuks valiti materjalid enamasti hinnalt, mitte ajastule sobivad. Kõrgel krohvitud soklil olev maja on vooderdatud rõhtlaudvoodriga, aknad on vanade eeskujude järgi tehtud 6-jaotuselised, taastatud on kahele sammaste paarile toetuv, balustraadiga varikatus peaukse kohal. Samas on hoonetele pandud Rannila S-kiviimitatsiooniga katuseplekk, ka korstnad on plekiga kaetud. Siseviimistlus on täiesti "euro", põhiliselt püstlaud, lakk, kasutatud on ka püstist seinapaneeli. Ripplaed on kaetud plaatidega. Säilinud on ainsa ajaloolise elemendina valgetest kahhelkividest ahi.</p>	
<p>Ümberehitused: Hoonet on korduvalt küll pikemaks, laiemaks ja siis tagasi väiksemaks ehitatud. Viimase mõisniku (parun Johannes Richard v. Ungern-Sternberg) eluajal olevat peahoone olnud pea poole pikem, 1919. aastast hoonet omanud inglise viitsekonsul Julius Dickson ajal on hoone arvatavasti saanud praegused mõõtmed.</p>	
<p>Stiil: Klassitsism</p>	<p>Korruselisus: 1k</p>
<p>Fassaad: Rõhtlaudis</p>	<p>Katus: poolkelpkatus, plekk</p>
<p>1970-ndate aastate inventariseerimis andmed: Heas seisundis.⁵⁸</p>	
<p>Ajaloolised fotod:</p> 	
<p>Seisund: Maja on heas tehnilises seisukorras ja hooldatud, kuid „euroremonditud“.</p>	

⁵⁸ MKA s. P-3320 Eesti NSV mõisate esialgne ülevaade. Pärnu rajoon.

<p>Nimi: KÄRSU (<i>Kersel</i>)</p> <p>Asukoht: Pärnumaa, Saarde vald</p> <p>Funktsioon: Eraomand ja Pärnu Kutsehariduskeskus</p>	<p>Foto:</p>
<p>Mälestis: Registri nr. 16727 Kultuuriministri 21.04.1998 määrusega Arvel: 10/08/1998</p>	<p>Ehitusaeg: 19.saj.I pool</p>
<p>Ajalugu: Kärsu 18.saj.väikemõis; 19.saj. O.v.Sryck moodustab koos Voltveti jm. fideikommissi; metsandus-ja suvitismõis võõrandamiseni, edasi metskonna keskus, Tihemetsa sovhoostehnikumi metskond.Tänapäeval Pärnu Kutseõppekeskuse Tihemetsa metskond.Teateid mõisa jagamisest vennapoegade Georg ja Stanislaus Helfreich ide vahel 1630.a. 1735 ühendati Voltvetiga.</p>	
<p>Arhitektuurne kirjeldus: Kärsu mõisa peahoone on väheldane puithoone, pärit arvatavasti 19.saj.I p.Praeguse kuju on hoone saanud arvatavalt ajavahemikus 1903-1907, meenutades pigem suure talu kui mõisa elamut.Ühekorruseline, katusekorrusega kõrge poolkelpkatuse all,tuulekoja ja selle peal asuva katuse väljaehitusega, viimasel poolkaaraken. Hoone on kaetud rõhtlaudvoodriga.Hoonel on 2 punastest tellistest historitsistliku kujuga korstnapitsi.Katus on kaetud Rannila kiviimitatsioonplekiga. Säilinud on 6-jaotuseline, madalate teemantkvaadritega peauks, fuajeest läheb ülakorrusele balustraadiga trepp.Enamus siseuksi on algsed, arvatavalt on algne, kuid rikutud kujul üks ahjustest, osalt on säilinud nn.poola laudisega, profileeritud kantidega, lage, kohati laudpõrandat.</p>	
<p>Stiil: Historitsism</p>	<p>Korruselisus: 1k + katusekorrus</p>
<p>Fassaad: Rõhtlaudis</p>	<p>Katus: poolkelpkatus, Kiviimitatsioonplekk</p>
<p>1970-ndate aastate inventariseerimis andmed: Väga heas seisukorras.⁵⁹</p>	
<p>Ajaloolised fotod:</p> 	
<p>Seisund: Kui välja arvata hoonega sobimatu viimistlus korteri osas, on maja eeskujulikult hooldatud.</p>	

⁵⁹ MKA s. P-3320 Eesti NSV mõisate esialgne ülevaade. Pärnu rajoon.

<p>Nimi: TORI (<i>Torgel</i>)</p> <p>Asukoht: Pärnumaa, Tori vald</p> <p>Funktsioon: Eraomanduses</p>	<p>Foto:</p>
<p>Mälestis: Registri nr. 16829 Kultuuriministri 21.04.1998 määrusega Arvel: 11/08/1998</p>	<p>Ehitusaeg: 1738. aasta</p>
<p>Ajalugu: Esmamainitud 1525. Poola võimuperioodist alates kroonumõis. 1826-29 antud Liivimaa Rüütelkonnale rendile meriinolammaste ja tõuveiste pidamiseks. 1856 tegutsenud hobusekasvatuseks. 1930. aastal muudeti mõis hobusekasvatusele spetsialiseerunud riigimõisaks. Põhjasõja hävingute järgselt püstitati 1738. aastal mõisa väike arhailine puidust peahoone.</p>	
<p>Arhitektuurne kirjeldus: Kelpkatusega hoones on keskne mantelkorsten ning 18. sajandi puitbarokile omaselt püstlaudadest vooder. Tori mõisahooned on üks vanimaid säilinud puidust mõisahooneid Eestis. Ta on säilinud praktiliselt algkujul, kui välja arvata tagaküljele 19. sajandil lisatud tiibhoone ning samal sajandil muudetud aknaraamide jaotused. Üks algne, väikeste ruutudega aken on säilinud tagaküljel. Seinad püstlaudvoodriga. Pea ruudukujulised aknad raamistatud laiade piirdelaudadega. Säilinud mantelkorsten, oinassarv-hingedega uksi jne.</p>	
<p>Ümberehitused: 19. sajandil lisati juurdeehitused.</p>	
<p>Stiil: Barokk</p>	<p>Korruselisus: 1k</p>
<p>Fassaad: Rõhtlaudis</p>	<p>Katus: Kelpkatus, laast</p>
<p>1970-ndate aastate inventariseerimise andmed: Halvas seisundis.⁶⁰ 1979.aastal on tehtud kaitse alla võtmise ettepanek.⁶¹</p>	
<p>Ajaloolised fotod:</p> 	
<p>Seisund: Seisund on rahuldav. 2000. aastal sai uue laastukatuse</p>	

⁶⁰ MKA s. P-3320 Eesti NSV mõisate esialgne ülevaade. Pärnu rajoon.

⁶¹ MKA s. A-360 Eesti NSV mõisarahitektuuri riikliku kaitse alla võtmise ettepanekud-põhjendused.

<p>Nimi: TORI (<i>PastoratTorgel</i>) PASTORAAT</p> <p>Asukoht: Pärnumaa, Tori vald, Randivälja küla</p> <p>Funktsioon: RMK kontor</p>	<p>Foto:</p>
<p>Mälestis: Registri nr. 16819 Kultuuriministri 21.04.1998 määrusega Arvel: 11/08/1998</p>	<p>Ehitusaeg: 19. sajandi keskpaik</p>
<p>Ajalugu: Ehitatud 19. sajandi keskpaigas, hiljem rekonstrueeritud.</p>	
<p>Arhitektuurne kirjeldus: Klassitsistlik, ühekordne rõhtlaudvooderdusega puithoone, kaetud lameda kelpkatusega, millel on tugevalt eenduv lihtsa profileeringuga laudkarniis. Akende asetus sümmeetriline, hoone keskeljel asuva peaukse ees on väike, ühepoolse kaldega katustatud klaasitud eeskoda. Hoone peauks on historitsistlikus stiilis tugevalt liigendatud tahveldisega ja profileeritud liistudega. Lukuplaadid on varaklassitsistlikud, vaasimotiividega.</p>	
<p>Stiil: Klassitsism</p>	<p>Korruselisuus: 1k</p>
<p>Fassaad: Rõhtlaudis</p>	<p>Katus: Kelpkatus, plekk</p>
<p>1970-ndate aastate inventariseerimis andmed:</p>	
<p>Ajaloolised fotod:</p>	
<p>Seisund: Seisund hea. 2003 uus katus (Rannila profiilplekk). 2005-2007 põhjalikult remonditud.</p>	

<p>Nimi: UUE-VARBLA (<i>Neu-Werpel</i>)</p> <p>Asukoht: Pärnumaa, Varbla vald</p> <p>Funktsioon: Eraomanduses</p>	<p>Foto:</p>
--	--

Mälestis: Registri nr. 16878 Kultuuriministri 21.04.1998 määrusega Arvel: 11/08/1998	Ehitusaeg: 18.-19.sajandi vahetus
Ajalugu: Uue-Varbla mõisa peahoone pärineb 18.-19.sajandi vahetusest. (Vana-Varbla mõisa kohta on vanimad kirjalikud teated 1426.aastast). Vana-varbla mõistast eraldus Uue-Varbla mõis 1799.a. loomisajal kuulus ta von Nasackinitele. Mõisa viimane baltisakslasest omanik oli Carl Julius Immanuel Schmidt. 1919 ostis mõisa šveitsi kodanik Schär. 1950-1980 oli mõisa peahoone sovhoosi keskuse hooneks, kus asus kontor ja rahvamaja. Kaasajal tegutseb mõisas kohalik muuseum.	
Arhitektuurne kirjeldus: Varaklassitsistlik ühekorruseline, keskteljel asuva kahekorruselise saaliosaga puitehitus. (algelt ühekorruseline saal on kõrgemaks ehitatud ilmselt 19.saj.) Madalal soklil, laudvoodriga, kõrge kelpkatusega, mille fassaadipoolisel küljel keskteljel kõrgem osa kolmnurkse viiluga. Kahel pool kahekorrulist keskosa väikesemõõtmelised katuse väljaehitused. Fassaadil 2003.aastal taastatud sammastele toetuv rõdu ja nikerdatud detailidega ja kaunistatud lukuplekiga tiibuks. 19.saj. juurdeehitatud tiibhooned on lammutatud, samuti samaaegne veranda hoone tagafassaadil. Hoones on säilinud mantelkorsten, selles asuvate maalingu katketega. Hoones on rida algseid detaile, maalinguid jms.	
Ümberehitused: 19.saj. juurdeehitatud tiibhooned on lammutatud, samuti samaaegne veranda hoone tagafassaadil.	
Stiil: Varaklassitsism	Korruselisus: 1,5 k
Fassaad: Rõhtlaudis	Katus: poolkelpkatus, plekk
1970-ndate aastate inventariseerimise andmed: Rahuldavas seisundis. ⁶² 1979.aastal on tehtud kaitse alla võtmise ettepanek. ⁶³	
Ajaloolised fotod:	
	
Seisund: Rahuldav, hoone on hooldatud. 2003. a. toimus terrassi taastamine, 2009. a. osaline katusekatte vahetus.	

Nimi: VÕIDULA (<i>Carolinhof</i>)	Foto:
Asukoht: Pärnumaa, Väandra vald	
Funktsioon: Rahvamaja- raamatikogu	

⁶² MKA s. P-3320 Eesti NSV mõisate esialgne ülevaade. Pärnu rajoon.

⁶³ MKA s. A-360 Eesti NSV mõisarahitektuuri riikliku kaitse alla võtmise ettepanekud-põhjendused.

Mälestis: Registri nr. 16891 Kultuuriministri 21.04.1998 määrusega Arvel: 11/08/1998		Ehitusaeg: 1872.aasta
Ajalugu: 1822.aastal ehitas C.G.Amelung Härmse talu maadele klaasivabriku. 1866 ostis selle M.Graubner, kes kujundas sellest kaasaegse moodsa tööstuse, rajati Klaasivabriku asula. 1844.aastast alates hakati valmistama aknaklaasi. Vabrik töötas kuni 1931.aastani. Nimi "Võidula" jäi Klaasivabriku-nimelisele asulale 1920.aastal rajatud võitööstuse nime järgi. Vabriku direktori ja omaniku M.Graubneri mõisat, millele ta olevat isegi rüütlimõisa staatust taodelnud, nimetati rahvapäraselt Kaarlimõisaks, saksakeelse Carolinenhof i järgi. Peahoone valmis 1872.aastal.		
Arhitektuurne kirjeldus: Võidula mõisa peahoone on kõrgel maakivisokliil rõhtpalkehitus, lihtne klassitsistlik kahekorruline maht on rikkalikult kaunistatud saelõikeornamentidega. Hoonet ilmestavad nurgaliseenid, akende piirlaudade üla- ja alaosa kaunistused, nikerdatud vahefriis, katusealune friis, rippkonsoolid, räästaalune ornamentika, lahtised, laia räästat kujundavad nikerdatud sarikaotsad. Veel mitmed ehisedetailid, mida on näha vanematel fotodel, on kaduma läinud, samuti on hävinud suur veranda. Katus on viilkatus, kaetud tsingitud valtsplekiga, sellest ulatuvad välja väikesed kolmnurksed katuseuugid. Peauks on nikerdustega, väikesest fuajeest läheb treitid balustraadiga puitrepp teisele korrusele. Hoones on säilinud vanu siseuksi, saali parkett, laiadest laudadest põrandaid, kahhelahi (ümber laotud). Väärtuslikem on fassaadil säilinud kolmikaken kohapeal toodetud kumerate klaasidega.		
Stiil: Historitsis	Korruzelisus: 2k	
Fassaad: Rõhtlaudis	Katus: viilkatus, valtsplekk	
Ajaloolised fotod: 	1970-ndate aastate inventariseerimis andmed: Rahuldavas seisundis. Tähelepanuväärne näide 19.saj lõpul 20.saj. alguses levinud historitsistlikust venepärasest-arhaiseerivast arhitektuurilaadist, milles võime aduda ka mõningaid juugendperioodi eripärasid. 1979.aastal on tehtud kaitse alla võtmise ettepanek. ⁶⁴	
Seisund: Kolhoosiajal laguneda lastud hoone on vastavalt võimalustele hästi, vanasse säilinud osasse pieteeditundega suhtuvalt korrastatud. Katus on heas (vahetatud 2001), seinad rahuldavas seisus. Osa aknaid on vahetatud täpsete koopiate vastu, kusjuures on kasutatud ajaloolisi sulundeid. Praegune hooldatus on hea.		
Nimi: VÄNDRA (<i>Pastorat Fennern</i>) KIRIKUMÕISA	Foto: 	
Asukoht: Pärnumaa, Vändra vald, Kirikumõisa küla		
Funktsioon: EELK koguduse valduses.		

⁶⁴ MKA s. A-360 Eesti NSV mõisaarhitektuuri riikliku kaitse alla võtmise ettepanekud-põhjendused.

Mälestis: Registri nr. 16889 Kultuuriministri 21.04.1998 määrusega Arvel: 11/08/1998		Ehitusaeg: 19.saj. algus
Ajalugu: Vändra kirikumõisa peahoone on ehitatud 19.saj. alguses ja põhjalikult ümber ehitatud 19.saj. 30-40.aastatel. Hoone algselt kehandile lisati juurdeehitus hoovipoolsele küljele, tehti kahekorruline rõdu-veranda ja veel teine veranda fassaadile, andes hoonele erilise liigendatuse. Võimalik, et samaaegne on murdkelpkatuse. Ümberehituse kui mitmete kirikumõisa ehituste rajamise initsiaatoriks oli pastor C.E.A. Körber.		
Arhitektuurne kirjeldus: Vändra kirikumõisa peahoone on kõrgel maakivisoklil ristpalkehitis, valtsplekiga kaetud murdkelpkatusega, kahe verandaga, üks, keskne, neist kahekorruline (algselt oli ülemisel korrusel lahtine rõdu) fassaadi pool. Hoovipoolisel küljel juurdeehitus, hoovi poole jääb veel väike tuulekoda. Hoone on kaetud rõhtsa puitlaudisega, aknad alumisel korrusel kolme, verandade osas kuuejaotuselised. Uksed lihtsad, kaunistusteta.		
Stiil: Klassitsism	Korruselisus: 1k	
Fassaad: Rõhtlaudis	Katus: Murdkelpkatuse, plekk	
1970-ndate aastate inventariseerimis andmed: Heas seisukorras. ⁶⁵		
Ajaloolised fotod: 		
Seisund: Peahoone on heas seisus		

Nimi: KIVI-VIGALA (<i>Stein Fickel</i>)	Foto:
Asukoht: Raplamaa, Vigala vald	
Funktsioon: Kasutusel elamuna	

⁶⁵ MKA s. P-3320 Eesti NSV mõisate esialgne ülevaade. Pärnu rajoon.

Mälestis: Ei ole mälestis	Ehitusaeg:
Ajalugu: Saare-Lääne piiskop läänistas Vigala ümbruse maad juba 13. sajandil von Uexküllide aadlisuguvõsale. Nende omandusse jäid Vigala alad hilisema Vigala mõisa näol kuni 1919. aasta võõrandamiseni.	
Arhitektuurne kirjeldus: 18. sajandil rajasid von Uexküllid uue mõisakeskuse 9 kilomeetrit loode poole; paika, mida hiljem hakati kutsuma Vana-Vigalaks. Edaspidi jäi Kivi-Vigala kõrvalmõisa staatusse - selle tagasihoidlikku puidust peahoonet kasutatakse kaasajal elamuna. Jõekaldal on keskaegsest linnusest säilinud väheldased madalad künkad.	
Ümberehitused:	
Stiil: Barokk	Korruselisus: 1k
Fassaad: Püstlaudis	Katus: Poolkelpkatus
1970-ndate aastate inventariseerimis andmed: Kasutusel elamuna ja heas seisukorras. ⁶⁶	
Ajaloolised fotod:	
Seisund:	

Nimi: KUUSIKU (<i>Saage</i>)	Foto:
Asukoht: Raplamaa, Rapla vald	
Funktsioon: Lasteaed	
Mälestis: Registri nr. 15329 Kultuuriministri 16.02.1998 määrusega Arvel: 17/06/1998	Ehitusaeg: 18. sajandi lõpp
Ajalugu: Kuusiku on iidne mõisakoht, esimesed teated pärinevad juba 1467. aastast Kuusiku tuntumateks omanikeks on aga Lilienfeldt'id, kes omandasid mõisa 1820. aastal. 1924. aastal asutati Kuusiku mõisahoonesse Riigi Põllutöö Katsejaam. Põllumajandusteadustega tegeleti siin üsna pikka aega. 1940. aastal, seoses sõjaväebaasi ja lennuvälja väljaehitamisega Kuusikule, kasutati mõisahoonet vene lendurite elamuna (Sakk, 2002). Praegu asub peahoones lasteaed.	

⁶⁶ MKA s. A-65 Eesti NSV mõisate esialgne ülevaade. Rapla rajoon.

Härrastemaja on põhiosas ehit. 18.s. viimasel veerandil. Hiljem korduvalt rekonstrueeritud.

Arhitektuurne kirjeldus: 18.sajandil ehitatud põhiosas ühekorruseline mansardkatusega puidust peahoonet on hiljem korduvalt rekonstrueeritud. Esifassaad on klassitsistlik, katusepinda lõikub 2-korruseline kolmnurkfrontooniga keskrisaliit, ebaharilik on sissepääsude paiknemine tiibadel. Aknaid ja lünetikujulise valgmikuga ukseavasid rõhutavad laudpiirded. Tagafassaadil on neogooti stiilis veranda. Saalis on säilinud varaklassitsistlik stukkdekoor ja kraterimismotiiviga reljeefkividest pottahi. (EA)

Ümberehitused: 19. sajandil peahoonet mitmeid kordi ümber, lisades talle nii klassitsistlikke kui ka historitsistlikke (neogooti) elemente.

Stiil: Varaklassitsism

Korruselisus: 1k

Fassaad:Rõhtlaudis

Katus: Mansardkatus, plekk

1970-ndate aastate inventariseerimis andmed: Mõisahoone on heas tehnilises seisukorras, kasutusel lasteaiana. 1979. aastal on tehtud kaitse alla võtmise ettepanek.⁶⁷

Ajaloolised fotod:

Seisund: Vundamendil ja soklil vajumisdeformatsioone ei ole. Seintel väiksed seenkahjustused soklitsoonis. Vahelagedel vähesed deformatsioonid. Katus vettpidav, kandekonstruktsioonid toetuvad vaheseintele ja mansartseina konstruktsioonile. Vihmaveetorud lõpetamata, puuduvad rennid.

Nimi:

KÄRU Valitsejamaja(*Kerro*)

Asukoht:

Raplamaa, Käru vald

Funktsioon:

Eravaldues

Foto:

Mälestis: Registri nr. 15256
Kultuuriministri 16.02.1998 määrusega
Arvel: 17/06/1998

Ehitusaeg: 17. sajandi lõpp

⁶⁷ MKA s. A-326 Mõisate inventariseerimine. Eesti NSV mõisaarhitektuuri riikliku kaitse alla võtmise ettepanekud-põhjendused. Kõide VIII-Rapla rajoon.

Ajalugu: Käru mõis loodi 18. sajandi keskpaigas, mil ta eraldati naabruses asuvast Lelle mõisast. Loomise ajal kuulus mõis von Staudenitele; hiljem aga von Ditmaritele. Alates 1898. aastast kuulus mõis von Rentelnide aadliperekonnale; viimane 1919. aasta võõrandamise eelne omanik oli Karoline von Renteln. Alates 1920test aastatest kuni 2001. aastani tegutses uues mõisahoones kool. Vanas peahoones oli 2000. aastani metskond. Sellest ajast kasutuseta.	
Arhitektuurne kirjeldus: Hilisbarokne keskmise suurusega ühekordne puithoone. Otsel lakatoad, osaliselt kellerdatud soklikorrus. Puithoone kaetud laiadest laudadest rõhtvoodriga. Ehitust katab poolkelpkatus. Põhikorruse aknad kuue ruuduga ja rühmitatud kahekaupa. Pööningutiibadel säilitanud vanemat tüüpi raamistikuga 36 ruuduga aknad. Nurkadel ja eenditel, samuti vaheseinte kohal pilastreid meenutavad püstised katealauad.	
Ümberehitused: Põhikorrus 19.saj. osaliselt ümber ehitatud.	
Stiil: Barokk	Korruselisus: 1k
Fassaad: Rõhtlaudis	Katus: Poolkelpkatus, eterniit
1970-ndate aastate inventariseerimis andmed: Hoone on rahuldavas seisukorras. ⁶⁸ 1979 aastal on tehtud kaitse alla võtmise ettepanek. ⁶⁹	
Ajaloolised fotod:	
	
Seisund: Hooldamata, seisukord halb.	

Nimi: LUISTE (<i>Luist</i>)	Foto:
Asukoht: Raplamaa, Märjamaa vald	
Funktsioon:	
Mälestis: Ei ole mälestis	Ehitusaeg: 20.saj
Ajalugu: Luiste mõis eraldati Loodna mõisast iseseisva majandusüksusena 1645. aastal. Hilisematel sajanditel sai temast naabermõisa Loodna kõrvalmõis. Enne võõrandamist kuulus Luiste mõis Hunniuse vastastikuse abistamise asutusele.	

⁶⁸ MKA s. A-65 Eesti NSV mõisate esialgne ülevaade. Rapla rajoon.

⁶⁹ MKA s. A-326 Mõisate inventariseerimine. Eesti NSV mõisaarhitektuuri riikliku kaitse alla võtmise ettepanekud-põhjendused. Kõide VIII-Rapla rajoon.

Arhitektuurne kirjeldus: Mõisa peahoone on ühekorruseline lihtne ehitis. Hoone on ehitatud peale 1905. aasta põletamist, arvatavasti vana hoone vundamentidele ja ka varasemat hoonet eeskujuks võttes. Tagafassaadi ilmestab kinnine klaasveranda. Peahoone esise auringi paremal küljel asetseb sisehooviga karjakompleks (säilinud vaid osaliselt). Peahoone ees ja taga on väike park.

Stiil:

Korruselisus: 1k

Fassaad: Rõhtlaudis

Katus: Poolkelpkatus, plekk

1970-ndate aastate inventariseerimise andmed: Kasutusel elamuna ja heas seisundis.⁷⁰

Ajaloolised fotod:

Seisund: Veel rahuldav, kuid vajaks kiiret sekkumist.

Nimi:

TOLLI (*Pargenthal*)

Asukoht:

Raplamaa, Märjamaa vald

Funktsioon:

Kasutusel elamuna

Foto:

Mälestis: Ei ole mälestis

Ehitusaeg: 1910. aasta paiku

⁷⁰ MKA s. A-65 Eesti NSV mõisate esialgne ülevaade. Rapla rajoon.

Ajalugu: Kasari jõe paremkaldal paiknev Tolli mõis on ümbruskonna üks vanimaid. Esimesed teated mõisast pärinevad 1512. aastast. 20. sajandi algul kuulus mõis von Stackelbergide aadliperekonnale, kelle käest see 1919. aastal ka võõrandati.

Arhitektuurne kirjeldus: 1865. aastal mõisa püstitatud kahekorruseline historitsistlik peahoone põletati maha 1905. aasta detsembris. Selle järel kerkis mõisa kahekorruseline uus puidust heimatstiilis peahoone, mis valmis 1910. aasta paiku. Kõrvalhooned paiknesid peahoone vahetus läheduses. Mõisasüdame kohal Kasari jõel asus vesiveski. 1920tel aastatel jagati mõisasüda (sh peahoone) ära asunike vahel. Kahekorruseline peahoone lammutati selle järgselt ühekorruseliseks. Sellisena on hoone säilinud ka tänini, olles kasutusel elamuna. Alles on ka mõned ümber ehitatud kõrvalhooned.

Ümberehitused: 1920. aastatel lammutati mõis ühekorruseliseks

Stiil: Historitsism

Korruselisus: 1k

Fassaad: Rõhtlaudis

Katus: Viilkatus, eterniit

1970-ndate aastate inventariseerimis andmed: Seisund rahuldav.⁷¹

Ajaloolised fotod:

Seisund: Avariiline

Nimi:

ARJU (*Taggafer*)

Asukoht:

Saaremaa, Orissaare vald

Funktsioon:

Kasutusel elamuna

Foto:

Mälestis: Ei ole mälestis

Ehitusaeg: 19. saj esimene veerand

⁷¹ MKA s. A-66 Eesti NSV mõisate esialgne ülevaade. Rapla rajoon.

Ajalugu: Arju mõis rajati 15. sajandil. 17. sajandi alguses kuulus Harrienidele. 1720. aastal läks von Pollide omandusse. 1747. aastal ostis mõisa Gotthard von Aderkas. 1749 müüs ta mõisa edasi Matzenitele. 1782. aastal ostis selle Otto Friedrich von Buhrmeister. Hiljem vahetas mõis veel korduvalt omanikke. 1909. aastal läks mõis Emma Eichfussi omandusse. Mõis jäi maareformi ajal võõrandamata ja kuulus Peridele ja Kulbuschidele kuni 1939. aastani.	
Arhitektuurne kirjeldus: Ühe kordne keskmise suurusega puithoone, kaetud algselt poolkelpkatusega (säilinud ühel hoonepoolel) kaetud eterniidiga. Unkaava olemasolu otsakelba kolmnurgas lubab järeldada, et algne katusekatte materjal oli pilliroog. Seinad vooderdatud altpoolt rõhtsa- ülevalt poolt püstlaudvoodriga. Aknad kõrged, kuue ruuduga. Pööninguaken otsaviilus barokselt kaheteist ruuduga. Algse tahveldusega uks hoone otsal klassitsistlik.	
Ümberehitused: Kaasajal on mõisa peahoone oluliselt ümber ehitatud.	
Stiil: Klassitsism	Korruselisus: 1k
Fassaad: Rõhtlaudis ja püstlaudis	Katus: Viilkatus, poolkelpkatus
1970-ndate aastate inventariseerimis andmed: Tehniline seisukord rahuldav, kasutatakse elamuna. ⁷²	
Ajaloolised fotod:	
	
Seisund: Rahuldav	

Nimi: EIKLA (<i>Euküll</i>)	Foto:
Asukoht: Saaremaa, Kaarma vald	
Funktsioon: Eraomanduses	
Mälestis: Ei ole mälestis	Ehitusaeg: 19.sajandi keskpaik
Ajalugu: Eikla mõis loodi 17. sajandil. Algselt kuulus mõis von Nolckenitele, hiljem oli aga von Ekesparrede aadliperekonna omanduses. Nende valdusse jäi mõis kuni 1919. aasta võõrandamiseni, kui jätta välja lühike aeg 19. sajandi alguses, mil mõis oli von Pollide omanduses. Mõisa viimane võõrandamiseelne omanik omanik	

⁷² MKA s.P-3784 Eesti NSV mõisate esialgne ülevaade Kingissepa rajoon I köide.

oli Armin von Eksparr. Võõrandamisjärgselt oli hoones pikka aega kohalik kool. Kaasajal on hoone eraomanduses.

Arhitektuurne kirjeldus: Mõisa peahoone on ühekorruseline, keskelt pealeehitusega puitehitis. Tõenäoliselt 19. sajandi kekspaigast või teisest poolest pärinevale hoonele on iseloomulikud tuudorstiilile viitavad lamedad teravkaarsed aknad. Algselt kaunistasid peaukse kohal asuva väljaehituse servi stiilsed historitsistlikud tornikesed. Sellisena oli hoone üks omapärasemaid historitsistlikke puidust mõisahooneid nii Saaremaal kui ka kogu Eestis. Põhiosas on hoone säilinud algsena, veidi muudetud on vaid sissepääsu kohal asuvat varikatust. Kahjuks on aga kadunud ka väljaehitust kaunistanud tornikesed - hoone üks stiilsemaid detaile.

Ümberehitused: Mõis on aegade jooksul kaotanud ehisdetaile (teravkaarakna, rõdupiirded, ehistornikesed)

Stiil: Historitsism

Korruselisus: 1 k

Fassaad: Rõhtlaudis

Katus: Viilkatus, eterniit

1970-ndate aastate inventariseerimis andmed: Tehniline seisund hea. Kasutusel elamuna.⁷³

Ajaloolised fotod:

Seisund: Rahuldav

Nimi:

ILPLA (*Ilpel*)

Asukoht:

Saaremaa, Pihtla vald

Funktsioon:

Sees korterid

Foto:

Mälestis: Registri nr.21034
Kultuuriministri 27.10.1998 määrusega
Arvel:23.02.1999

Ehitusaeg: 1740test aastatest

Ajalugu: Ilpla mõis rajati 1740tel aastatel sõdades tühjaks jäänud talumaadele. Võõrandamise järel asus pikki aastakümneid hoones kool, kaasajal on seal korterid. Säilinud on ka mõned ümber ehitatud kõrvalhooned.

⁷³ MKA s.P-3784 Eesti NSV mõisate esialgne ülevaade Kingissepa rajoon I köide.

Arhitektuurne kirjeldus: Arvatavasti pärineb 1740test aastatest ka keskse mantelkorstna ning kõrge kelpkatusega ühekorruseline lihtne arhailine peahoone. Olgugi et hoone on krohvitud, on tegemist puitehitisega - Saaremaa ühe viimase säilinud arhailise puidust mõisahoonega.

Meieni on hoone säilinud veidi ümber ehitatud kujul - alles on selle algne põhimaht ja -kuju, kuid täielikult on muudetud akna- ja ukseavad ning sisemine ruumijaotus.

Ümberehitused: Täielikult on muudetud akna- ja ukseavad ning sisemine ruumijaotus.

Stiil: Barokk

Korruselisus: 1 k

Fassaad: Krohvi

Katus: Kelpkatus

1970-ndate aastate inventariseerimis andmed: Tehniline seisund hea. Kasutusel elamuna.⁷⁴ 79. aastal on tehtud kaitse alla võtise ettepanek.

Ajaloolised fotod:

Seisund: Hoone seisukord on rahuldav. Hoones on neli korterit. Katus peab vett, välisseinte krohv on lagunenenud, maja jätab väljast hooldamata mulje.

<p>Nimi: KANDLA (<i>Kandel</i>)</p> <p>Asukoht: Saaremaa, Kärla vald</p> <p>Funktsioon: Eraomanduses</p>	<p>Foto:</p>
<p>Mälestis: Ei ole mälestis</p>	<p>Ehitusaeg: 19. sajand</p>
<p>Ajalugu: Varaseimad teated Kandla mõisast pärinevad 1542. aastal. Keskajast alates kuulus mõis Bergidele, kuni nad müüsid selle 1730. aastal von Ekesparrdedele. 19. sajandi algul perekonnasidemete kaudu von Guldensubbede omandusse läinud mõis jäi nende kätte kuni 1919. aasta võõrandamiseni. Mõisa viimane omanik oli Ludwig von Guldensubbe.</p>	
<p>Arhitektuurne kirjeldus: Tänapäevani säilinud ühekorruseline puidust peahoone kerkis Kandla mõisa arvatavasti 18.-19. sajandi vahetuse paiku. 19. sajandi teisel poolel ehitati hoone historitsismi vaimus põhjalikult ümber. Kaasajal on hoone eravalduses.</p>	
<p>Stiil: Klassitsism</p>	<p>Korruselisus: 1k</p>
<p>Fassaad: Rõhtlaudis</p>	<p>Katus: Poolkelpkatus, plekk</p>

⁷⁴ MKA s.P-3784 Eesti NSV mõisate esialgne ülevaade Kingissepa rajoon I köide.

Ümberehitused: 19. sajandi teisel poolel ehitati hoone historitsismi vaimus põhjalikult ümber.

1970-ndate aastate inventariseerimis andmed: Hoone osalt maha jäetud, osalt korteriks, osalt klubiks. Seisund rahuldav.⁷⁵

Ajaloolised fotod:

Seisund: Rahuldav

<p>Nimi: KARJA (<i>Karrishof</i>)</p> <p>Asukoht: Saaremaa, Leisi vald</p> <p>Funktsioon:</p>	<p>Foto:</p>
<p>Mälestis: Ei ole mälestis</p>	<p>Ehitusaeg: 19. saj.</p>
<p>Ajalugu: Karja mõis pärineb keskajast, mil ta oli suuri Karja kihelkonna alasid hõlmav piiskopi ametimõis. Mõisat on esmamainitud 1558. aastal. Kuni 18. sajandi lõpuni oli mõis riigi omanduses; hiljem kuulus ta nii von Derfeldenitele kui ka von Samsonitele. Alates 1873. aastast kuni 1919. aasta võõrandamiseni oli mõis von Sengbuschide aadliperekonna valduses, mõisa viimane omanik oli Konrad von Sengbusch. 1920-30ndatel aastatel oli mõisahoones kodumajanduskool, Teise maailmasõja ajal aga haigla. Sõja järel oli hoones katsepunkt ning sovhoosikontor. Praegu tegutseb hoones Karja teabetuba.</p>	
<p>Arhitektuurne kirjeldus: Mõisa peahoone on otstest kahekorruseline, keskelt ühekorruseline. Ühekorruseline puitosa on kahekorruseliste kiviostest vanem. Hoone tagaküljel on klassitsistlik sammastele toetuv katusealune. Tõenäoliselt on hoone enamik osi ehitatud siiski 19. sajandi jooksul, mil ta oli eravalduses olev rüütlimõis. Samas võib keskosa pärineda ka 18. sajandi lõpust, millele viitavad tollal</p>	

⁷⁵ MKA s.P-3784 Eesti NSV mõisate esialgne ülevaade Kingissepa rajoon I köide.

levinud paarisaknad. Vasakpoolne kahekorruseline ots lisati hoonele igatahes 20. sajandil.	
Stiil: Klassitsism	Korruselisus: 1k, otstest 2k
Fassaad: Krohv	Katus: Kõrge viilkatus, plekk
Ümberehitused: Ehitusloos on jälgitavad mitmed eri etapid.	
1970-ndate aastate inventariseerimis andmed: Hoones asub Karja sovhoosi keskus. Seisund väga hea. ⁷⁶	
Ajaloolised fotod:	
	
Seisund: Hea	

Nimi: KINGLI (<i>Müllershof, varem Rehemeggi</i>)	Foto:
Asukoht: Saaremaa, Laimjala vald	
Funktsioon: Laimjala vallavanema kodu.	
Mälestis: Ei ole mälestis	Ehitusaeg: 19. saj. II pool
Ajalugu: Kingli mõis on rajatud 16. sajandi keskel. Kuulus Mölleritele. 1605.aastal müüs Detloff Möller mõisa Frommhold Bergile, kes oli abielus Mölleri õe Annaga. Bergide valdusse jäi mõis rohkem kui 200 aastaks. 1830. aastatel läks mõis edasi eelmise pojale Christian Berend von Bergile, kes abiellus Detloff Mölleri tütre Margarethaga. Neil oli kolm last. 1665. aastal pärandus mõis nende nooremale pojale Friedrich Johann von Bergile jne. Viimane võõrandamis eelne omanik oli Karl von Ditmar.	
Arhitektuurne kirjeldus: Peahoone oli suurem liigendatud ühekordne puithoone, põhikorpus omas ka mansardkorrust. Hoone koosnes kahest osast: pikas ning küllalt	

⁷⁶ MKA s.P-3784 Eesti NSV mõisate esialgne ülevaade Kingissepa rajoon I köide.

laiast poolkelpkatusega kaetud hoonest ja tagaküljele väikesest ning madalast tiibhoonest, mis kaetud lameda viilkatusega. Aknad olid põhikorrusel suured, kõrged mansardkorrusel otsakelbas väikesed, nelja ruuduga. Aknad ääristatud laia profiilauaga, akna kohal dekoratiivne ehisfrontoon. Hoone säilinud osad kaasajal kõikvõimalike verandade ja esikutega tugevalt moonutatud.

Stiil: Klassitsism

Korruselisus: 1k

Fassaad: Rõhtlaudis

Katus:

Ümberehitused: Hoonest säilinud 1/3, seegi ümberehitatud.

1970-ndate aastate inventariseerimis andmed: Hoones on kasutusel elamuna, seisund hea.

Ajaloolised fotod:

Seisund: Peahoone on osaliselt säilinud, kasutuses elamuna.

Nimi:

KOIKLA (*Koiküll*)

Asukoht:

Saaremaa, Leisi vald

Funktsioon:

Eraomanduses

Foto:

Mälestis: Ei ole mälestis

Ehitusaeg: 19. saj. lõpp

Ajalugu: Esimesed teated Saaremaa ühest vanimast mõisast (saksa k Koiküll) pärinevad 1399. aastast, mis Saare-Lääne piiskop läänistas selle Winrich Berent Rode'le. Alates 1656. aastast kuulus mõis Krämeritele, kelle käest ta 1770. aastal siirdus von Guldentubbede valdusse. Alates 1869. aastast kuni võõrandamiseni kuulus mõis von zur Mühlenitele, mõisa viimane omanik oli Hermann von zur Mühlen.

Arhitektuurne kirjeldus: Mõisa peahoone on pikk ühekorruseline puitehitis, mis asub suure pargi sees väheldase künka ostas. Hoone on ehitatud tõenäoliselt 19. sajandi lõpuosas, aga ta võib sisaldada ka vanemaid osi. Pikki aastaid asus mõisahoones kool, enne Teist maailmasõda on hoone kooli tarbeks tundmatuseni ümber ehitatud (sh tehtud laiemale aknad). Kaasajal asub hoones kauplus.

Stiil: Klassitsism

Korruselisus: 1k

Fassaad: Rõhtlaudis

Katus: Viilkatus, plekk

Ümberehitused: 1930. aastatel ehitati peahoone kooli tarbeks tugevasti ümber.

1970-ndate aastate inventariseerimis andmed: Seisund väga hea.⁷⁷

Ajaloolised fotod:

Seisund: Rahuldav

<p>Nimi: KOTLANDI (<i>Gotland</i>)</p> <p>Asukoht: Saaremaa, Lümada vald, Koki küla</p> <p>Funktsioon: Eraomanduses</p>	<p>Foto</p>
<p>Mälestis: Registri nr. 20913 Kultuuriministri 27.10.1998 määrusega Arvel: 23.02.1999</p>	<p>Ehitusaeg: 1818. aasta</p>
<p>Ajalugu: Kotlandi mõis eraldati Lõmalast ajavahemikul 1716-1731. Kuulus riigile. Mõisahooned on ehitatud 1818. aastal, mis raiutud vundamendi kivisse. Praegu kasutuses elamuna (elanike sõnul elavad nad hoones 1940ndatest aastatest).</p>	
<p>Arhitektuurne kirjeldus: Ühekordne puithoone on kõrge kelpkatusega, mis on varem olnud kaetud rooga, momendil eterniidiga. Seinad on vooderdatud laiade värvimata ja profileeringuta püstlaudadega. Ebasümmeetriliselt rühmitatud suhteliselt väikesed aknad on kuueruudulised. Hoone otsaküljel paikneb valgmikuga originaalne klassitsistlik uks, mille kohal on profileeringuga ja hammaslõikega ehisfrontoon. Küljel olev uks on uus. Hoonel on paekivist vundament ja kiviplökkidest välistrepid. Maja keskel on mantelkorsten. Ruumides on kohati säilinud laiadest laudadest põrandad. Siseseinadel ja lagedes on säilinud originaalne krohv ja peegelvõlv. Siseustel on säilinud esialgseid sepsidetaile.</p>	
<p>Stiil: Barokk</p>	<p>Korruselisus: 1k</p>
<p>Fassaad: Püstlaudis</p>	<p>Katus: Kõrge kelpkatus, eterniit</p>

⁷⁷ MKA s.P-3784 Eesti NSV mõisate esialgne ülevaade Kingissepa rajoon I köide.

Ümberehitused:
1970-ndate aastate inventariseerimis andmed: Kasutusel elamuna. Seisund rahuldav. ⁷⁸ 79.aastal on tehtud kaitse alla võtmise ettepanek. ⁷⁹
Ajaloolised fotod:

Seisund: Hoone on halvas seisukorras. Maja on hooldamata ja jätab mahajäetud mulje. Krunt on elementaarselt korrastatud. Abihoone on avariilises seisukorras. Hoones elab üksik pensionär.

Nimi: MUSTJALA (<i>Mustelhof</i>)	Foto:
Asukoht: Saaremaa, Mustjala vald	
Funktsioon: Koolimaja	
Mälestis: Ei ole mälestis	Ehitusaeg: 18. sajandi lõpp
Ajalugu: Mustjala mõis on asutatud 17. sajandi algul ning on läbi kogu ajaloo kuulunud riigile.	
Arhitektuurne kirjeldus: Mõisast on säilinud tõenäoliselt 18. sajandi lõpul ehitatud väike ja lihtne puidust peahoone. Kaasajal asuvad seal raamatukogu ja avalik internetipunkt .	
Stiil: Barokk	Korruselisus: 1k
Fassaad: Rõhtlaudis	Katus: Kelpkatus, eterniit
1970-ndate aastate inventariseerimis andmed: Hoonet kasutatakse internaadina. Seisund hea. ⁸⁰	
Ajaloolised fotod:	

⁷⁸ MKA s.P-3784 Eesti NSV mõisate esialgne ülevaade Kingissepa rajoon I köide.

⁷⁹ MKA s.A-321 Eesti NSV mõisaarhitektuuri kaitse alla võtmise ettepanekud – põhjendused.

⁸⁰ MKA s.P-3785 Eesti NSV mõisate esialgne ülevaade Kingissepa rajoon II köide.

Seisund: Kool on sees, euroremontidega on algne puitmõis täielikult moonutatud.

<p>Nimi: MUSTJALA (<i>Pastorat Mustel</i>) PASTORAAT</p> <p>Asukoht: Saaremaa, Mustjala vald, Mustjala küla</p> <p>Funktsioon: Koguduse valduses</p>	<p>Foto:</p>
<p>Mälestis: Registri nr. 21030 Kultuuriministri 27.10.1998 määrusga Arvel: 23.02.1999</p>	<p>Ehitusaeg: 19.sajandi lõpp</p>
<p>Ajalugu: Pärib 19.sajandi lõpust. Kasutusel olnud sidekontorina (nõukogude perioodil), raamatukoguna ja vallamajana.</p>	
<p>Arhitektuurne kirjeldus: Suhteliselt suur, ühekorruseline viilkatusega hoone. Lõunapoolsel küljel hilisem klaasitud historitsistliku kahepoolse uksega veranda. Aknad enam-jaolt 6-jaotusega, osad hilisemad, 1930ndadest pärinevad (aknaava laiendatud). Siseruumides on samuti jälgi 1920-30ndatel tehtud muudatustest. Katus kaetud hetkel eterniidiga. Uste kohal olevad varikatused plekiga.</p>	
<p>Stiil: Klassitsism</p>	<p>Korruselisus: 1k</p>
<p>Fassaad: Rõhtlaudis</p>	<p>Katus: Viilkatus, eterniit</p>
<p>1970-ndate aastate inventariseerimis andmed: Hoonet kasutatakse küla</p>	

nõukoguna ja raaatukoguna. Seisund väga hea.⁸¹

Ajaloolised fotod:

Seisund: Hea seisukord, koguduse omandis, köetakse ja kasutatakse regulaarselt talvekirikuna jms.

Nimi: PARASMETSA (<i>Parrasmetz</i>)	Foto:
Asukoht: Saaremaa, Leisi vald	
Funktsioon: Eraomanduses, kasutusel elamuna	
Mälestis: Ei ole mälestis	Ehitusaeg: 19. sajandi keskpaik
Ajalugu: Parasmetsa mõisat on esmamainitud 1563. aastal, mil ta kuulus von Hove'dele. 1808. aastal omandasid mõisa von Vietinghoffid. Alates 19. sajandi lõpuosast kuni 1919. aasta võõrandamiseni oli mõis aga von Rehekampffide valduses. Mõisa viimane võõrandamiseelne omanik oli Ernst von Rehekampff.	
Arhitektuurne kirjeldus: 19. sajandi keskpaiku kerkis mõisas tagasihoidlik puidust peahoone, mis on säilinud tänini. Ühekorruselisel viilaktusega hoonel on kolme akna laiune pealeehitus. Mõis on eraomanduses ja peahoonet kasutatakse elamuna.	
Stiil: Klassitsism	Korruselisus: 1k
Fassaad: Rõhtlaudis	Katus: Viilkatus, eterniit
1970-ndate aastate inventariseerimis andmed: Kasutusel korteritena. Seisund hea. ⁸²	
Ajaloolised fotod:	

⁸¹ MKA s.P-3785 Eesti NSV mõisate esialgne ülevaade Kingissepa rajoon II köide.

⁸² MKA s.P-3785 Eesti NSV mõisate esialgne ülevaade Kingissepa rajoon II köide.

Seisund: Hea, hoone on hooldatud

<p>Nimi: PIHTLA (<i>Pichtendahl</i>)</p> <p>Asukoht: Saaremaa, Pihla vald</p> <p>Funktsioon: Seisab tühjana</p>	<p>Foto:</p>
<p>Mälestis: Ei ole mälestis</p>	<p>Ehitusaeg: 18. sajand</p>
<p>Ajalugu: Pihla mõis oli olemas juba keskajal, mil ta kuulus Brackel'ite perekonnale. 17. sajandil olid mõisa omanikeks von Budded ning von Pollid. 1748. siirdus mõis vürst Vassili Repnini omandusse, kelle käest ta 1765. aastal siirdus von Dellingshausenite aadliperekonna valdusse. Edaspidi vahetas mõis omanikke väga tihti. 20. sajandi algul kuulus ta juustuvabrikantidele Schlupidele ning jäi Saaremaal erandlikuna 1919. aastal võõrandamata.</p>	
<p>Arhitektuurne kirjeldus: Kaunis neogooti stiilis ühekorruseline peahoone on ehitatud mitmes järgus. Vanimad kiviosad pärinevad arvatavasti 18.-19. sajandi vahetusest. Oma lõpliku suuruse ja välimuse sai hoone aga 1860tel aastatel. Sellest ajast pärineb ka kaunis sümmeetriline fassaad, mille keskosal on tuudorstiilis tornikestega ja teravkaarsete nišsidega kaunis astmikviil. Fassaadi eenduvate külgosade viiludel on paaris-kaaraknad.</p>	
<p>Ümberehitused: Oma lõpliku suuruse ja välimuse sai hoone aga 1860tel aastatel</p>	
<p>Stiil: Historitsism</p>	<p>Korruselisus: 1k</p>
<p>Fassaad: Krohvi, rõhtlaudis</p>	<p>Katus: Viilkatus, laast ja plekk</p>
<p>1970-ndate aastate inventariseerimis andmed: Vaid väikest osa kasutatakse korterina, enamuse seisab tühjana. Seisund rahuldav.⁸³</p>	
<p>Ajaloolised fotod:</p>	

⁸³ MKA s.P-3785 Eesti NSV mõisate esialgne ülevaade Kingissepa rajoon II köide.

Seisund: Varemeis

<p>Nimi: PÄRSAMA (<i>Persama</i>)</p> <p>Asukoht: Saaremaa</p> <p>Funktsioon:</p>	<p>Foto:</p>
<p>Mälestis: Ei ole mälestis</p>	<p>Ehitusaeg: 19.saj algus</p>
<p>Ajalugu: Mõis asutati 1740. aasta paiku Põhjasõja ajal tühjaks jäänud talumaadele. Alates asutamisest kuni mõisaajastu lõpuni 1919. aastal oli ta riigimõis. 1920. aastatel kolis mõisahoonesse kohalik algkool. Kool suleti 2004. aastal.</p>	
<p>Arhitektuurne kirjeldus: Mõisa peahoone oli tagasihoidlik püstlaudvoodriga puitehitis, arvatavaasti 19. sajandi esimesest poolest. Saaremaale omaselt oli hoone kaetud rookatusega. Hoone on veidi muudetult säilinud tänaseni.</p>	
<p>Stiil: Barokk</p>	<p>Korruselisus: 1k</p>
<p>Fassaad: Püstlaudis</p>	<p>Katus: Kelpkatus</p>
<p>Ümberehitused:</p>	
<p>1970-ndate aastate inventariseerimis andmed: Säilinud vaid pool hoonest ja seegi ümber ehitatud kaasaegseks väikeelamuks. Algse ilme kohta pole võimalik järeldusi teha.⁸⁴</p>	
<p>Ajaloolised fotod:</p>	
<p>Seisund:</p>	

⁸⁴ MKA s.P-3785 Eesti NSV mõisate esialgne ülevaade Kingissepa rajoon II köide.

<p>Nimi: SIKASSAARE (<i>Siksar</i>)</p> <p>Asukoht: Saaremaa, Kaarma vald</p> <p>Funktsioon: Eraomanduses</p>	<p>Foto:</p>
<p>Mälestis: Registri nr. 20816 Kultuuriministri 27.10.1998 määrusega Arvel: 23/02/1999</p>	<p>Ehitusaeg: 19. sajandi lõpp</p>
<p>Ajalugu: Sikassaare mõis rajati 1740tel aastatel Lümanda ja Elme mõisate kaugematest maatükkidest. Sageli omanikku vahetanud mõis kuulus enne 1919. aasta võõrandamist Martha von Stackelbergile.</p>	
<p>Arhitektuurne kirjeldus: Peahoone on pikk ühekorruseline puithoone. Katust katab väikese kaldega kelpkatus, mis on kaetud eterniitplaatidest ja tsiingitud terasplekist katusekattega. Katusel paiknevad väikesed ja kitsad vintskapid. Hoone esifassaadi ühes servas paiknevat peaust ääristavad kaks Saaremaa mõisatele omast dolomiidist lõvifiguuri. Hoone tagakülje keskel paikneb suur lahtine rõdu, millest pool on kaetud varikatusena. Katust kannavad 6 neljakandilist profileeritud baaside ja kapiteelidega raidkivisammast. Rõdult laskub lai dolomiittrepp parki. Räästakarniis on kujundatud laia ehisfriisina profileeritud vööde, karniiside ja hammaslõikelise dekooriga, mida hoone nurkadel dekoreerivad pilastrid. Hoone seinad on vooderdatud rõhtlaudvoodriga.</p>	
<p>Ümberehitused: Üldkujul säilinud hoonel on muudetud mõned aknad.</p>	
<p>Stiil: Historitsism</p>	<p>Korruselisus: 1k</p>
<p>Fassaad: Rõhtlaudis</p>	<p>Katus: Madal kelpkatus</p>
<p>1970-ndate aastate inventariseerimis andmed: Kasutusel ametiruumidena, seisund väga hea.⁸⁵</p>	
<p>Ajaloolised fotod:</p> 	
<p>Seisund: Halb seisukord, praktiliselt kasutuseta.</p>	

⁸⁵ MKA s.P-3785 Eesti NSV mõisate esialgne ülevaade Kingissepa rajoon II köide.

<p>Nimi: TAALIKU (<i>Thalik</i>)</p> <p>Asukoht: Saaremaa, Orissaare vald</p> <p>Funktsioon: Eraomanduses</p>	<p>Foto:</p>
<p>Mälestis: Registri nr. 27282 Kultuuriministri 04. märts 2005.määrusega Arvel: 07/12/2004</p>	<p>Ehitusaeg: 18.-19. sajand</p>
<p>Ajalugu: Taaliku mõisat on esmamainitud 1532. aastal, mil von Uexkülldid müüsid ta Jürgen Peetsile. Von Peetside suguvõsa kätte jäi mõis pikaks ajaks. Peale Põhjasõda on mõis kuulunud nii von Buhrmeisteritele, von Bünckenitele, von Vietinghoffidele kui ka von Aderkasidele. Enne 1919. aasta võõrandamist oli mõisa omanik Theodor Förster. Mõisa peahoones asus alates 1922. aastast Taaliku 6-klassiline kool.</p>	
<p>Arhitektuurne kirjeldus: Mõisa peahoone on ühekordne, tavalisest kõrgema sokli ja eterniidiga kaetud viilkatusega puitmaja. Seinad on ehitatud tahutud palkidest. Paekivist sokkel on krohvitud ja kaetud seinaga ühenduskohas ümara profiiliga dolomiitkarniisiga. Fassaadil (v.a. üks ots, mis on laudiseta) on säilinud all vertikaalne ja üleval horisontaalne puitlaudis ning algsed akna-ukse avad ning nende piirdelauad; aknad on osaliselt vahetatud. Hoone peafassaadi ilmestab täielikult originaalkujul säilinud veranda (põhikehandist hiljem ehitatud), mida kujundavad õhulised klaasaknad ja saelõiketehnikas puitdetailid. Hoone ühes otsas võis olla varem kas veranda või rõdu. Interjööris on säilinud laia laudisega originaalsed põrandad.</p>	
<p>Ümberehitused: Hoone on 19.sajandi lõpul pikemaks ehitatud, ka veranda pärineb sellest ajast</p>	
<p>Stiil: Klassitsism</p>	<p>Korruselisus: 1k</p>
<p>Fassaad: Rõhtlaudis</p>	<p>Katus: Viilkatus</p>
<p>1970-ndate aastate inventariseerimis andmed: Suuremas osas tühi, osa ruume kasutusel korteritena. Seisund hea.⁸⁶</p>	
<p>Ajaloolised fotod:</p> 	
<p>Seisund: Hoones käivad restaureerimistööd</p>	

⁸⁶ MKA s.P-3785 Eesti NSV mõisate esialgne ülevaade Kingissepa rajoon II köide.

<p>Nimi: KOKORA (<i>Kockora</i>)</p> <p>Asukoht: Tartumaa, Alatskivi vald</p> <p>Funktsioon: Eraomanduses</p>	<p>Foto:</p>
<p>Mälestis: Ei ole mälestis</p>	<p>Ehitusaeg: 18.-19. sajand</p>
<p>Ajalugu: Kokora mõis asutati 1734. aastal, eraldades ta naabruses oleva Alatskivi mõisa maadest. 18. sajandil kuulus mõis von Kircheritele. Hiljem olid mõisa omanikeks von Schultsid ning alates 19. sajandi lõpust von Rathlefid. Mõisa viimane võõrandamiseelne omanik oli Martha von Rathlef.</p>	
<p>Arhitektuurne kirjeldus: 19. sajandi algul püstitati mõisa pikk ühekorruseline klassitsistlik puidust peahoone. Hoone keskosa kaunistas neljale ümarsambale toetuv portikus ning aknaid kolmnurkfrontoonid. Kaasajal on hoonest säilinud parempoolne osa, keskel asunud portikus on veidi muudetud kujul viidud hoone otsa. Hoone on eraomanduses.</p>	
<p>Ümberehitused: Hoonest on säilinud ainult parempoolne osa. Keskel asunud portikus on veidi muudetud kujul viidud hoone otsa.</p>	
<p>Stiil: Klassitsism</p>	<p>Korruselisus: 1k</p>
<p>Fassaad: Rõhtlaudis</p>	<p>Katus: Viilkatus</p>
<p>1970-ndate aastate inventariseerimis andmed: Kasutusel elamuna, säilinud osa on heas seisundis.⁸⁷</p>	
<p>Ajaloolised fotod:</p> 	
<p>Seisund: Remonditud</p>	

⁸⁷ MKA s.A-226 Eesti NSV mõisate esialgne ülevaade Tartu rajoon I köide.

<p>Nimi: KRIIMANI (<i>Brinkenhof</i>)</p> <p>Asukoht: Tartumaa, Haaslava vald</p> <p>Funktsioon: Valla sotsiaalmaja</p>	<p>Foto:</p>
<p>Mälestis: Ei ole mälestis</p>	<p>Ehitusaeg: 19. sajandi keskpaik</p>
<p>Ajalugu: Kriimani mõis pärineb keskajast. Tollaste mõisaomanike Brinkenite järgi on koht saanud oma saksakeelse nime. Rootsi ajal kuulus mõis Riegemannidele, kust pärineb eestikeelne nimi. Põhjasõja järgselt on mõis kuulunud nii von Kawerite, von Boettigeride, von Rosenite, von Blankenhagenite kui ka von Strykide aadliperekondadele. Mõisa viimane omanik enne 1919. aasta võõrandamist oli Margarete von Brasch.</p>	
<p>Arhitektuurne kirjeldus: Mõisakompleks paikneb väikese aga kauni Kriimani järva kaldal väheldase künka otsas. Ühekorruseline puidust peahoone pärineb arvatavasti 19. sajandi keskpaigast. Hoone fassaadi keskosal on kolme akna laiune pealeehitus. Kaasajal on hoone kasutusel valla sotsiaalmajana. Mõisal oli ka arvukalt kõrvalhooneid, kuid neist on enamik hävinud. Mõned säilinud hooned on kas varemeis või tundmatuseni ümber ehitatud.</p>	
<p>Stiil: Klassitsism</p>	<p>Korruselisus: 1k</p>
<p>Fassaad: Rõhtlaudis</p>	<p>Katus: Viilkatus , plekk</p>
<p>1970-ndate aastate inventariseerimis andmed: Kasutusel korteritena ja puhkeruumidena. Seisukord on rahuldav.⁸⁸</p>	
<p>Ajaloolised fotod:</p> 	
<p>Seisund: Rahuldav</p>	

⁸⁸ MKA s.A-226 Eesti NSV mõisate esialgne ülevaade Tartu rajoon I köide.

<p>Nimi: KUKULINNA (<i>Kuckulin</i>)</p> <p>Asukoht: Tartumaa, Tartu vald</p> <p>Funktsioon: Kasutuseta</p>	<p>Foto:</p>
<p>Mälestis: Registri nr. 7281 Kultuuriministri 20.03.1997 määrusega Arvel: 16/09/1997</p>	<p>Ehitusaeg: 19. sajand</p>
<p>Ajalugu: Kukulinna mõis pärineb keskajast. Mõisat on esmamainitud 1553. aastal, mil ta kuulus von Löwenwoldedele. Alates 17. sajandi lõpust vahetas mõis tihti omanikke. 1870. aastal omandasid mõisa von Koskullid. Mõisa viimane omanik enne 1919. aasta võõrandamist oli Helene von Loewenstern</p>	
<p>Arhitektuurne kirjeldus: 19. sajandist pärinev historitsistlik puithärrastemaja, mis ümberehitatud vanemast puidust peahoonest. Vasakpoolne hoonetiib on kahekorruseline. Fassaadid on romantilise neogooti stiilis välisdekooriga, kaitsetorne imiteerivad poolsambad, viilul ehistornid, saalil gootipärased teravkaaraknad. Põhihoone on lihtne, ühekordne puitehtis, mis kaetud viilkatusega, aknapiirete ja päisliistude kujunduses kasutatud neogooti elemente. 1930. aastail tehti härrastemaja S-poolsele otsale, osaliselt varasema abihoone müüridele kahekorruseline kivist juurdeehitis mis on hiljem rekonstrueeritud.</p>	
<p>Ümberehitused: Praegune kuju pärineb 19. sajandist, mis on ümberehitatud vanemast puidust peahoonest. 1930. aastail tehti härrastemaja S-poolsele otsale, osaliselt varasema abihoone müüridele kahekorruseline kivist juurdeehitis</p>	
<p>Stiil: Historitsism</p>	<p>Korruiselisus: 1k, vasakpoolne hoonetiib on kahekorruseline.</p>
<p>Fassaad: Rõhtlaudis</p>	<p>Katus: Viil- ja lamekatus, plekk ja eterniit</p>
<p>1970-ndate aastate inventariseerimis andmed: Hoonet kasutatakse pioneetрилаagrina, ta on heas seisundis.⁸⁹ 79.aastal on tehtud kaitse alla võtmise ettepanek.⁹⁰</p>	
<p>Ajaloolised fotod:</p> 	
<p>Seisund: Halb. Hoone on kasutuseta ja hooldamata.</p>	

⁸⁹ MKA s.A-226 Eesti NSV mõisate esialgne ülevaade Tartu rajoon I köide

⁹⁰ MKA s. A-361 Eesti NSV õisaarhitektuuri kaitse alla võtise ettepanekud – põhjendused.

<p>Nimi: MAARJAMÕIS (<i>Marienhof</i>)</p> <p>Asukoht: Tartumaa, Tartu linn</p> <p>Funktsioon: Elamu</p>	<p>Foto:</p>
<p>Mälestis: Ei ole mälestis</p>	<p>Ehitusaeg: 19. sajand</p>
<p>Ajalugu: Maarjamõisa mõis asutati 1730tel aastatel, mil ta eraldati Tähtvere mõisa maadest. Läbi kõikide aegade on Maarjamõisa olnud riigimõis. 20. sajandi algul ehitati Maarjamõisast põhja pool suur Ülikooli Kliinikumi kompleks, mida hiljem on pidevalt laiendatud. Nimetatud kompleks sai Maarjamõisalt oma nime. Mõisasüda on jäänud Tartu linna sisse ning on ümbritsetud hoonestatud kvartalitega.</p>	
<p>Arhitektuurne kirjeldus: Mõisa ühekorruseline lameda katusega puidust peahoone on ehitatud arvatavasti 19. sajandi algul. Hoonet kasutatakse elamuna. Säilinud on hoone ees asuv väike park ning mõned kõrvalhooned.</p>	
<p>Stiil: Varaklassitsism</p>	<p>Korruselisus: 1k</p>
<p>Fassaad: Rõhtlaudis</p>	<p>Katus: Kelpkatus, eterniit</p>
<p>1970-ndate aastate inventariseerimise andmed: Hoonet kasutatakse korteritena, ta on halvas seisundis.⁹¹</p>	
<p>Ajaloolised fotod:</p> 	
<p>Seisund: Kuulub SA TÜ Kliinikumile; seisukord rahuldav; restaureerimata</p>	

⁹¹ MKA s.A-226 Eesti NSV mõisate esialgne ülevaade Tartu rajoon I köide

<p>Nimi: MAIDLA ABIMÕIS (<i>Maydellshof</i>)</p> <p>Asukoht: Tartumaa, Kambja vald, Sirvaku küla</p> <p>Funktsioon: Elamu</p>	<p>Foto:</p>
<p>Mälestis: Registri nr. 7192 Kultuuriministri 20.03.1997 määrusega Arvel: 16/09/1997</p>	<p>Ehitusaeg: 18. sajandi lõpp</p>
<p>Ajalugu: Hoone on ehitatud 18.saj. lõpul või 19.saj. algul.</p>	
<p>Arhitektuurne kirjeldus: Väike ühekordne puithoone, kaetud püstlaudisega. Kaetud seintest kõrgema poolkelpkatusega, mille laiad üleulatuvad räästad. Algsed aknad olid väiksed, (üks säilinud aken otsaviilus) algne ruudustik 6-ruuduline. Lõunapoolne osa kellerdatud. Hoone keskel mantelkorstenköök. Mõlemas otsas 2 elutuba. Sissekäigud eest kui ka tagaküljest.</p>	
<p>Stiil: Barokk</p>	<p>Korruselisus: 1k</p>
<p>Fassaad: Rõhtlaudis</p>	<p>Katus: Kelpkatus</p>
<p>1970-ndate aastate inventariseerimis andmed: Hoonet kasutatakse elamuna, ta on rahuldavas seisundis.⁹² 79.aastal on tehtud kaitse alla võtmise ettepanek.⁹³</p>	
<p>Ajaloolised fotod:</p> 	
<p>Seisund: Peaks olema kasutuses. Seisukord on rahuldav. Restaureerimistöid (vähemalt ametlikke) toimunud ei ole.</p>	

⁹² MKA s.A-227 Eesti NSV mõisate esialgne ülevaade Tartu rajoon II köide

⁹³ MKA s. A-361 Eesti NSV õisaarhitektuuri kaitse alla võtise ettepanekud – põhjendused.

<p>Nimi: SUURE-KONGUTA (<i>Gross-Kongota</i>)</p> <p>Asukoht: Tartumaa, Konguta vald</p> <p>Funktsioon: Eraomanduses</p>	<p>Foto:</p>
<p>Mälestis: Registri nr. 7196 Kultuuriministri 20.03.1997 määrusega Arvel: 16/09/1997</p>	<p>Ehitusaeg: 18. saj lõpp kuni 20. saj algus</p>
<p>Ajalugu: Suure-Konguta mõis pärineb keskajast, seda on esmamainitud 1417. aastal. Mõis kuulus tollal von Tiesenhausenitele ning ta oli välja ehitatud vasallilinnuse ehk kindlustatud mõisahoonena. Rootsi ajal kuulus mõis Sparredele ja Flemmingitele. 17. sajandi lõpus mõis riigistati ning jäi riigi omandusse ligi sada aastat. 1791. aastal kinkis Vene keisrinna Katariina II mõisa kindral Samuel von Greighile. 19. sajandil vahetas mõis palju omanikke. 1908. aastal omandas mõisa Otto von Ungern-Sternberg, kes alustas senini tagasihoidliku mõisasüdame esinduslikku väljaehitamist. Võõrandamisjärgselt kolis 1921. aastal hoonesse kool, mis tegutses seal 1965. aastani. Hiljem asus hoones lastekodu, kaasajal on mõis eraomanduses.</p>	
<p>Arhitektuurne kirjeldus: Peahoone ehitusloos võib eristada kolme järku. Vanim osa on barokse ilmega põhjatiib: väike puitelamu ehitatud ilmselt 18. sajandi II poolel. Pärast 1889. aastat on ehitatud juurde läänetiib. Kahekorruseline heimatstiilis osa valmis 1911-1912. aastal. Viimane on kavatses domineeriv ja esindab 20. sajandi algusele iseloomulikke dekoratiivsete vahvärkelementidega saksapärasest juugendarhitektuuri. Peasaal on esinduslikult dekoreeritud klassitseeriva stukkdekooriga ja kahe neoklasstsistliku kahhelahjuga. Ülejäänud ruumides on värvilisest glasuurkahlitest juugendahjud. Hoone all on võlvkeldrid.</p>	
<p>Ümberehitused: Hoone ehitusloos on jälgitavad mitmed eri etapid</p>	
<p>Stiil: Heimat</p>	<p>Korruzelisus: 2k</p>
<p>Fassaad: Krohvitud</p>	<p>Katus: Viilkatus</p>
<p>1970-ndate aastate inventariseerimis andmed: Tehniline seisukord rahuldav. Hetkel funktsioonita. Kavatakse kohandada lasteaiaks. 79.aastal on tehtud kaitse alla võtmise ettepanek.⁹⁴</p>	
<p>Ajaloolised fotod:</p> 	
<p>Seisund: Mälestis on halvas seisundis, pikka aega hooldamata ja kasutuseta. Aknad on hooldamata ja kohati katki. Välisuks on lõhutud. Hoovitiiva seintes esineb pragusid ja katuse läbijooksudele viitavaid tunnuseid.</p>	

⁹⁴ MKA s. A-361 Eesti NSV õisaarhitektuuri kaitse alla võtmise ettepanekud – põhjendused.

<p>Nimi: TÄHTVERE (<i>Techlefer</i>)</p> <p>Asukoht: Tartumaa, Tartu linn, Kreutzwaldi 1</p> <p>Funktsioon: Eesti Põllumajandusülikooli õppehoone</p>	<p>Foto:</p>
<p>Mälestis: Registri nr. 7128 Kultuuriministri 20.03.1997 määrusega Arvel: 16/09/1997</p>	<p>Ehitusaeg: 1910te aastate algus.</p>
<p>Ajalugu: Mõisat on esmamainitud 1515. aastal ning keskajal kuulus ta Tartu piiskopile. Kui Lõuna-Eesti siirdus Poola alt Rootsi alla, kinkis Rootsi kuninganna Kristiina mõisa Ake Axelsonile. Peale Põhjasõda kuulus mõis Jakob Balkile ja kindral Rumjantsevile. Alates 1819. aastast kuni 1919. aasta võõrandamiseni kuulus mõis von Wulfide suguvõsale, mõisa viimane omanik oli Emil von Wulf. Mõisa esnduslik väljaehitamine seondub just von Wulffide ajastuga. Kahekorruline klassitsistlik peahoone püstitati mõisa arvatavasti üsna vahetult peale mõisa omandamist von Wulffide poolt 1820-30tel aaststel. (Ka vana kivist peahoone on säilinud, kuid tugevalt ümber ehitatud kujul.) Teise maailmasõja järgselt asus mõisa peahoones Eesti Loomakasvatuse ja Veterinaaria Instituut. Kaasajal on mõisa peahoonest saanud Eesti Põllumajandusülikooli üks õppehooneid</p>	
<p>Arhitektuurne kirjeldus: 1910te aastate algul püstitati mõisa uus heimatstiilis peahoone. Rudolf Pohlmanni projekti järgi valminud ehitus kasutas vasaku tiivana ära samal kohal varem asunud kahekorrulise ehitist. Hoone algne välimus on enamikus säilinud, siseruumid aga palju ümber ehitatud. Sellest on algsena säilinud kaunis välisuks. Kogu mõisakompleks ja selle lähiümbrus on muutunud Tartu põhjapoolseimaks linnaosaks.</p>	
<p>Stiil: Heimat</p>	<p>Korruselisus: 2k</p>
<p>Fassaad: Krohv</p>	<p>Katus: Kelpkatus</p>
<p>1970-ndate aastate inventariseerimis andmed: Kasutatakse administratiivhoonena, ta on heas seisundis.⁹⁵</p>	
<p>Ajaloolised fotod:</p> 	
<p>Seisund: - Kuulub EMÜ-le; seisukord hea; eksterjäär restaureeritud kas 2007 või 2008, interjäär nõukogudeaegne.</p>	

⁹⁵ MKA s.A-227 Eesti NSV mõisate esialgne ülevaade Tartu rajoon II köide

<p>Nimi: VANA-KIREPI (<i>Kirrupäh</i>)</p> <p>Asukoht: Tartumaa, Rõngu vald</p> <p>Funktsioon: Kasutusel elamuna</p>	<p>Foto:</p>
<p>Mälestis: Registri nr. 7269 Kultuuriministri 20.03.1997 määrusega Arvel: 16/09/1997</p>	<p>Ehitusaeg: 18.-19. sajand</p>
<p>Ajalugu: Kirepi mõis on asutatud 17. sajandil. Läbi aastasade on mõisal vahetunud palju omanikke. Enne 1919. aasta võõrandamist kuulus mõis Bruno von Samson-Himmelstjernalle.</p>	
<p>Arhitektuurne kirjeldus: Mõisa pikk ning võrdlemisi lihtne puidust peahoone on ehitatud mitmes järgus. Selle vanim osa pärineb 18. sajandi lõpust. 19. sajandil on hoonet vasakpoolsest otsast kahel korral pikendatud ja lisatud neogooti teravkaarakendega veranda. Pikka madala kõrge poolkelpkatusega ühekorruselise puithoone katus on kaetud laastukattega, mis omakorda kaetud eterniidiga, seinte katteks on lai rõhtlaudvooder. Hoone nurgad on kaetud laiade vertikaalsete kattelaudadega, mille pinnad on tahvliteks jaotatud. Hoone esifassaad vasakul tiival on kergelt taandatud moodustades kitsa räästaaluse. Parema tiiva hooviküljel on kahekorruseline puidust tiibehitus. Aknad on võrdlemisi suured, vertikaalimpostidega ja 6-ruudulised, paiknevad ebäühtlaste vahedega ja on osaliselt varustatud luukidega.</p>	
<p>Ümberehitused: Hooviküljel on osa puitfassaadist kaetud lapiti tellisvoodriga. Hooviküljel ja põhjapoolisel otsaküljel on kohati muudetud avatäidete kuju.</p>	
<p>Stiil: Klassitsism</p>	<p>Korruselisus: 1k</p>
<p>Fassaad: Rõhtlaudis</p>	<p>Katus: Poolkelpkatus, eterniit</p>
<p>1970-ndate aastate inventariseerimis andmed: Kasutusel korteritena, rahuldavas seisukorras.⁹⁶ 79.aastal on tehtud kaitse alla võtmise ettepanek.⁹⁷</p>	
<p>Ajaloolised fotod:</p> 	
<p>Seisund: Seisukord on halb, hooldamata. Hoonel on osaliselt restaureeritud katusekatet mõned aastad tagasi.</p>	

⁹⁶ MKA s.A-226 Eesti NSV mõisate esialgne ülevaade Tartu rajoon I köide.

⁹⁷ MKA s. A-361 Eesti NSV õisaarhitektuuri kaitse alla võtise ettepanekud – põhjendused.

<p>Nimi: ÜLENURME (<i>Uellenorm</i>)</p> <p>Asukoht: Tartumaa, Ülenurme vald</p> <p>Funktsioon: Eesti Põllumajandusmuuseum</p>	<p>Foto:</p>
<p>Mälestis: Ei ole mälestis</p>	<p>Ehitusaeg: 1850-70test aastatest</p>
<p>Ajalugu: Ülenurme mõis rajati 17. sajandi algul. Mõisahooned keskelteljel viib ajaloolisele Tartu-Võru maanteele tihe pärnaallee. Arvukad kõrvalhooned asuvad nii peahoone ümbruses kui ka sellest põhja pool; suur osa neist on kapitaalsed maakiviehitised. Mõisas (nii peahoones kui ka kõrvalhoonetes) tegutseb Eesti Põllumajandusmuuseum.</p>	
<p>Arhitektuurne kirjeldus: Ühekorruseline historitsistlik peahoone pärineb 1850-70test aastatest. Hoone keskosas on kolme akna laiune pealeehitus, selle ees on postidele toetuv rõdu.</p>	
<p>Stiil: Historitsism</p>	<p>Korruselisus: 1k</p>
<p>Fassaad: Rõhtlaudis</p>	<p>Katus: Viilkatus</p>
<p>1970-ndate aastate inventariseerimis andmed: Kasutusel administratiivhoonena, heas seisukorras.⁹⁸</p>	
<p>Ajaloolised fotod:</p> 	
<p>Seisund: Hea</p>	

⁹⁸ MKA s.A-226 Eesti NSV mõisate esialgne ülevaade Tartu rajoon I köide.

<p>Nimi: KUIGATSI (<i>Löwenhof</i>)</p> <p>Asukoht: Valgamaa, Puka vald</p> <p>Funktsioon: Eraomanduses</p>	<p>Foto:</p>
<p>Mälestis: Registri nr. 23176 Kultuuriministri 12.08.1999 määrusega Arvel: 27/09/1999</p>	<p>Ehitusaeg: 1770-80. aastatel</p>
<p>Ajalugu: Kuigatsi mõisa pärineb keskajast. Esimest korda on mõisat mainitud 1509. aastal, mil ta kuulus Dumpianitele. Hiljem kuulus mõis Dückeritele. 18. sajandil oli mõis von Löwensternide omanduses, kust pärineb ka koha saksakeelne nimi. Hiljem kuulus mõis von Nolckenitele. 1919. aasta võõrandamise eelselt oli mõisa omanikuks Josefine von Nolcken. 19. sajandi teisel poolel ehitati mõisa peahoonet osaliselt ka ümber. Võõrandamisjärgselt kasutas hoonet kohalik kool, hiljem aga erikool, mis sulges ukse 2001. aastal. Tänapäeval on mõis eravalduses.</p>	
<p>Arhitektuurne kirjeldus: Ehitatud 18.sajandil puidust barokse hoonena, suurelt ümberehitatud 19.sajandi II veerandil klassitsistlikus stiilis, tiibhooned on lisatud hiljem, sajandi keskel. Algselt rikkaliku kaunistusega (hammasfriisid, kolmnurkfrontoonid jne) hoone on 20. sajandi ümberehituste käigus kaotanud enamik oma kujundusdetalle ning on ümber ehitatud täiskahekorruseliseks. Hilisklassitsistlike fassaadidega, üldkujult kuubitaoline, pargi poole eenduvate 2-korruseliste tiibadega hoone vanem keskosa on krohvitud kelpkatusega kiviehitus, tiivad viilkatusega puitehitised. Fassaadid pilastrite, triglööfidega keskrisaliidi ja teemantkvaadritega kaunistatud aknapiiretega. Peasissepääsu ees on kiviterrass.</p>	
<p>Ümberehitused: 20. sajandil korduvate ümberehituste käigus kaotanud enamik oma kujundusdetalle, hoonest on saanud täiskahekorruseline üsnagi ilmetu ehitis.</p>	
<p>Stiil: Klassitsism</p>	<p>Korruselisus: 2k</p>
<p>Fassaad: Rõhtlaudis</p>	<p>Katus: Kelp- ja viilkatus</p>
<p>1970-ndate aastate inventariseerimis andmed: Hoonet kasutatakse koolina, ta on heas seisukorras.⁹⁹ 79.aastal on tehtud kaitse alla võtmise ettepanek.¹⁰⁰</p>	
<p>Ajaloolised fotod:</p> 	
<p>Seisund: Hoone seisab kasutuseeta, omanik Siiri Sõnajalg; üldine seisund rahuldav; uute omanike poolt pole restaureerimistöid tehtud</p>	

⁹⁹ MKA s. A-61 Eesti NSV mõisate esialgne ülevaade. Valga rajoon.

¹⁰⁰ MKA s. A-323 Eesti NSV mõisaarhitektuuri kaitse alla võtmise ettepanekud-põhjendused.

<p>Nimi: PALUPERA (<i>Palloper</i>)</p> <p>Asukoht: Valgamaa, Palupera vald</p> <p>Funktsioon: Palupera kooli valduses</p>	<p>Foto:</p>
<p>Mälestis: Registri nr. 23160 Kultuuriministri 12.08.1999 määrusega Arvel: 27/09/1999</p>	<p>Ehitusaeg: 1860. aastad</p>
<p>Ajalugu: Varseimad teated Palupera mõisast pärinevad 1582. aastast. 16.-17. sajandil kuulus mõis von Dückeritele, Bronskytele ja von Fersenitele. Peale Põhjasõda on ta olnud nii von Rennenkampffide, von Samsonite kui ka von Rosenite valduses. Pikemalt jäi mõis von Bruiningkide aadliperekonna omandusse. Enne 1919. aasta võõrandamist kuulus mõis von Rentelnidele. 1933. aastal kolis mõisahoonesse kool, kes kasutab hoonet täninigi.</p>	
<p>Arhitektuurne kirjeldus: 1860. aastatel püstitasid von Bruiningkid mõisa puidust historitsistliku peahoone. Hoone on keskelt ühekorruseline, otstes aga kahekorruseline; hoone keskpaigas asus vaatetorn, mille ülaosa oli kaheksatahuline. Torn lammutati 1930-ndatel aastatel. Kahekorruselisi otsi kaunistavad kaaraknad. Tiibhooned on hilisemad arvatavalt 19. sajandi lõpust. Hoone on säilinud suures osas algkujul.</p>	
<p>Ümberehitused: keskpaigas asunud vaatetorn on lammutatud, aknad on vahetatud.</p>	
<p>Stiil: Historitsism</p>	<p>Korruselisus: 1k, tiibhooned 2k</p>
<p>Fassaad: Rõhtlaudis</p>	<p>Katus: Viilkatus, rannila plekk(varem valtsplekk)</p>
<p>1970-ndate aastate inventariseerimis andmed: Peahoone on suur kivihoone. Kasutusel koolihoonena on heas seisukorras.¹⁰¹ 79.aastal on tehtud kaitse alla võtmise ettepanek. Vanemat keskmist hooneosa iseloomustab kirvega tahatud puhasnurk palksein. Seega võib hoone ehitusaja paigutada 18. sajandisse või veelgi varasemasse aega. 1953-54.aastal puithoone krohviti.¹⁰²</p>	
<p>Ajaloolised fotod:</p>	
	
<p>Seisund: Hoones asub Palupera Põhikool, omanik Palupera vald; üldine seisund hea; Palupera mõisahoonet katuse restaureerimine aastal 2009, töid teostas AS Haspo</p>	

¹⁰¹ MKA s. A-61 Eesti NSV mõisate esialgne ülevaade. Valga rajoon.

¹⁰² MKA s. A-323 Eesti NSV mõisaarhitektuuri kaitse alla võtmise ettepanekud-põhjendused.

<p>Nimi: RIIDAJA (<i>Morsel Podrigel</i>)</p> <p>Asukoht Valgamaa, Põdrala vald</p> <p>Funktsioon: Hoones paikneb raamatukogu</p>	<p>Foto:</p>
<p>Mälestis: Registri nr. 23224 Kultuuriministri 12.08.1999 määrusega Arvel: 27/09/1999</p>	<p>Ehitusaeg: 1762. aasta</p>
<p>Ajalugu: Riidaja mõisast pärinevad varaseimad teated 1593. aastast. Mõisa eestikeelne nimi tuleneb selle keskaegsetelt omanikelt Freytag von Loringhovenitelt. Alates 16. sajandist kuni 1919. aasta võõrandamiseni kuulus mõis von Strykide suguvõsale. Viimane võõrandamiseelne omanik oli mõisas Friedrich von Stryk. Mõisasüda on esinduslikuna välja ehitatud suures osas 18. sajandi teisel poolel ja 19. sajandi algul. 1762. aastal valmis mõisas pikk ning lihtne barokne puidust peahoone.</p>	
<p>Arhitektuurne kirjeldus: Pikk, hästi proportsioneeritud, algselt punasest S-kivist poolkelpkatusega hoone on väheseid 18.s. pärinevaid barokkehitiisi Eestis. Esifassaad rühmitatud nurgakvaadritega akendega, keskeljel meisterlikes barokkvormides peauks. Anfilaadses järjestuses siseruumid kavandatud telgsümmeetrilistena. Barokkelamule iseloomulikuna on ruumid esifassaadi pool laiemad. Kõige pidulikum ruum on vestibüülist vasakule jääv saal. Seda kujundavad rokokooliku stukkrosetiga peegellagi ning peened kõrgetele postikujulistele baasidele toetuvad sambad. Ruumides oo mitmed barokseid siseuksi. Soklikorrus on võlvitud. Hoones on kolm mantelkorstent.</p>	
<p>Stiil: Barokk</p>	<p>Korruselisuus: 1k</p>
<p>Fassaad: Rõhtlaudis</p>	<p>Katus: Poolkelpkatus</p>
<p>1970-ndate aastate inventariseerimis andmed: Mõis on lülitatud 1975. aastal koostatud arhitektuuri mälestiste nimistusse.¹⁰³</p>	
<p>Ajaloolised fotod:</p> 	
<p>Seisund: Hoone osalises kasutuses, asub Riidaja raamatukogu, omanik Põdrala vald; üldine seisund rahuldav; Riidaja mõisa peahoone akende ja uste restaureerimine aastal 2008, töid teostas Indrek Joala Kuukaar OÜ</p>	

¹⁰³ MKA s. A-61 Eesti NSV mõisate esialgne ülevaade. Valga rajoon.

<p>Nimi: LOODI (<i>Kersel</i>)</p> <p>Asukoht: Viljandimaa, Paistu vald, Loodi küla</p> <p>Funktsioon: Eraomanduses</p>	<p>Foto:</p>
<p>Mälestis: Registri nr. 14603 Kultuuriministri 15.12.1997 määrusega Arvel: 17/02/1998</p>	<p>Ehitusaeg: 18. sajandi keskpaik</p>
<p>Ajalugu: Loodi mõis on asutatud 16. sajandi keskel. Oma eestikeelse nime on mõis saanud tollastelt omanikelt von Clotidelt. Alates 17. sajandi lõpust kuni 1919. aasta võõrandamiseni oli mõis von Bockide suguvõsa omanduses, mõisa viimane omanik oli Bernhard von Bock.</p>	
<p>Arhitektuurne kirjeldus: Mõisa murdkelpkatusega barokne puidust peahoone on ehitatud 18. sajandi keskpaigas. 19. sajandi teisel poolel pikendati hoonet parempoolsest otsast. 20. sajandil mitmeti ümber ehitatud hoone on kaasajal eraomanduses. Hoone taga asub regulaarne terrassidena laskuv barokkpark. Mõisast on säilinud on ka mitmeid kõrvalhooneid, sh kaunis puitpitsiline historitsistlik puukuur 19. sajandi lõpust. Mõisasüdamest poole kilomeetri jagu Viljandi pool, maantee läheduses metsa all asub mõisaomanike von Bockide perekonnakalmistu. 2001 aastal läbi viidud arhitektuur-ehitusliku ekspertiisi käigus leiti põhikorpusest seina- ja laemaalingud.</p>	
<p>Ümberehitused: 2 korruseline juurdeehitus pärineb 19.saj lõpust.</p>	
<p>Stiil: Barokk</p>	<p>Korruselisus: 1k, juurdeehitusel 2k</p>
<p>Fassaad: Krohv</p>	<p>Katus: Murdkelpkatus</p>
<p>1970-ndate aastate inventariseerimis andmed: Puuduvad</p>	
<p>Seisund: Kuulub Nomiko Agro OÜ'le. Seisab kasutuseta, seisukord on halb.</p>	

<p>Nimi: PUIATU (<i>Pojat</i>)</p> <p>Asukoht: Viljandimaa, Pärsti vald</p> <p>Funktsioon: Eraoanikud korterites</p>	<p>Foto:</p>
<p>Mälestis: Ei ole mälestis</p>	<p>Ehitusaeg: 18.-19. sajandi vahetus</p>
<p>Ajalugu: Puiatu mõis on asutatud 17. sajandil. 19. sajandil kuulus mõis von Kruedeneridele, kelle omandusse ta jäi kuni 1919. aasta võõrandamiseni. Von Kruedeneride kätte jäi osa mõisasüdamest koos mitmete kõrvalhoonetega kuni Saksamaale ümberasumiseni 1939. aastal.</p>	
<p>Arhitektuurne kirjeldus: Mõisa ühekorruline poolkelpkatusega peahoone ehitati tõenäoliselt 18.-19. sajandi vahetusel. Võõrandamisjärgselt asus hoones lastekodu, hiljem loodi aga eriinternaatkool. Kaasajal kuulubki mõisahooned Puiatu Eriinternaatkooli kompleksi. Kooli tarbeks on mõisasüdamesse 1960tel aastatel ehitatud uus kolmekorruline kivihoone. Säilinud on ka mõned kõrvalhooned, kuigi mitmeti ümber ehitatult.</p>	
<p>Stiil: Historitsism</p>	<p>Korruselisus: 1k</p>
<p>Fassaad: Rõhtlaudis</p>	<p>Katus: Kelpkatus</p>
<p>1970-ndate aastate inventariseerimis andmed: Kasutusel koolihoonena, seisund hea.¹⁰⁴</p>	
<p>Ajaloolised fotod:</p> 	
<p>Seisund: Rahuldav</p>	

¹⁰⁴ MKA s. A-124 Eesti NSV mõisate esialgne ülevaade. Viljandi rajoon.

<p>Nimi: PÄRSTI (<i>Perst, Neu-Perst</i>)</p> <p>Asukoht Viljandimaa, Pärsti vald</p> <p>Funktsioon: Hoones asub lasteaed-alkkool</p>	<p>Foto:</p>
<p>Mälestis: Registri nr. 14749 Kultuuriministri 15.12.1997 määrusega Arvel: 25/02/1998</p>	<p>Ehitusaeg: 1871-1872 aasta</p>
<p>Ajalugu: Pärsti oli mõis juba enne Liivi sõda, on esmamainitud 16. sajandi keskel Perschemoise nime all. Pikkade sajandite vältel on mõis kuulunud nii von Engelhardtide, von Below'de kui ka von Strykide aadliperekondadele. Alates 1898. aastast kuni võõrandamiseni oli mõis Clapier de Colongue'i aadliperekonna valduses, mõisa viimane võõrandamiseelne omanik oli Peter Clapier de Colongue. Võõrandamisjärgselt asus hoonesse kool, mis tegutseb seal tänini.</p>	
<p>Arhitektuurne kirjeldus: Mõisa peahoone on 1872. aastal valminud historitsistlik, mõningate neoklassitsistmi elementidega puitehitis. Hoone on osalt ühe-, osalt kahekorruseline. Peasissekäigu ees asub lai kivitrepiga avar terrass. Fassaade ilmestavad akende raamistus, nurgarustika, räästa puitpits jms.</p>	
<p>Stiil: Historitsism</p>	<p>Korruselisus: osalt ühe-, osalt kahekorruseline</p>
<p>Fassaad: Rõhtlaudis</p>	<p>Katus: Viilkatus, plekk</p>
<p>1970-ndate aastate inventariseerimis andmed: Peahoone on kasutusel koolina ja on hes seisundis.¹⁰⁵ 79.aastal on tehtud kaitse alla võtmise ettepanek.¹⁰⁶</p>	
<p>Ajaloolised fotod:</p> 	
<p>Seisund: Kuulub Pärsti vallale, seisukord on rahuldav, uus plekk-katus.</p>	

¹⁰⁵ MKA s. A-124 Eesti NSV mõisate esialgne ülevaade. Viljandi rajoon.

¹⁰⁶ MKA s. A-324 Eesti NSV mõisaarhitektuuri kaitse alla võtmise ettepanekud-põhjendused

<p>Nimi: SUURE-JAANI(<i>PastoratGroß-St.Johannis</i>) PASTORAAT Asukoht Viljandimaa, Suure-Jaani vald, Suure-Jaani linn, Järve tn 5 Funktsioon: Kasutuseta</p>	<p>Foto:</p>
<p>Mälestis: Registri nr. 14647 Kultuuriministri 15.12.1997 määrusega Arvel: 17.02.1998</p>	<p>Ehitusaeg: 18. sajandi II pool</p>
<p>Ajalugu: Ehitatud 18.s II poolel. 1846.a. remondi käigus vahetati vooderlaudis välja rõhtlaudise vastu. Pärast 1884.a. ehitati juurde veranda. Pastoraadis tegutses 20.s. II p. lasteaed.</p>	
<p>Arhitektuurne kirjeldus: Vanem põhiosa ühekorruseline, rõhtpalkhoone, mis algupäraselt vooderdatud püstlaudisega. Kaetud poolkelpkatusega. Hoone on liigendatud ja omab 19.s. I p. pärinevat nurgarustikat. Algselt 6 ruudu jaotusega aknaid ümbritseb profileeritud karniisiga lai piirdelaud. Otsaviiludel väiksed ruudukujulised viiluaknad. Hoone vanemale hoonekehandile ehitati kagupoolsesse külge kahekorruseline hooneosa, mis valmis 1875.a. hoone on kaetud viilkatusega. 19.s. lõpul ehitatud verandast, mis tänaseks säilinud ainult osaliselt – väiksed rombimotiiviga aknad, saelõikeornament puitdekoor ning lillemotiivis kujundatud ümaraken. Ruumiplaneering anfilaadne. Akendel säilinud palju algupäraseid detaile. Hoone keskel suur mantelkorsten-köök.</p>	
<p>Stiil: Hilisbarokk</p>	<p>Korruselisus: 1 k</p>
<p>Fassaad: Rõhtlaudis</p>	<p>Katus: Poolkelpkatus</p>
<p>1970-ndate aastate inventariseerimise andmed: Kasutusel lastepäevakoduna, rahuldavas seisukorras¹⁰⁷</p>	
<p>Ajaloolised fotod:</p> 	
<p>Seisund: Kuulub EELK Suure-Jaani kogudusele, seisab kasutuseta, seisukord on väga halb - korstnajala varingud, keldris majavamm koristamata ruumid ja katuseläbijooksud.</p>	

¹⁰⁷ MKA s. A-124 Eesti NSV mõisate esialgne ülevaade. Viljandi rajoon.

<p>Nimi: TUSTI(<i>tustenhof</i>)</p> <p>Asukoht Viljandimaa, Pärsti vald</p> <p>Funktsioon: Kortermaja</p>	<p>Foto:</p>
<p>Mälestis: Registri nr. 14700 Kultuuriministri 15.12.1997 määrusega Arvel: 17/02/1998</p>	<p>Ehitusaeg: 18. saj lõpp</p>
<p>Ajalugu: Tusti mõis oli pikka aega Viljandi mõisa karjamõis. Eraldiseisvaks rüütlimõisaks sai ta 1878. aastal.</p>	
<p>Arhitektuurne kirjeldus: Tänapäevani säilinud pikk ja lihtne ühekorruseline puidust peahoone on ehitatud arvatavasti 18. sajandi lõpul. Kaasajal on hoone kasutusel korteritena. Mõisas asus ka hulganisti kõrvalhooneid, kuid need on kaasajal kas hävinud, varemeis või ümber ehitatud. Väikesem, ühekordne puithoone, lakatubadega hoone otstel. Kaetud poolkelpkatusega, mille külgfassaadides lihtsad tuulekastilaadsed laudkarniisid. Seinad vooderdatud rõhtlaudisega. Aknad kitsad kõrged, 6- ruudulised, ääristatud kitsaste piirdelaudadega ning kaetud karniisiga. Tagaküljel katusel 2 lakaakent, mis kaetud viilkatusega. Tagaküljelt ka pääs keldrisse.</p>	
<p>Stiil: Historitsism</p>	<p>Korruselisus: 1k</p>
<p>Fassaad: Rõhtlaudis</p>	<p>Katus: Kelpkatus</p>
<p>1970-ndate aastate inventariseerimis andmed: Kasutusel korterite ja lasteaiana, heas seisukorras.¹⁰⁸</p>	
<p>Ajaloolised fotod:</p> 	
<p>Seisund: Halb</p>	

¹⁰⁸ MKA s. A-124 Eesti NSV mõisate esialgne ülevaade. Viljandi rajoon.

<p>Nimi: UUSNA (<i>Neu-Tennasilm</i>)</p> <p>Asukoht: Viljandimaa, Viiratsi vald</p> <p>Funktsioon: Eravaldukes</p>	<p>Foto:</p>
<p>Mälestis: Ei ole mälestis</p>	<p>Ehitusaeg: 19. sajandi keskpaik</p>
<p>Ajalugu: Uusna mõis eraldati Tännasilma mõisast 1743. aastal. 19. sajandi algul von Taubedele kuuluv mõis oli 20. sajandi algul eestlaste Leikide käes.</p>	
<p>Arhitektuurne kirjeldus: Mõisa hilisklassitsistlik puidust peahoone on ehitatud 19. sajandi keskpaigas või teisel poolel. Selle fassaadi iseloomustab kahekorruseline keskosa ja historitsistlik klaasveranda.</p>	
<p>Stiil: Klassitsism</p>	<p>Korruselisus: 1,5 k</p>
<p>Fassaad: Rõhtlaudis</p>	<p>Katus: Poolkelpkatus, eterniit</p>
<p>1970-ndate aastate inventariseerimis andmed: Hoones asuvad administratiivruumid, hoone on heas seisundis.¹⁰⁹</p>	
<p>Ajaloolised fotod:</p> 	
<p>Seisund: Rahuldav</p>	

¹⁰⁹ MKA s. A-124 Eesti NSV mõisate esialgne ülevaade. Viljandi rajoon.

<p>Nimi: VÄLGITA (<i>Welketa</i>)</p> <p>Asukoht: Viljandimaa, Saarepeedi vald</p> <p>Funktsioon: Eravaldukes</p>	<p>Foto:</p>
<p>Mälestis: Registri nr. 14641 Kultuuriministri 15.12.1997 määrusega Arvel: 17/02/1998</p>	<p>Ehitusaeg: 18. sajandi keskpaik</p>
<p>Ajalugu: Välgita mõisast pärinevad varasemad teated 16. sajandist. Alates 17. sajandi lõpust kuni mõisa-ajastu lõpuni 20. sajandi algul oli Välgita riigimõis. Välgita mõisa peahoone valmis A.H. Hupeli andmetel 18. sajandi keskpaiku.</p>	
<p>Arhitektuurne kirjeldus: Välgita mõisa väike, lihtne ja arhailine puidust peahoone on tagasihoidlikuma vanabalti planeeringuga mõisahoone musternäidis. Hoone keskel paikneb massiivne mantelkorsten, selle ümber aga köetavad toad ning otstes külmkambrid. Mõisa peahoone kohta suhteliselt väike rõhtpalkehitis on kaetud kõrge savikivist poolkelpkatusega. Seinad on varem olnud väljast kaetud rõhtsa laudisega. Tiheda raamijaotusega segmentkaarsete ülaosadega aknad on ümbritsetud baroksete dekoratiivsete puidust raamistustega ja omavad luuke. Peafassaadi keskel asub kalasabamustris laudise ja segmentkaarse ülaosaga valgimikuta kahehõlmaline peauuks. Teine uks asub tagafassaadis. Peauks viib eeskotta, mille taga asub massiivne ajastule iseloomulik mantelkorsten. Säilinud on tüüpiline 18. saj. iseloomulik plaanilahendus. Hoone sisemisest rikkalikust dekooriga on kaasajani järele jäänud üksikud detailid.</p>	
<p>Ümberehitused: 1980-ndatel aastatel hoones toimunud remonttööd on pooleli jäänud. Remondi käigus eemaldatud detailid on suures osas kaduma läinud või asuvad samas hoones. Väärtuslikud ahjud on hävinud.</p>	
<p>Stiil: Barokk</p>	<p>Korruselisus: 1k</p>
<p>Fassaad: Rõhtpalk</p>	<p>Katus: Poolkelpkatus, kivi</p>
<p>1970-ndate aastate inventariseerimis andmed: Hoone on arvatud 1975. aastal koostatud arhitektuurimälestiste nimistusse.¹¹⁰</p>	
<p>Ajaloolised fotod:</p> 	
<p>Seisund: Lootust andev, uus laastukatus ja tööd jätkuvad.</p>	

¹¹⁰ MKA s. A-124 Eesti NSV mõisate esialgne ülevaade. Viljandi rajoon.

<p>Nimi: KÕRGEPALU (<i>Hohenheide</i>)</p> <p>Asukoht: Võrumaa, Varstu vald</p> <p>Funktsioon: Eravaldukes</p>	<p>Foto:</p>
<p>Mälestis: Ei ole mälestis</p>	<p>Ehitusaeg: 19. saj. algus</p>
<p>Ajalugu: Kõrgepalu mõis sai eraldiseisvaks majandusüksuseks 1793. aastal, mil ta eraldati Sänna mõisast. Algselt kuulus mõis von Budbergidele. 1806. aastal siirdus mõis von Oettingenide valdusse, 1827. aastal aga tagasi von Budbergide omandusse. Mõisa viimane võõrandamiseelne omanik oli Gustav von Samson-Himmelstjerna. Mõisasüda paikneb väikese, aga kõrge künka otsas, mis on kohale andnud ka nime. Künkal paiknesid nii peahoone kui ka tähtsamad kõrvalhooned, samal ajal kui majandushooned paiknesid künka all</p>	
<p>Arhitektuurne kirjeldus: Suur poolkelpkatusega puidust peahoone püstitati mõis arvatavasti 19. sajandi algul. Hoone keskosa ilmestab kolme akna laiune pealeehitus. Võõrandamisjärgselt kasutati mõisahoonet koolimajana, mil teda veidi ka ümber ehitati. Umbes sellisena on hoone säilinud ka praegu. Säilinud on ka mõningaid kõrvalhooneid. Kaasajal on mõis eravaldukes.</p>	
<p>Stiil: Klassitsis</p>	<p>Korruselisus: 1k</p>
<p>Fassaad: Rõhtlaudis</p>	<p>Katus: Poolkelpkatus</p>
<p>1970-ndate aastate inventariseerimis andmed: Peahoone on kodanlikul perioodil ulatuslikult rekonstrueeritud. Hoone algselt ilmest, ruumijaotusest ja ilsest ka gabariitidest ei ole midagi arvestatavat säilinud.¹¹¹</p>	
<p>Ajaloolised fotod:</p> 	
<p>Seisund: Rahuldav</p>	

¹¹¹ MKA s. P- 3265 Eesti NSV mõisate esialgne ülevaade. Võru rajoon.

<p>Nimi: SÄNNA (<i>Sennen</i>)</p> <p>Asukoht: Võrumaa, Rõuge vald</p> <p>Funktsioon: Valla omanduses, kes on rentinud selle MTÜ-le.</p>	<p>Foto:</p>
<p>Mälestis: Registri nr. 14092 Kultuuriministri 2.11.1997 määrusega Arvel: 14/01/1998</p>	<p>Ehitusaeg: 1875. aasta</p>
<p>Ajalugu: Sänna mõis asutati 1586. aastal. Varem kuulusid Sänna ümbruse alad Vastseliina linnusele, mõisa asemel oli Pärlijõel paiknev veskikoht. Alates 17. sajandist kuni 1836. aastani oli mõis von Budbergide omanduses. Siis siirdus mõis von Vietinghoffide valdusse. Alates 1889. aastast kuni 1919. aasta võõrandamiseni kuulus mõis von Fuchside aadliperekonnale. Mõisa viimane omanik oli Karl von Fuchs.</p>	
<p>Arhitektuurne kirjeldus: Von Vietinghoffide ajal ehitati 1875. aastal mõisa puidust historitsistlik peahoone. Hoone on keskest ühekorruseline, fassaadil tugevalt eenduvad tiivad aga kahekorruselised. Hoone oli kaetud erakordselt rikkalike puitpitsidega. Põiplaanilt klassitsistlik, dekoorilt historitsitlik, suur liigendatud puithoone. Kaetud viilkatusega. Hoone keskosa on vanem, ühekordne, teda ääristavad risti pikiteljele ehitatud 2 kahekordet risaliithoonet, mis eenduvad esifassaadis tugevalt, tagafassaadis vähem. Seinad vooderdatud horisontaallaudisega, omades rikkalikku historitsitlikku puidudekooori: mitmekordne räästa ehispits, eenduv räästakarniis, segment aknad piirdelaudadega. Avade raamistus on eriliselt detailiderohke. Esifassaadi külgrisaliitide ees olid kogu ulatuses puitverandad, millest kahjuks säilinud vaid üks.</p>	
<p>Stil: Historitsism</p>	<p>Korruselisus: Keskest 1k, tiibhooned 2k</p>
<p>Fassaad: Rõhtlaudis</p>	<p>Katus: Viilkatus</p>
<p>1970-ndate aastate inventariseerimis andmed: Kasutusel korteritena ja admin.ruumidena. Hoone on rahuldavas seisukorras.¹¹²</p>	
<p>Ajaloolised fotod:</p> 	
<p>Seisund: Üldine seisukord on lootustandev. Katus uus ja korras peal, 1. Korrusel 2 ruumi+esik ja wc remonditud põhjalikult, 1 ruum korrastatud lihtsate vahenditega, kuid tulemus ka väga hea. Plaanis lähemal ajal korda saada saali osa ja sellega külgnev vestibüül.</p>	

¹¹² MKA s. P- 3265 Eesti NSV mõisate esialgne ülevaade. Võru rajoon.

